

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Jana Burdová

**OCHRANA OZNAČENÍ PŮVODU VÝROBKŮ V ČESKÉM
PRÁVU A V MEZINÁRODNÍCH ÚMLUVÁCH**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Michal Růžička, CSc.

Katedra: Ústav autorského práva, práv průmyslových a práva soutěžního

Datum vypracování práce: 5.6.2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 5.6.2010

Jana Burdová

Obsah:

Úvod	5
1. Pojem označení původu výrobků a zeměpisných označení, význam a vývoj jejich ochrany	7
1.1 Pojem označení původu a zeměpisných označení	8
1.2 Význam ochrany označení původu výrobků	10
1.3 Vývoj ochrany označení původu výrobků	11
1.3.1 Stručná charakteristika vývoje v českém právu	14
1.4 Druhové názvy a delokalizační doložky	15
2. Právní úprava a způsoby ochrany v mezinárodních úmluvách	16
2.1 Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví	17
2.1.1 Způsoby ochrany v Pařížské úmluvě	18
2.2 Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží	19
2.3 Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu	21
2.3.1 Rozsah a doba trvání ochrany dle Lisabonské dohody	22
2.3.2 Mezinárodní zápis označení původu	22
2.4 Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví	23
2.5 Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS)	25
2.5.1 Dohoda TRIPS obecně	26
2.5.2 Úprava zeměpisných označení v Dohodě TRIPS	28
2.5.3 Dodatečná ochrana pro zeměpisná označení pro vína a lihoviny	29
2.5.4 Výjimky z ochrany zeměpisných označení	31
2.5.5 Prosazování práv k duševnímu vlastnictví dle Dohody TRIPS	32
2.5.6 Některá další významná ustanovení Dohody TRIPS	34
2.5.7 Perspektivy vývoje ochrany zeměpisných označení v rámci Dohody TRIPS	36
2.6 Bilaterální mezinárodní smlouvy	37
3. Právní úprava ochrany označení původu v komunitárním právu	39
3.1 Vývoj ochrany v komunitárním právu	41
3.2 Ochrana označení původu a zeměpisných označení po vstupu ČR do EU	43
3.3 Nařízení Rady ES č. 510/2006 obecně	44
3.4 Řízení o zápisu označení původu a zeměpisných označení	49
3.4.1 Národní fáze řízení o komunitárním zápisu	50
3.4.2 Přezkum žádostí o komunitární zápis prováděný Komisí	53
3.4.3 Postup při změnách specifikace a při zrušení zápisu označení	55
3.5 Práva ze zapsaného označení původu a zeměpisného označení	57
3.6 Exkurs do problematiky ochrany označení vín, lihovin a do problematiky zaručených tradičních specialit	59
3.7 Praktické aspekty ochrany označení původu na komunitární úrovni	62
4. Právní úprava a způsoby ochrany označení původu v českém právním řádu	66

4.1 Definice označení původu a zeměpisného označení v zákoně č. 452/2001 Sb.	67
4.2 Výluky ze zápisu.....	69
4.3 Řízení o udělení ochrany	71
4.4 Ochrana označení původu a zeměpisných označení a její účinky	75
4.5 Prostředky ochrany práv ze zapsaného označení původu a zeměpisného označení	79
4.5.1 Zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví (zák. č. 221/2006 Sb.)	80
4.5.2 Občanský soudní řád (zák. č. 99/1963 Sb.)	85
4.5.3 Obchodní zákoník (zák. č. 513/1991 Sb.)	86
4.5.4 Zákon o ochraně spotřebitele (zák. č. 634/1992 Sb.).....	89
4.5.5 Trestní zákoník (zák. č. 40/2009 Sb.).....	91
4.5.6 Zákon o přestupcích (zák. č. 200/1990 Sb.).....	93
Závěr	94
Seznam použitých zkratk.....	97
Právní předpisy	98
Použitá literatura	100
Summary.....	104
Klíčová slova / Key words	106

Úvod

Předmětem této diplomové práce je problematika právní ochrany označení původu a s tím související právní ochrany zeměpisných označení. Práva k označením původu a zeměpisným označením jsou součástí širší skupiny průmyslových práv. Oproti ostatním předmětům průmyslového vlastnictví však vykazují řadu specifik a často tak na ně nelze aplikovat principy, které platí pro velkou většinu ostatních průmyslových práv.

Práva k označením původu jsou jednou z kategorií práv na označení, mezi která patří ještě práva k ochranné známce a práva k obchodní firmě. Hlavní rozdíl mezi institutem označení původu a institutem ochranné známky je možné spatřovat v jejich základní funkci. Ochranné známky jsou užívány za účelem odlišení výrobků (nebo také služeb) jednoho podnikatele (respektive soutěžitele) od výrobků podnikatele jiného. Za hlavní funkci ochranných známek tak lze označit funkci rozlišovací. Rozlišování se velmi často uplatňuje zejména u výrobků stejného druhu, pocházejících od různých producentů. Naproti tomu hlavní funkcí označení původu je funkce informační. Smysl označení původu spočívá v tom, že informuje spotřebitele o zeměpisném původu určitého výrobku, přičemž není zásadně rozhodné, od jakého konkrétního výrobce daný produkt pochází. U institutu ochranných známek jsou v porovnání s institutem označení původu zastoupeny v mnohem větší míře prvky soukromoprávní (zákon o ochranných známkách hovoří o „vlastníkovi ochranné známky“; ochrannou známku lze převést, lze ji zastavit, lze k ní udělit licenci – tyto soukromoprávní úkony nepřicházejí u označení původu a zeměpisných označení vůbec v úvahu). Označení původu a zeměpisná označení mají naopak ze všech předmětů průmyslového vlastnictví nejvýraznější veřejnoprávní povahu¹. Jejich ochrana je v rozhodující míře vedena snahou zajistit jejich pravdivé a nikoli klamavé užívání a tím chránit spotřebitele a poskytnout mu relevantní informace a geografickém původu jím poptávaného výrobku. Výrobci se proto ochranné známky (v porovnání s označeními původu) často jeví jako marketingově atraktivnější nástroj, který zajistí jim a jejich produktům ochranu lépe než označení původu, jejichž ochrana je zaměřena primárně k ochraně spotřebitele. Skutečností, že označení původu stojí v porovnání s ochrannými známkami spíše na okraji zájmu producentů, odpovídá i fakt, že v mnoha státech nemá institut označení původu vlastní právní úpravu (a často je tak jejich ochrana zajištěna pouze analogickou aplikací právních norem upravujících ochranné známky).

¹ Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 77

Institut označení původu výrobků byl vždy daleko častěji využíván v těch státech, které měly dlouholetou tradici ve výrobě určitých produktů, které se pro ně staly příznačnými, a které si mezi spotřebiteli získaly dobrou pověst. V takových zemích (mezi něž lze bez váhání zařadit i Českou republiku) se postupně vytvořila i speciální právní úprava tohoto institutu a jeho ochrany. Fakt, že některé země jsou zaměřeny na ochranu kvality a pověsti na jejich území vyráběných produktů více než země jiné, lze dnes velmi názorně pozorovat například v množství žádostí o komunitární ochranu podávaných Evropské komisi. V počtu podaných žádostí i v počtu chráněných označení zcela jednoznačně vedou jihoevropské státy jako Itálie, Řecko, Španělsko a další, zatímco ze skandinávských zemí pochází daleko méně žádostí a některé nově přistoupivší země (Rumunsko, Bulharsko, pobaltské státy) zůstávají také spíše pasivní.

Přestože ochrana označení původu sleduje v první řadě zájmy spotřebitelů (a jejich ochranu), nelze zcela opomenout ani hospodářský přínos, který má (respektive může mít) pro jednotlivé producenty. Z mnoha v poslední době provedených průzkumů zaměřených na poptávku spotřebitelů po potravinách (právě potraviny jsou kategorií zboží, které je označením původu chráněno nejčastěji) vyplynulo, že velká část z nich postupně začíná dávat přednost kvalitě před kvantitou a informace, které se vztahují k původu jimi poptávaného výrobku, jeho kvalitě a dalším vlastnostem pro ně mají čím dál tím větší význam. Zde se tedy vytváří prostor pro výrobce, jejichž výrobky si mezi spotřebiteli již získaly oblibu, dobrou pověst a podobně, zajistit si ochranu jejich označení. Spotřebitelé takovým výrobkům budou dávat přednost před jinými výrobky téhož druhu, což bude mít pozitivní ekonomický dopad na producenta daných výrobků. Bude – li označení chráněno, bude mít výrobce navíc i jistotu, že v případě jeho neoprávněného užívání bude moci proti rušiteli užít řadu právních prostředků.

Na závěr úvodní části považuji za vhodné stručně načrtnout obsahové rozdělení této diplomové práce. První kapitola bude věnována obecnému vymezení pojmů označení původu a zeměpisné označení, bez kterého by se další výklad neobešel. Krátce bude v rámci této kapitoly pojednáno i o významu ochrany označení původu. Dále se zaměřím také na historický vývoj ochrany označení původu, neboť pouze se znalostí historického pozadí této problematiky je možné pochopit nedávné významné změny v ochraně označení původu i vývojové tendence do budoucna. Kapitola druhá se bude týkat právní úpravy označení původu v mezinárodních úmluvách, jejichž signatářem je Česká republika. V rámci této kapitoly se podrobněji zaměřím na Dohodu o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS), neboť názorně ukazuje směřování současné mezinárodní ochrany označení původu a navíc se ve značné míře promítla i

do naší vnitrostátní právní úpravy provedené zákonem č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele. Vzhledem ke členství České republiky v Evropské unii je nutné zabývat se také ochranou označení původu na komunitární úrovni. Této problematice se bude týkat celá třetí kapitola, v jejímž závěru budou zdůrazněny i některé praktické aspekty komunitární ochrany. Vnitrostátní právní úpravě označení původu bude věnována kapitola poslední, tedy čtvrtá. V jejím rámci se mimo jiné podrobněji zaměřím na soukromoprávní i veřejnoprávní prostředky ochrany označení původu a zeměpisných označení.

1. Pojem označení původu výrobků a zeměpisných označení, význam a vývoj jejich ochrany

Označení původu a zeměpisná označení (která můžeme vymezit jako pojem širší nežli pojem označení původu²) tvoří jednu ze skupin předmětů průmyslového vlastnictví. Pojem průmyslového vlastnictví není v pozitivním právu explicitně definován a jeho vymezení je tak ponecháno zejména právní nauce³. Právo průmyslového vlastnictví je naukou řazeno do práva soukromého, a to i přesto, že obsahuje celou řadu prvků veřejnoprávních. Tyto veřejnoprávní prvky se projevují zejména v podmínkách vzniku, trvání a zániku průmyslových práv. Soukromoprávní hledisko se uplatňuje při nakládání s jednotlivými předměty průmyslového vlastnictví a dále v oblasti jejich ochrany (základní prostředky ochrany je možné spatřovat v soukromoprávních normách, byť se lze zcela samozřejmě ochrany domáhat i prostřednictvím práva veřejného). Zde je ovšem namístě zmínit, že z určitých důvodů (které byly stručně nastíněny v úvodní části a které jsou vyloženy též v kapitole 1.2) je v ochraně označení původu a zeměpisných označení soukromoprávní prvek do značné míry potlačen a větší význam má ochrana veřejnoprávní.

Průmyslová práva (respektive práva průmyslového vlastnictví) lze rozdělit do dvou kategorií. První z nich tvoří skupina, kterou bychom mohli označit jako „práva k výsledkům tvůrčí činnosti“, druhou pak „práva na označení“.⁴ Základní rozdíl mezi těmito dvěma kategoriemi je zřejmý už z jejich názvu. Práva k výsledkům tvůrčí činnosti zahrnují práva k těm předmětům průmyslového vlastnictví, které vznikly v důsledku technické tvůrčí (duševní) činnosti jejich

² http://www.wipo.int/geo_indications/en/about.html

³ Z. Slovákova: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 12)

⁴ J. Munková: Ochranné známky, další práva na označení a hospodářská soutěž (Úřad průmyslového vlastnictví, Praha 2000, str. 5)

původce. Do této skupiny tak řadíme především práva k vynálezům, užitným vzorům a průmyslovým vzorům. Mezi práva na označení patří právo k ochranné známce, právo k označení původu a zeměpisným označením a právo k obchodní firmě.

1.1 Pojem označení původu a zeměpisných označení

V obecné rovině můžeme označení původu definovat jako označení určité zeměpisné oblasti, z níž výrobek pochází. Termín zeměpisná označení bývá (naukou) užíván v množném čísle, neboť v sobě zahrnuje dva druhy označení – jednak takzvaný údaj o původu výrobku a dále označení původu v užším slova smyslu.⁵

Institut údaje o původu výrobku je třeba striktně odlišovat od institutu označení původu. Údaj o původu výrobku pouze informuje spotřebitele o tom, kde bylo dané zboží vyrobeno, aniž by ovšem bylo vyžadováno, aby mělo nějaké specifické vlastnosti dané zeměpisným prostředím, jako je tomu v případě označení původu. S údaji o původu výrobků se setkáváme naprosto běžně. Často jsou vyjádřeny formulacemi typu: „Made in“, „Vyrobeno v“, u piv se často užívá spojení „Brewed in“, u vín a dalších nápojů „Bottled in“ a podobně. Narozdíl od označení původu je možné za určitých podmínek údaj o původu odloučit od zeměpisné oblasti, jejímž názvem je tvořen, a dále ho užívat spolu s dodatkem jako „druh“, „typ“ apod.⁶ Důležité je ovšem v tomto případě to, aby údaj o původu byl použit takovým způsobem, který vyloučí klamavost označení.⁷ Údaj o původu není předmětem práv průmyslového vlastnictví, ale je chráněn právem proti nekalé soutěži (§ 44 odst. 2 písm. b) ve spojení s § 46 zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník). Údaj o původu výrobku se také může (opět narozdíl od zapsaného označení původu výrobku) stát označením druhovým. Naopak, aby výrobek mohl být chráněn prostřednictvím označení původu (v užším slova smyslu), musí splnit celou řadu podmínek. V důsledku toho je i ochrana poskytovaná označení původu na daleko vyšší úrovni než ochrana údaje o původu výrobku.

Současná česká vnitrostátní úprava této problematiky je provedena zákonem č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele (dále jen OOPZO). Novum tohoto zákona spočívá v tom, že rozlišuje mezi dvěma kategoriemi ochrany, a sice mezi označením původu a zeměpisným označením. Pojem zeměpisné označení je však třeba v intencích zákona chápat podstatně úžeji než jak byl vyložen

⁵ V. Týč: Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě (Linde, Praha 1997, str. 80)

⁶ Prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 64 (<http://www.dusevnivlastnictvi.cz/assets/vyukove-materialy/prosazovanipravdusevnivlastnictvi.pdf>)

⁷ K. Knap, O. Kunz, M. Opltová: Průmyslová práva v mezinárodních vztazích (Academia, Praha 1988, str. 64)

výše. Zákon i v případě zeměpisného označení vyžaduje, aby byla dána souvislost mezi výrobkem a zeměpisnou oblastí, a proto tedy nezahrnuje prosté údaje o původu výrobku. Předchozí zákon č. 159/1973 Sb., o ochraně označení původu, problematiku zeměpisných označení neobsahoval. Právní úprava ochrany zeměpisných označení v našem právním řádu je důsledkem jeho harmonizace s komunitárním právem (konkrétně s dřívějším nařízením Rady č. 2081/92 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin). Definice zeměpisného označení v zákoně č. 452/2001 Sb. je obdobná též definici v článku 22 Dohody TRIPS, čímž tedy došlo i k reflexi našich mezinárodněprávních závazků. Vzhledem k tomu, že úprava označení původu a zeměpisných označení a tím i jejich definice v našem právním řádu je obdobná jejich úpravě komunitární i mezinárodní, budu v další analýze těchto pojmů vycházet právě ze zákona č. 452/2001 Sb.

Pojmy označení původu a zeměpisné označení jsou vymezeny v § 2 písm. a) a b) OOPZO. Označením původu se tak rozumí název oblasti, určitého místa nebo země (dále jen „území“) používaný k označení zboží pocházejícího z tohoto území, jestliže kvalita nebo vlastnosti tohoto zboží jsou výlučně nebo převážně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho charakteristickými přírodními a lidskými faktory a jestliže výroba, zpracování a příprava takového zboží probíhá ve vymezeném území. Za zeměpisné označení zákon považuje název území používaný k označení zboží pocházejícího z tohoto území, jestliže toto zboží má určitou kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti, které lze přičíst tomuto zeměpisnému původu, a jestliže výroba nebo zpracování anebo příprava takového zboží probíhá ve vymezeném území. Z uvedených definic tak vyplývá, že hlavní rozdíl mezi označením původu a zeměpisným označením je zejména v tom, jak úzká je vazba mezi vlastnostmi zboží a jeho zeměpisným původem (respektive příslušnou zeměpisnou oblastí).⁸ V případě označení původu musí ve vymezeném území probíhat výroba, zpracování i příprava daného zboží. Z dikce zákona jasně vyplývá, že toto musí být splněno kumulativně. Naproti tomu, má-li být zboží chráněno prostřednictvím zeměpisného označení postačí, že ve vymezeném území probíhá alespoň jedna z činností, tedy výroba nebo zpracování anebo příprava. Rozdíl v intenzitě vazby na příslušné území se dále projevuje v tom, že u zboží chráněného označením původu musí jeho kvalita nebo vlastnosti záviset výlučně nebo alespoň převážně na zvláštním zeměpisném prostředí. U zboží, které má být chráněno zeměpisným označením, zákon pouze vyžaduje, aby mělo určitou kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti, které lze jeho zeměpisnému původu toliko přičíst. Nicméně pro oba

⁸ Z. Slováková: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 176)

druhy označení platí, že musí být dána příčinná souvislost mezi kvalitou, respektive vlastnostmi, respektive pověstí zboží a vymezeným územím. Jak již bylo řečeno na úplném začátku této kapitoly, pojem zeměpisné označení je významově širší (dalo by se též říct nadřazen) pojmu označení původu. Požadavky kladené na zboží, které má být chráněno označením původu, jsou daleko specifitější než požadavky vyžadované pro ochranu zeměpisným označením. Můžeme tedy shrnout, že zboží, které vyhoví definici uvedené v § 2 písm. a) OOPZO, musí nutně vyhovět i definici uvedené v § 2 písm. b) OOPZO.

1.2 Význam ochrany označení původu výrobků

Ze systematického zařazení práv k označení původu v komplexu průmyslových práv vyplývá, že mají svou povahou blízko k ochranným známkám. Zatímco ochranné známky odlišují výrobky a služby jednoho podnikatele (soutěžitele) od výrobků a služeb podnikatele jiného, označení původu nejsou vázána výlučně k jednomu výrobcí (soutěžiteli). Označením původu mohou být chráněny výrobky všech producentů, kteří splní podmínky stanovené příslušným právním předpisem. Rozlišovací funkce označení původu spočívá v tom, že dochází na trhu k odlišení těch výrobků (v rámci jednoho druhu), které mají určité vlastnosti, kvalitu a podobně v důsledku své vazby na určité zeměpisné prostředí od výrobků, které takové vlastnosti nemají.

S funkcí rozlišovací tak přímo souvisí i funkce informační. Účelem označení původu je (mimo jiné) informovat spotřebitele o původu jemu nabízeného výrobku a zaručit mu, že má požadované (a spotřebitelem očekávané) vlastnosti a kvalitu. Z výše uvedeného vyplývá, že prvotní zde není ochrana práv určitého subjektu k označení původu (nevýlučnost ochrany), ale ochrana práv spotřebitele na informace o zeměpisném původu zboží.⁹ To ovšem nic nemění na tom, že jsou to právě výrobci, komu přináší ochrana označení původu výrobků řadu (zejména ekonomických) výhod. Právě oni jsou, z tohoto důvodu, iniciátory vzniku ochrany, neboť si jsou vědomi, že touto cestou budou jejich výrobky (které už často mají u spotřebitelů velmi dobrou pověst) chráněny proti možnému zneužití ze strany jiných výrobců, jejichž výrobky takové kvality nebo pověstí nedosahují. Zásadně totiž platí, že zapsaná označení původu nemohou zdruhovět a není tedy možné je užít ani ve spojení s výrazy jako „druh“, „typ“, „na způsob“ a podobně.¹⁰

Lze tedy shrnout, že označení původu výrobků jsou významným „marketingovým nástrojem“ pro jejich výrobce. Zásadní je ovšem informační hodnota, kterou přináší

⁹ Z. Slovákova: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 177)

¹⁰ Např. § 23 odst. 2 OOPZO, čl. 13 odst. 2 nařízení Rady č. 510/2006, čl. 6 Lisabonské dohody

spotřebitelům. Právě z tohoto důvodu převažují v ochraně označení původu spíše veřejnoprávní prvky nad prvky soukromoprávními. Veřejnoprávní hledisko se projevuje zejména v zákoně o ochraně spotřebitele, hledisko soukromoprávní (ve vztahu ke spotřebiteli) pak v možnosti poškozeného spotřebitele domáhat se náhrady škody způsobené nekalou soutěží (je ale nutné poznamenat, že v tomto druhém případě je pozice spotřebitelů podstatně oslabena oproti jejich postavení dle zákona o ochraně spotřebitele).¹¹

1.3 Vývoj ochrany označení původu výrobků

Označování původu výrobků vzniklo spontánně (tedy bez jakékoli veřejnoprávní regulace) tím, že se takové označení pro určitého výrobce vžilo mezi spotřebiteli natolik, že s ním tyto začali spojovat konkrétní zboží s určitou kvalitou a vlastnostmi danými zeměpisnou oblastí, ze které takové zboží pocházelo.¹² Ochrana byla těmto označením po dlouhou dobu (v podstatě až do poloviny 20. století) poskytována prostřednictvím soukromého práva.

První zmínky o tom, co dnes chápeme jako označení původu, je možné nalézt již v Bibli. Jedná se o příběh o stavbě Jeruzalémského chrámu, který věnoval král David Bohu a který byl postaven z velkého množství vzácných libanonských cedrů a stal se tak obecně známým pod názvem „Dům lesu libanonského“. Podle dochovaných záznamů docházelo i v období antiky ke spojování kvality a prestiže určitých výrobků a oblastí, z nichž pocházely. Ve středověku došlo k úzkému propojení fenoménu označení původu a fenoménu cechů. Vnitřní cechovní pravidla stanovila svým členům povinnost k označování jimi zhotovených výrobků, a to pod trestem vyloučení. V této době se tak začínají objevovat dva typy označení: jednak označení cechu (signum colegii), jednak označení konkrétního autora (signum privati). Tím bylo garantováno, že při výrobě jsou dodržovány určité (předem stanovené) postupy.¹³

Jeden ze zásadních předělů v načrtnutém vývoji představovala Velká francouzská revoluce. Ve jménu liberalizace došlo v Evropě k postupnému rušení cechů a tím i většiny výše uvedených ochrannářských praktik. Označení původu začala být chráněna především právem soukromým, a to zejména předpisy proti nekalé soutěži, jejichž hlavní smysl byl spatřován ve vytvoření transparentního a rovného prostředí pro všechny soutěžitele. Aspekt spotřebitelský v této době neměl příliš velký význam.

¹¹ J. Munková: Ochranné známky, další práva na označení a hospodářská soutěž (Úřad průmyslového vlastnictví, Praha 2000, str. 9)

¹² R. Horáček, K. Čada, P. Hajn: Práva k průmyslovému vlastnictví (C.H.Beck, Praha 2005, str. 374)

¹³ Stanovisko Generálního Advokáta ve věci C-465/02 a C-466/02 (Spolková republika Německo a Dánské království proti Komisi Evropských Společenství), body 5. – 8.

Postupně se začala projevovat tendence k regulaci veřejnoprávní, a sice prostřednictvím registrace označení původu ve veřejných knihách.¹⁴ Konkrétní výsledky těchto snah je možné (často dříve než na úrovni národní) spatřovat v oblasti mezinárodního práva. Významným mezníkem bylo přijetí Lisabonské dohody na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu v roce 1958. Ke vzniku ochrany dle Lisabonské dohody je nutné splnit dvě základní podmínky. První z nich je ta, že daná označení jsou již uznána a chráněna na národní úrovni. Druhou pak podmínka zápisu u Mezinárodního úřadu duševního vlastnictví. Členské státy Lisabonské dohody vytváří Zvláštní unii v rámci Unie na ochranu průmyslového vlastnictví, založené Pařížskou úmluvou na ochranu průmyslového vlastnictví z roku 1883. Lisabonská dohoda je tak zvláštní dohodou v rámci Pařížské úmluvy.

Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví byla první mnohostrannou mezinárodní úmluvou v oblasti průmyslových práv. Její význam spočíval na konci 19. století zejména ve vytvoření obecného rámce pro ochranu jednotlivých předmětů průmyslového vlastnictví. V důsledku toho Pařížská úmluva používá výraz označení původu, dále ho ovšem nedefinuje. Přílišná obecnost a nedostatečná úprava prostředků ochrany v oblasti práv na označení v Pařížské úmluvě vyústily zanedlouho (v roce 1891) v přijetí Madridské dohody o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží. Ta je opět ve vztahu zvláštní dohody k Pařížské úmluvě a vztahuje se na jakékoli označení původu zboží, aniž by bylo vyžadováno splnění dalších podmínek.¹⁵

Po této menší odbočce se vraťme zpět k Lisabonské dohodě. Jakkoli bylo její přijetí nepochybně velice významným krokem ve vývoji ochrany označení původu, její význam jako určitého jednotícího prvku v mezinárodním měřítku byl o poznání menší. Hlavním důvodem bylo zejména to, že Lisabonská dohoda měla od počátku relativně málo smluvních stran (Československá socialistická republika nicméně tuto dohodu ratifikovala). V současné době je smluvních stran 26, z nichž (to jen pro ilustraci) pouze minimum tvoří „významnější“ světové ekonomiky typu Francie, Itálie a podobně.¹⁶ Tato situace byla jedním z důvodů, proč v roce 1974 Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO) začala pracovat na revizi mnohostranného systému ochrany označení původu s cílem vytvořit novou mezinárodní smlouvu.

¹⁴ R. Horáček, K. Čada, P. Hajn: Práva k průmyslovému vlastnictví (C.H.Beck, Praha 2005, str. 374)

¹⁵ Prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 70-71 (<http://www.dusevnivlastnictvi.cz/assets/vyukove-materialy/prosazovanipravdusevnivlastnictvi.pdf>)

¹⁶ http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=10

Předmět ochrany byl v návrhu této smlouvy pojat širěji než v případě Lisabonské dohody. Zatímco Lisabonská dohoda používá pojem „appellation of origin“ (označení původu), dle návrhu nové smlouvy mělo být předmětem ochrany „geographical indication“ (zeměpisné označení). Další rozdíl spočíval v možnosti podávání námitek proti mezinárodnímu zápisu zeměpisných označení ze stanovených důvodů. Jinak byla úprava do značné míry podobná té, kterou obsahovala Lisabonská dohoda. Poté, co na konci 70. let započaly práce na revizi Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví, které se měly dotknout též problematiky označení původu, byl původní projekt vytvoření nové mezinárodní smlouvy zastaven.

Ani revize Pařížské úmluvy, která se měla týkat zpřesnění v oblasti ochrany označení původu (přičemž návrhy do značné míry vycházely z toho, co bylo vytvořeno pro účely uzavření nové mezinárodní smlouvy), však nedošla naplnění. I nadále tak přetrvával v oblasti mezinárodní ochrany označení původu problém omezeného rozsahu Pařížské úmluvy na straně jedné a malého počtu smluvních stran Madridské a Lisabonské dohody na straně druhé.¹⁷

Ve světle výše uvedených informací tak jako paradox nepůsobí ani fakt, že nejzásadnější mezinárodní úprava problematiky práv duševního vlastnictví (a tedy i označení původu, respektive zeměpisných označení) nebyla vytvořena na půdě WIPO, ale vznikla pod patronátem Světové obchodní organizace (WTO). Jednou z mnoha příloh Dohody o zřízení světové obchodní organizace, která je výsledkem tzv. uruguayského kola GATT (General Agreement on Tariffs and Trade), je totiž i Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS). Dohoda TRIPS je ukázkou nového přístupu k právům duševního vlastnictví. Lze ji bez nadsázky označit za nejkomplexnější mezinárodní smlouvu v oblasti duševního vlastnictví, neboť upravuje většinu předmětů tvořících práva k duševnímu vlastnictví.¹⁸ Další odlišností oproti výše popisovaným mezinárodním úmluvám, které obsahují zejména hmotněprávní úpravu, respektive výčet podmínek ochrany, Dohoda TRIPS navíc upravuje (a to dosti podrobně) i prostředky ochrany při porušení práv k nehmotným statkům. Dohoda TRIPS neuznává pojem označení původu, nýbrž pojem zeměpisná označení, která upravuje v člancích 22 až 24. Definice zeměpisného označení v článku 22 je pak definicí širší, než je tomu například u definice označení původu obsažené v Lisabonské dohodě.

Právní ochrana zeměpisných označení (v širším slova smyslu) má tedy, jak můžeme vidět, dlouhou historickou tradici. Toto tvrzení ovšem neplatí absolutně, ale do určité míry pouze pro evropské země. I v současné době je většina zeměpisných označení, chráněných ve

¹⁷ http://www.wipo.int/edocs/mdocs/sct/en/sct_6/sct_6_3.pdf (str. 18 - 21)

¹⁸ T. Dobřichovský: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví (Linde, Praha 2004, str. 29)

světovém měřítku, původem evropských.¹⁹ Navíc právní úprava zeměpisných označení se v jednotlivých státech, respektive právních řádech, dosti liší a dosažení shody na mezinárodní úrovni je tak problematické (budeme – li například srovnávat se situací v oblasti ochranných známek, kde je úprava konzistentnější a unifikace ve světovém měřítku tudíž podstatně jednodušší).

1.3.1 Stručná charakteristika vývoje v českém právu

Právní ochrana označení původu byla na území České republiky zpočátku spjata s právní úpravou ochrany proti nekalé soutěži.²⁰ V roce 1923 byl sice přijat zvláštní zákon o označování původu zboží (zák. č. 5/1924 Sb.), ten byl však zanedlouho zrušen novou právní úpravou a to zákonem č. 111/1927 Sb. o ochraně proti nekalé soutěži. Definici označení původu zákon o ochraně proti nekalé soutěži neobsahoval. Základem ochrany tak byl příkaz daný všem soutěžitelům, aby se zdrželi jakýchkoli zásahů v hospodářském styku, které by byly schopny v rozporu s dobrými mravy soutěže objektivně poškodit soutěžitele jako oprávněného uživatele označení původu.²¹ Zvláštní úpravě podléhala jen některá označení původu, jmenovitě např. Žatecký chmel nebo Pražská šunka.

Česká republika (respektive její právní předchůdce) si uvědomovala význam mezinárodní ochrany označení původu pro české, potažmo slovenské produkty a následkem toho se také mezinárodního systému ochrany od počátku účastnila. Nezůstalo ovšem pouze u ochrany na úrovni mezinárodní. Na konci roku 1973 byl přijat speciální zákon č. 159/1973 Sb., o ochraně označení původu, čímž se tehdejší Československo zařadilo mezi nemnoho států, které danou problematiku upravovaly vlastními vnitrostátními předpisy. Doplnkem uvedené právní úpravy se pak staly dvoustranné mezinárodní smlouvy, které Československá socialistická republika postupně uzavřela se Švýcarskou konfederací, Rakouskou republikou a Portugalskou republikou.

S účinností od 1. dubna 2002 je problematika označení původu upravena v České republice zákonem č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů. Tento právní předpis harmonizoval českou právní úpravu označení původu s úpravou obsaženou v evropském komunitárním právu, konkrétně pak zejména v tehdejší nařízení Rady (EHS) č. 2081/92.

¹⁹ D. Vivas – Eugui, Ch. Spennemann: chapter 6 in *Intellectual Property and International Trade: The TRIPS Agreement* (Kluwer Law International BV, The Netherlands 2008, str. 184)

²⁰ Z. Slováková: *Průmyslové vlastnictví* (LexisNexis, Praha 2006, str. 171)

²¹ V. Zamrzla: *Označení původu in Průmyslové vlastnictví 11/1994*, str. 346

Zároveň nový právní předpis také akcentoval závazky, které pro Českou republiku vyplynuly z Dohody TRIPS. Jednou z podstatných změn, které OOPZO přinesl, bylo rozšíření předmětu ochrany i na zeměpisná označení (právě v důsledku harmonizace). Ačkoli Česká republika ještě nebyla v době přijetí OOPZO členem Evropské unie, byla v něm pro futuro upravena možnost komunitární ochrany označení původu a zeměpisných označení. Naposledy byl OOPZO novelizován zákonem č. 375/2007 Sb., který je v podstatě adaptační normou vůči novému nařízení Rady (EHS) č. 510/2006, které nahradilo výše uvedené nařízení č. 2081/92.

1.4 Druhové názvy a delokalizační doložky

Druhovým názvem se rozumí název, který se stal obecně užívaným pro určitou skupinu (druh) věcí. Druhový charakter tak může záviset na samotném názvu (který byl vždy druhový) nebo na postupném zevšeobecnění názvu (který původně druhový nebyl).²²

Obecný název druhu zboží (výrobků) je jak na úrovni národní, tak i na úrovni mezinárodní vyloučen ze zápisu a nemůže tak být chráněn jako označení původu, ani jako zeměpisné označení.²³

Zdruhovění (generalizační proces) je tedy jedním z největších nebezpečí, které označení původu (v širším slova smyslu) hrozí. Největší tendence ke zdruhovění se projevují hlavně u nejznámějších označení původu, neboť ostatní výrobci (respektive soutěžitelé) se tímto snaží pro sebe vytěžit maximum z dobré pověsti (goodwill) výrobku, jehož název spotřebitelé pozitivně vnímají.²⁴ Je tedy důležité, aby producenti zboží, které splňuje podmínky ochrany prostřednictvím označení původu, nezůstávali pasivní a snažili se této ochrany dosáhnout (tedy jednoduše řečeno, aby se snažili dosáhnout zápisu takového názvu do příslušného rejstříku). Obecně totiž platí, že zapsaná označení původu nemohou zdruhovět.²⁵ Zápis označení původu do rejstříku (ať už na úrovni národní či mezinárodní) je tak jakýmsi preventivním prostředkem ochrany názvu před tím, aby se stal druhovým.²⁶

Ke zdruhovění ovšem může dojít i z jiných než výše uvedených důvodů. Historicky se totiž názvy určitých výrobků staly druhové v souvislosti s migrací jejich výrobců. Tito výrobci totiž

²² Stanovisko Generálního Advokáta ve věci C-465/02 a C-466/02 (Spolková republika Německo a Dánské království proti Komisi Evropských Společenství), bod 131.

²³ Viz například § 4 odst. 3 OOPZO, čl. 3 odst. 1 nařízení Rady č. 510/2006, čl. 24 odst. 6 Dohody TRIPS

²⁴ P. Pikola: Význam mezinárodní ochrany označení původu in Právník 2/1990, str. 126

²⁵ Viz například § 23 odst. 2 OOPZO, čl. 13 odst. 2 nařízení Rady č. 510/2006, čl. 6 Lisabonské dohody

²⁶ Stanovisko Generálního Advokáta ve věci C-465/02 a C-466/02 (Spolková republika Německo a Dánské království proti Komisi Evropských Společenství), bod 134.

v zemi, do níž emigrovali, navázali na své činnosti, které provozovali v zemi původu a začali používat původní názvy výrobků i pro ty vyrobené v jejich novém domově. (Vyhovovali tak často požadavkům svých krajanů v nové zemi, kteří požadovali například jídlo, na něž byli zvyklí). Spojení výrobku s původní zeměpisnou oblastí tak sláblo a název výrobku se postupně stával názvem druhovým.

S problematikou generalizačního procesu úzce souvisí také problematika tzv. delokalizačních doložek. Tyto doložky mají protichůdný význam oproti doložkám lokalizačním, které označují skutečný původ zboží a zdůrazňují pravdivost takového původu. Delokalizační doložky tak můžeme spatřovat například ve spojení názvu, který (zdánlivě) odkazuje na původ výrobku, a výrazu „druh“, „typ“, „na způsob“ a podobně. Problém delokalizačních doložek se vyvinul v souvislosti s nešťastnou formulací článku 4 Madridské dohody o potlačování falešných a klamavých údajů o původu zboží, který umožnil soudům každé členské země rozhodovat o tom, zda označení původu z jednotlivých zemí je pro jejich zemi označením druhovým či nikoliv. (Toto ustanovení se však díky silné lobby francouzského vinařského průmyslu netýká označení původu vinných výrobků).²⁷

Motivace výrobců zboží k užívání delokalizačních doložek tak spočívá zejména ve snaze o dosažení vyšších zisků. Předpokládají totiž (ne zcela mylně), že spotřebitelé si ani nevšimnou, že se nejedná o původní výrobek pocházející skutečně z označené oblasti, ale jen o jeho imitaci a dají mu přednost před výrobky ostatními. Vyššího zisku (než by dosáhli, kdyby postupovali po právu) takoví výrobci dosahují prostřednictvím klamání spotřebitelů.

Namísto je ovšem poznámka, že v dnešní době všechny předpisy (národní i mezinárodní) používání delokalizačních doložek zakazují.²⁸

2. Právní úprava a způsoby ochrany v mezinárodních úmluvách

Pro ochranu označení původu je typické, že mezinárodní úprava předešla úpravu vnitrostátní (ve většině států docházelo v souvislosti s rozvojem průmyslu a obchodu k přijímání úprav týkajících se ochranných známek, úprava ochrany označení původu na národní úrovni však zaostávala). Byla to tedy oblast práva mezinárodního, v níž se předpisy týkající se ochrany

²⁷ P. Pikola: Význam mezinárodní ochrany označení původu in Právník 2/1990, str. 127

²⁸ Viz například § 23 odst. 1 písm. b) OOPZO, čl. 13 odst. 1 písm. b) nařízení Rady č. 510/2006, čl. 3 Lisabonské dohody, čl. 22 odst. 2 písm. a) Dohody TRIPS

označení původu nijak výrazněji neopožďovaly za předpisy, které upravovaly problematiku ochranných známek.²⁹

Vztah českého práva a práva mezinárodního byl podstatným způsobem pozměněn přijetím ústavního zákona č. 395/2000 Sb., který tento vztah posunul směrem k tzv. monistickému pojetí.³⁰ Článek 10 Ústavy České republiky tak stanoví, že vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu (jedná se tedy o bezprostřední účinnost mezinárodních smluv) a dále, že pokud mezinárodní smlouva stanoví něco jiného než zákon, použije se tato mezinárodní smlouva (aplikační přednost mezinárodních smluv před právem národním).

Česká republika je v oblasti ochrany označení původu vázána několika mnohostrannými smlouvami a také třemi smlouvami dvoustrannými (které nejsou pro oblast průmyslových práv zdaleka tak typické a vztahují se právě jen na označení původu a zeměpisná označení), a to jmenovitě se Švýcarskem, Rakouskem a Portugalskem. Z mnohostranných úmluv se jedná o Pařížskou úmluvu na ochranu průmyslového vlastnictví (tvořící jakýsi obecný rámec ochrany průmyslových práv), Madridskou dohodu o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží, Lisabonskou dohodu na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu, Úmluvu o zřízení světové organizace duševního vlastnictví (WIPO) a o Dohodu o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS; sjednanou jako jednu z příloh k Dohodě o zřízení Světové obchodní organizace).

2.1 Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví

Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví (dále jen PÚ), která byla podepsána dne 20. března 1883 v Paříži a poté několikrát revidována, je nejstarší mnohostrannou mezinárodní smlouvou v oblasti ochrany práv průmyslového vlastnictví. Předmět ochrany je definován široce (článek 1 odstavec 2 PÚ) a vztahuje se mimo jiné i na „údaje o provenienci zboží nebo označení jeho původu“. Smluvní státy (unijní země) PÚ vytváří tzv. Unii na ochranu průmyslového vlastnictví (Pařížskou unii). Tato unie je mezinárodní organizací, která však v právních vztazích nevystupuje samostatně, ale v rámci Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO).³¹

²⁹ P. Pikola: Význam mezinárodní ochrany označení původu in Právník 2/1990, str. 128

³⁰ J. Boguszak, J. Čapek, A. Gerloch: Teorie práva (ASPI Publishing, Praha 2004, str. 74)

³¹ V. Týč: Mezinárodní aspekty ochrany průmyslových a autorských práv (<http://is.muni.cz/el/1422/podzim2008/MVV796K/Dusevni-1-uvod.txt?fakulta=1422;obdobi=4363;kod=MVV796K>)

Za největší přínos PÚ je třeba považovat to, že zakotvila některé zásady v ochraně předmětů průmyslového vlastnictví, které jsou v podstatě dodnes platné. K těmto principům patří princip národního zacházení, princip teritoriality a právo unijní priority (tento posledně jmenovaný princip se však na ochranu označení původu nevztahuje a to z důvodu nevýlučnosti ochrany). Takzvaný národní (respektive asimilační) režim je upraven v člancích 2 a 3 PÚ. Příslušníkům všech smluvních států PÚ jsou tak ve všech ostatních unijních zemích přiznávány tytéž výhody, které dle vnitrostátního zákonodárství náleží vlastním státním příslušníkům dané unijní země (aniž by to mohlo být na újmu práv poskytnutých přímo PÚ). Totéž platí i pro příslušníky třetích zemí, mají – li na území některé unijní země bydliště (v případě osob fyzických) nebo opravdové závody (v případě osob právnických). Princip teritoriality říká, za jakých podmínek je předmětům průmyslového vlastnictví poskytována v jednotlivých smluvních státech ochrana. PÚ totiž stanoví, že k tomu, aby byl daný předmět průmyslového vlastnictví ve smluvním státě chráněn, musí splnit požadavky stanovené národním zákonodárstvím takového státu.

V článku 19 PÚ je pak smluvním státům dána možnost sjednávat si mezi sebou zvláštní dohody na ochranu průmyslového vlastnictví za podmínky, že nebudou odporovat ustanovením PÚ. Takových dohod vznikla v průběhu doby celá řada³².

2.1.1 Způsoby ochrany v Pařížské úmluvě

Na problematiku označení původu se blíže zaměřují články 9, 10 a 10ter PÚ. Lze ale také použít ustanovení článku 10bis PÚ, který se zabývá ochranou proti nekalé soutěži. Článek 10 PÚ v prvním odstavci stanoví, že „v případě přímého nebo nepřímého užívání falešného označení původu výrobku nebo totožnosti výrobce, továrníka nebo obchodníka“ bude použito ustanovení předchozího článku. Tím je článek 9 PÚ, který upravuje právo unijních zemí zabavit při dovozu každý výrobek, který je nedovoleně označen tovární nebo obchodní známkou nebo obchodním jménem, pokud taková známka nebo obchodní jméno mají v dané zemi právo na zákonnou ochranu. Zabavení se navíc provede i v té zemi, kde k nedovolenému označení došlo, nebo v zemi, do které byl výrobek dovezen. Pokud vnitrostátní zákonodárství některé země zabavení při dovozu nedovoluje, má být toto nahrazeno zákazem dovozu nebo zabavením ve vnitrozemí. Není – li možné ani jedno z těchto opatření, musí pak unijní země umožnit užití takových žalob a prostředků, které ve stejných případech dává k dispozici vlastním státním

³² V. Týč: Mezinárodní aspekty ochrany průmyslových a autorských práv (<http://is.muni.cz/el/1422/podzim2008/MVV796K/Dusevni-1-uvod.txt?fakulta=1422;obdobi=4363;kod=MVV796K>)

příslušníkům. Zabavení však úřady příslušného smluvního státu nemusí provést, pokud dochází pouze k průvozu nedovoleně označeného výrobku. To do určité míry vyznění článku 9 PÚ oslabuje.

Článek 10bis PÚ obsahuje úpravu ochrany proti nekalé soutěži. Lépe řečeno, tento článek zakotvuje povinnost smluvních států zajistit všem příslušníkům Pařížské unie účinnou ochranu proti nekalé soutěži. Tím je tedy stanoven pouze obecný rámec a to, jak bude ochrana v konkrétních případech vypadat, závisí na národním zákonodárství každé unijní země s tím, že však musí být „účinná“. Druhý odstavec článku 10bis PÚ obecně definuje, co lze rozumět pod pojmem „nekalá soutěž“ a bývá tedy označován jako tzv. generální klauzule³³. Odstavec třetí článku 10bis PÚ pak demonstrativně stanoví příklady nekalé soutěže.

Článek 10ter PÚ stanoví povinnost smluvních států zajistit příslušníkům ostatních smluvních stran takové vhodné zákonné prostředky, které jim umožní účinné potlačování všech činů uvedených v článcích 9, 10 a 10bis PÚ. Může se tedy jednat jak o prostředky soukromoprávní, tak i veřejnoprávní.

Zásadní význam Pařížské úmluvy spočívá zejména v tom, že vytvořila obecný rámec pro ochranu celé řady předmětů průmyslového vlastnictví. Ochrana označení původu je v ní však do určité míry pojednána pouze okrajově, což se v praxi ukázalo jako problém. Článek 10 PÚ začal být zakrátko po uzavření PÚ chápán jako nedostačující. To vedlo k uzavření další mezinárodní smlouvy (tentokrát daleko úžeji profilované) – Madridské dohody o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží (uzavřena v roce 1891 a také několikrát revidována).

2.2 Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží

Madridská dohoda (dále jen MD) je jednou ze zvláštních dohod ve vztahu k Pařížské úmluvě. Její specifikum spočívá v tom, že se vztahuje výlučně na prosazování práv z duševního vlastnictví.

MD zavazuje smluvní státy postihovat takové užívání údajů o původu zboží, které jsou buď přímo falešné (nepravdivé) nebo alespoň klamavé. Falešným údajem o původu zboží je údaj objektivně nepravdivý. Klamavý údaj o původu může být i objektivně pravdivý (ale nemusí), vždy je však objektivně způsobilý klamat o původu výrobku (ať už z toho důvodu, že se například

³³ P. Pikola: Význam mezinárodní ochrany označení původu in Právník 2/1990, str. 130

jedná o označení, které je shodné s názvem jiné zeměpisné oblasti nebo proto, že jde o název, který je spojen s některými dalšími údaji, které mohou spotřebitele mást).³⁴

Smluvní státy mají dle MD povinnost zabavit při dovozu každý výrobek nesoucí falešný nebo klamavý údaj o původu zboží, jímž je přímo nebo nepřímo označena jako země nebo místo původu některá z členských zemí MD nebo místo v některé z těchto zemí ležící. K zabavení musí navíc dojít i v té zemi, ve které byl falešný nebo klamavý údaj o původu připojen a také v zemi, do které byl daný výrobek dovezen. Dále platí, že pokud národní zákonodárství některého smluvního státu zabavení při dovozu neumožňuje, bude toto nahrazeno zákazem dovozu, eventuálně zabavením ve vnitrozemí. Není – li možný ani jeden z popsaných postupů, musí být taková opatření nahrazena žalobami a prostředky, které zákon dané smluvní země poskytuje ve stejných případech vlastním státním příslušníkům.

V této souvislosti je nutné upozornit na existenci pátého odstavce v článku 1 MD, který umožňuje v případě, že ve vnitrostátním zákonodárství neexistují speciální sankce na potlačení falešných nebo klamavých údajů o původu, použití sankcí stanovených v zákonech o ochranných známkách, respektive o obchodních názvech.

Článek 2 MD obsahuje procedurální pravidla vztahující se k vlastnímu zabavování a také stanoví, že úřady smluvních států nejsou povinny provádět zabavování, dochází – li pouze k průvozu daného zboží.

Článek 3bis MD pak zakazuje navíc i užívání klamavých označení v reklamě.³⁵

Jako značně kontroverzní se jeví článek 4 MD, který dává soudům jednotlivých smluvních stran diskreční pravomoc rozhodovat o tom, které názvy jsou názvy druhovými a nepodléhají tak ochraně dle MD. Jedná se o odchylku od obecného pravidla, které stanoví, že o tom, zda je označení původu určitého výrobku druhové anebo nikoli, rozhodují orgány té země, v níž je o ochranu takového označení původu žádáno.³⁶ Stručně řečeno, k rozhodování o tom, zda je daný název druhový, jsou příslušné soudy dovozních zemí namísto soudů zemí vývozních. Výjimku v této souvislosti tvoří pouze krajinná označení původu vinných výrobků, která se za druhová označení považovat nesmí. Má se za to, že právě znění tohoto článku do značné míry přispělo ke vzniku problémů spojených s užíváním takzvaných delokalizačních doložek (viz kapitola 1.4).

³⁴ Prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 91 (<http://www.dusevni vlastnictvi.cz/assets/vyukove-materialy/prosazovani prav dusevni vlastnictvi.pdf>)

³⁵ Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 152

³⁶ http://www.wipo.int/edocs/mdocs/sct/en/sct_6/sct_6_3.pdf (str. 15)

Přijetí Madridské dohody o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží bylo motivováno snahou o zvýšení a zpřesnění ochrany označení původu, která byla v obecné rovině založena Pařížskou úmluvou. Nedá se ovšem říci, že by byl tento cíl beze zbytku naplněn. I díky tomu, že od počátku neměla Madridská dohoda příliš mnoho smluvních stran (v současné době jich je 35), ale také kvůli dosti vágním a nejednoznačným formulacím nebyl její praktický význam tak velký, jak bylo původně zamýšleno³⁷.

2.3 Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu

Jedním z výsledků diplomatické konference v Lisabonu v roce 1958 bylo uzavření Lisabonské dohody na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu, která nabyla účinnosti roku 1966 (mimoto došlo na této konferenci také k revizi Pařížské úmluvy, Madridské dohody a podobně). Jak už sám název této mezinárodní dohody napovídá, vytvořila Lisabonská dohoda (dále jen LD) systém mezinárodní registrace označení původu. V tom také spočívá její největší přínos i význam (ač je opět do značné míry degradován malým počtem států, které dohodu ratifikovaly a zapojily se tak do lisabonského systému).

Smluvní státy LD vytváří Zvláštní unii v rámci Unie na ochranu průmyslového vlastnictví, založené PÚ. LD je totiž zvláštní dohodou (ve smyslu PÚ), která je spravována Světovou organizací duševního vlastnictví (WIPO).

Členské země LD se výslovně zavazují chránit na svém území označení původu výrobků z jiných zemí, a to při splnění dvou podmínek. První z nich je ta, že daná označení původu musí být již uznávána a chráněna v zemi původu, druhou pak, že musí být navíc zapsána do rejstříku mezinárodních označení původu vedeného u Mezinárodního úřadu duševního vlastnictví v Ženevě. Ochrana poskytovaná LD se tedy vztahuje toliko na označení původu (jako zvláštní kategorii zeměpisných označení). Definici pojmu označení původu podává článek 2 LD. Rozumí se jím „zeměpisný název země, oblasti nebo místa sloužící k označení, odkud pochází výrobek, jehož jakost anebo znaky jsou dány výlučně nebo podstatně zeměpisným prostředím, čítaje v to činitele přírodní a činitele lidské“. Vyžaduje se tedy poměrně úzká vazba mezi jakostí, respektive znaky výrobku, který má být chráněn označením původu a zeměpisnou oblastí, z níž pochází. Pod pojmem výrobek je třeba chápat výrobek řemeslný, průmyslový i zemědělský.

³⁷ T. Dobřichovský: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví (Linde, Praha 2004, str. 118)

2.3.1 Rozsah a doba trvání ochrany dle Lisabonské dohody

Rozsah ochrany zapsaných mezinárodních označení původu je dle LD podstatně širší než ten, který poskytovala označením původu Pařížská úmluva nebo Madridská dohoda. Tedy LD už nezakazuje pouze klamavé užívání označení původu, ale také jakékoli přisvojování nebo napodobování, i když pravý původ výrobku je označen nebo i když je označení použito v překladu nebo doprovázeno výrazy jako například „druh“, „typ“, „způsob“, „imitace“ a podobně. Tímto ustanovením tak došlo k vyloučení možnosti užívání delokalizačních doložek. Členské státy jsou povinny zajistit ochranu před výše uvedeným neoprávněným užíváním zapsaného označení původu. Právní prostředky, kterými by měla být taková ochrana ve smluvních státech zajištěna však LD explicitně neupravuje³⁸.

Článek 5 LD upravuje v šestém odstavci v určité oslabené podobě právo předchozího uživatele označení, které bylo následně zapsáno a je chráněno jako mezinárodní označení původu. Toto právo nicméně může za stanovených podmínek platit maximálně po dobu dvou let.³⁹ Dle článku 6 LD je pak zapsané mezinárodní označení původu chráněno před zdruhověním a to tak dlouho, jak bude jako označení původu chráněno v zemi původu.

Zapsané mezinárodní označení původu je chráněno po celou dobu, po kterou trvá ochrana v zemi původu a to bez nutnosti obnovy mezinárodního zápisu.

2.3.2 Mezinárodní zápis označení původu

Problematika mezinárodního zápisu označení původu je upravena převážně v článku 5 LD. Další pravidla jsou obsažena v Prováděcím řádu k LD, který stanoví například náležitosti mezinárodní přihlášky, prohlášení o odmítnutí ochrany, vzdání se ochrany. Dále Prováděcí řád upravuje pracovní jazyky, lhůty, poplatky za zápis a podobně. Projevem mezinárodněprávního závazku České republiky, vyplývajícího z přijetí LD, je hlava šestá OOPZO nazvaná „Vztahy k zahraničí“, která obsahuje úpravu mezinárodního zápisu označení původu⁴⁰.

O mezinárodní zápis označení původu tak mohou v České republice prostřednictvím Úřadu průmyslového vlastnictví požádat ty fyzické osoby, které mají na území ČR trvalý pobyt nebo ty právnické osoby, které zde mají své sídlo. Úřad průmyslového vlastnictví pak

³⁸ Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 156

³⁹ Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 157

⁴⁰ Z. Slovákova: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 191)

mezinárodní přihlášku předloží Mezinárodnímu úřadu duševního vlastnictví. Prováděcí řád k LD stanoví obligatorní i fakultativní náležitosti přihlášky. Přihláška může například obsahovat i prohlášení žadatele o vzdání se ochrany v jedné nebo více smluvních zemích označených jménem. Mezinárodní úřad poté podrobí přihlášku pouze formálnímu průzkumu a má – li všechny stanovené náležitosti, označení původu (které už musí být prokazatelně chráněno v zemi původu) zapíše do příslušného rejstříku. Zápisem dochází ke vzniku ochrany. Na to reaguje i český právní řád, když v § 17 odst. 1 OOPZO stanoví, že mezinárodní zápis označení původu spolu se žádostí o ochranu v ČR má tytéž účinky jako zápis na národní úrovni.

Mezinárodní zápis oznámí Mezinárodní úřad neprodleně příslušným národním úřadům členských zemí a uveřejní ho ve věstníku. Dále také zašle osvědčení o zápisu příslušnému orgánu, který o zápis požádal. Příslušné úřady členských zemí LD poté mají k dispozici lhůtu jednoho roku ode dne přijetí oznámení o zápisu, v níž mohou vůči Mezinárodnímu úřadu prohlásit, že nemohou zajistit ochranu určitého označení původu (ovšem pouze s uvedením důvodu, proč tak nemohou učinit). Mezinárodní úřad o daných prohlášeních uvědomí, co možná nejdříve, příslušný úřad země původu a ten o této situaci informuje osobu, která o zápis žádala. Žadatel má právo předkládat v zemi, která odmítla zajistit ochranu, všechny právní nebo správní námítky, na které mají právo vlastní příslušníci této země. I tento aspekt mezinárodního zápisu se projevil v českém právním řádu, konkrétně v § 17 odst. 2 OOPZO, který stanoví, že byla – li mezinárodně zapsanému označení původu odmítnuta ochrana pro území ČR, hledí se na ně tak, jako by v ČR zapsáno nebylo.

2.4 Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví

Úmluvou o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví, která byla podepsána v roce 1967 ve Stockholmu, došlo k založení Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO – World Intellectual Property Organization), která v současné době spravuje naprostou většinu mnohostranných mezinárodních smluv uzavřených v oblasti práv duševního vlastnictví. V roce 1974 se WIPO stala specializovanou agenturou OSN. WIPO sídlí v Ženevě a má aktuálně 184 členských států, včetně České republiky.

Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví stanoví cíle a úkoly Organizace, podmínky, za nichž se státy mohou stát členy Organizace, organizační strukturu Organizace, finanční otázky Organizace, právní způsobilost Organizace, vztahy Organizace k jiným organizacím a další.

WIPO byla založena zejména za účelem modernizace a zdokonalení správy unií zřízených v oblasti ochrany průmyslového vlastnictví a ochrany literárních a uměleckých děl (jde tedy především o Bernskou unii v případě práva autorského a Pařížskou unii v oblasti práv průmyslových). WIPO tak mezi své prioritní úkoly řadí například podporu přijímání opatření ke zdokonalení ochrany duševního vlastnictví a opatření k harmonizaci jednotlivých národních zákonodárství v této oblasti, zajišťování správních služeb pro Pařížskou unii (a zvláštní unie zřízené v jejím rámci) a pro Bernskou unii, poskytování právně technické pomoci v oblasti duševního vlastnictví těm státům, které o ni požádají, vypracovávání studií v oblasti ochrany duševního vlastnictví a tak dále.

Úmluvou byl také zřízen Mezinárodní úřad Světové organizace duševního vlastnictví, který je jednak sekretariátem Organizace a dále také provádí některé mezinárodní zápisy v oblasti ochrany duševního vlastnictví a uveřejňuje údaje, které se těchto zápisů týkají. Mezinárodní úřad řídí generální ředitel se dvěma nebo více náměstky. Generální ředitel je nejvyšším úředníkem Organizace a zastupuje ji navenek.

Světová organizace duševního vlastnictví má tři řídicí orgány, jimiž jsou Valné shromáždění, Konference a Koordinační výbor⁴¹. Valné shromáždění se skládá z členských zemí Úmluvy o zřízení WIPO, které jsou členy alespoň jedné z unií, které WIPO spravuje. Co se týče členských zemí WIPO, které nejsou členy žádné z unií, mají přístup na zasedání Valného shromáždění (které se koná minimálně jednou za dva roky) jako pozorovatelé. Konferenci tvoří členské státy Úmluvy, přičemž je v tomto případě irelevantní, zda jsou členy některé unie spravované WIPO nebo nikoliv. Řádné zasedání Konference se koná ve stejné době a na stejném místě jako řádné zasedání Valného shromáždění (tedy také jednou za dva roky). Členy Koordinačního výboru jsou ty členské země Úmluvy, které jsou členy Výkonného výboru Pařížské unie a Výkonného výboru Bernské unie nebo obou těchto výborů. Koordinační výbor se schází každoročně. Kompetence těchto orgánů jsou podrobně stanoveny v článcích 6, 7 a 8 Úmluvy.

V současné době WIPO spravuje celkem 23 mezinárodních smluv, týkajících se ochrany práv duševního vlastnictví. Její role ale nespočívá pouze v pozici jakéhosi pasivního správce. WIPO se také podílí na vytváření nových mezinárodních úprav v ochraně duševního vlastnictví a je tedy i zdrojem normotvorby⁴².

K proměně postavení WIPO na mezinárodní scéně došlo v důsledku přijetí Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS), která je jednou z příloh k Dohodě o

⁴¹ http://www.wipo.int/members/en/decision_bodies.html

⁴² T. Dobřichovský: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví (Linde, Praha 2004, str. 24)

založení Světové obchodní organizace (WTO), v roce 1994. Tím, jak dochází k vyzdvihování obchodních aspektů práv duševního vlastnictví, je pozice WIPO do určité míry postupně oslabována. WIPO a WTO však nejsou organizacemi, které by si chtěly vzájemně konkurovat a jejich snahou je spíše oboustranná spolupráce.

2.5 Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS)

Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (dále jen Dohoda TRIPS – Agreement on Trade – Related Aspects of Intellectual Property Rights) je další z mnohostranných mezinárodních smluv v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví. Je ovšem namístě věnovat jí trochu více pozornosti, neboť oproti ostatním mezinárodním smlouvám z této oblasti práva má jednak řadu specifik, a dále je podstatně mladší a tudíž odráží velmi dobře aktuální trendy v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví.

Dohoda TRIPS byla uzavřena v dubnu 1994 v Marrakéši na závěr takzvaného Uruguayského kola vyjednávání v rámci Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT – General Agreement on Tariffs and Trade), které probíhalo v letech 1986 až 1994. Výsledkem mnoha jednání v rámci Uruguayského kola byla jakási transformace systému GATT v novou mezinárodní organizaci – Světovou obchodní organizaci (WTO – World Trade Organization). Dohoda TRIPS tak je jednou z příloh (konkrétně přílohou 1c) Dohody o zřízení Světové obchodní organizace.

Budeme – li chápat WTO jako mezinárodní organizaci, jejímž hlavním cílem je podpora mezinárodního obchodu prostřednictvím odstraňování překážek, které jeho svobodnému rozvoji brání, může se zdát začlenění problematiky práv k duševnímu vlastnictví do systému WTO poněkud paradoxní. Jedním z významných rysů práv k duševnímu vlastnictví je totiž jejich monopolistická povaha a lze je tak bez nadsázky označit za určitou formu netarifních překážek mezinárodního obchodu.⁴³ Zájem WTO o novou úpravu práv k duševnímu vlastnictví na mezinárodní úrovni má však racionální základ. Po většinu doby existence GATT byl její zájem o otázky práv k duševnímu vlastnictví minimální. Ke změně tohoto postoje nicméně začalo docházet s tím, jak narůstal význam práv k duševnímu vlastnictví v mezinárodním obchodě a jednotlivé národní úpravy týkající se jejich ochrany začaly být chápány v mnoha případech jako diskriminační a nová mezinárodní úprava pak jako (alespoň částečné) řešení tohoto problému.⁴⁴

⁴³ T. Dobřichovský: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví (Linde, Praha 2004, str. 26)

⁴⁴ Ch. Arup: The new World Trade Organization agreements: globalizing law through services and intellectual property (Cambridge University Press, Cambridge 2000, str. 179)

2.5.1 Dohoda TRIPS obecně

Jak už bylo řečeno výše, Dohoda TRIPS byla přijata v roce 1994. Jedná se tedy o nejmladší komplexní mnohostrannou mezinárodní úmluvu v oblasti práv k duševnímu vlastnictví. Právě fakt, že je o více než 100 let mladší než ostatní mezinárodní smlouvy, které tvoří určitý základ ochrany duševního vlastnictví na mezinárodní úrovni, vysvětluje její mnohé odlišnosti od svých starších předchůdkyň. Dohoda TRIPS nutně musela reagovat na změněnou ekonomickou i politickou situaci ve světě a to se projevilo i v její koncepci.

Vezměme si jako příklad průmyslová práva, neboť o ta nám jde v této souvislosti především. Starší mezinárodní smlouvy týkající se průmyslových práv byly zaměřeny hlavně na jejich hmotněprávní úpravu, respektive byly výčtem podmínek, za kterých byla poskytována jednotlivým předmětům průmyslového vlastnictví ochrana. Dohoda TRIPS se naproti tomu zaměřila (jak už sám její název napovídá) zejména na obchodní aspekty těchto práv a velmi podrobně také upravila prostředky k dodržování práv k duševnímu vlastnictví. V tomto lze spatřovat naprosto zásadní odlišnost od starších úprav a také největší přínos Dohody TRIPS.

Zjednodušeně můžeme vyzdvihnout tři základní aspekty Dohody TRIPS. Za první stanovila určité obecné principy, z nichž nejvýznamnější je zásada národního zacházení a doložka nejvyšších výhod. Za druhé zvýšila úroveň ochrany a rozšířila hmotněprávní ochranu práv k duševnímu vlastnictví a za třetí pak zavedla nové způsoby řešení mezistátních sporů, vyplývajících z jejího uplatňování smluvními stranami.⁴⁵

V preambuli Dohody TRIPS je stanoven její základní cíl, jenž naprosto přesně vystihuje celou problematiku. Tímto cílem je podpora účinné a přiměřené ochrany práv k duševnímu vlastnictví a zajištění toho, aby opatření a postupy k dodržování práv k duševnímu vlastnictví se samy o sobě nestaly překážkami oprávněného obchodu.

Dohoda TRIPS plně uznává starší mezinárodní smlouvy o právech k duševnímu vlastnictví. To vyplývá ze znění článku 2 odstavec 2 Dohody TRIPS („žádné ustanovení částí I až IV této Dohody se nedotkne povinností, které mohou mít vzájemně Členové na základě Pařížské úmluvy, Bernské úmluvy, Římské úmluvy a Smlouvy o duševním vlastnictví v oboru integrovaných obvodů“). Významná je dále i ta skutečnost, že aplikace Pařížské úmluvy a Bernské úmluvy se uplatňuje i mezi těmi členy WTO, kteří jinak nejsou účastníky těchto dohod.⁴⁶

⁴⁵ Ch. Arup: *The new World Trade Organization agreements: globalizing law through services and intellectual property* (Cambridge University Press, Cambridge 2000, str. 183)

⁴⁶ T. Dobřichovský: *Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví* (Linde, Praha 2004, str. 30)

Na základě článku 1 odstavce 1 mohou členové Dohody TRIPS zavést ve svém právním řádu rozsáhlejší ochranu než je ta, kterou stanoví Dohoda, ovšem pouze za předpokladu, že tato bude s Dohodou v souladu.

Ve třetím článku Dohody TRIPS je upraven režim národního zacházení, který se vztahuje na všechny členy WTO. Každý členský stát WTO tak má povinnost zacházet s příslušníky jiných členských států naprosto stejně („neméně příznivé zacházení“) jako zachází s vlastními příslušníky v oblasti ochrany duševního vlastnictví.

Zacházení podle nejvyšších výhod, které je upraveno v článku 4 Dohody TRIPS, se v oblasti mezinárodní úpravy duševního vlastnictví vyskytlo vůbec poprvé.⁴⁷ Pokud členský stát WTO přizná jakoukoli výhodu, přednost a podobně v ochraně duševního vlastnictví občanům kterékoli jiné země, bude ji muset ihned a bezpodmínečně přiznat také občanům všech ostatních členských států WTO. Z této zásady však vzápětí následují určité výjimky. Důležité je v této souvislosti zdůraznit, že prvotní přiznaná výhoda, která vede k povinnosti členského státu přiznat ji také příslušníkům ostatních členských států, nemusí být vůbec poskytnuta občanům členského státu WTO, nýbrž stačí, aby byla poskytnuta občanům jakékoli země (byť by tedy taková země nebyla členem WTO). Tento článek tak brání diskriminaci ze strany jednoho členského státu WTO mezi cizinci navzájem, zatímco národní režim, upravený v článku 3, zakazuje diskriminaci mezi vlastními příslušníky a cizinci. Doložka nejvyšších výhod také znamená, že poprvé dochází v mnohostranné mezinárodní spolupráci v oblasti práv k duševnímu vlastnictví k překonání zásady teritoriality⁴⁸.

Ještě než přistoupím k bližší analýze Dohody TRIPS v těch částech, které se (převážně) věnují problematice zeměpisných označení, ráda bych krátce zmínila procesní ustanovení obsažená v části čtvrté Dohody, neboť mám za to, že svým obsahem se do obecného úvodu hodí nejlépe. Čtvrtá část Dohody TRIPS upravuje problematiku získání a udržování práv k duševnímu vlastnictví a s tím související řízení inter partes. Členské státy mají právo vyžadovat, aby k získání ochrany v oblasti práv k duševnímu vlastnictví a jejímu udržení byly splněny podmínky (spočívající například v zápisném řízení a dalších formalitách), které však musí být slučitelné s ostatními ustanoveními Dohody. Řízení a další formality tak musí být zejména rovné

⁴⁷ T. Dobřichovský: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví (Linde, Praha 2004, str. 30)

⁴⁸ J. Ježek: Mezinárodní dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví in Právní rozhledy 8/1996, str. 357

a spravedlivé a řízení také musí být skončena v přiměřené lhůtě. Stejná pravidla platí i pro řízení inter partes jako jsou například řízení námitková, odvolací a podobně.⁴⁹

2.5.2 Úprava zeměpisných označení v Dohodě TRIPS

Otázkou ochrany zeměpisných označení se Dohoda TRIPS zabývá ve své části druhé oddílu třetím, konkrétně pak v člancích 22 až 24. Smyslem celé druhé části Dohody, nazvané „normy, týkající se dostupnosti, rozsahu a užití práv k duševnímu vlastnictví“, je překonat negativa vyplývající z rozdílných vnitrostátních úprav a sjednotit na mezinárodní úrovni ochranu duševního vlastnictví.

Je nezbytné zdůraznit, že ta část Dohody TRIPS, která se týká zeměpisných označení se vyjednávala oproti ostatním částem daleko obtížněji. Důvodem byly (stále existující) rozdíly v jednotlivých národních úpravách v oblasti označení původu a zeměpisných označení a také rozdílné zájmy členských států WTO v této oblasti (kontrast hlavně mezi zájmy evropských zemí na straně jedné a zájmy severoamerických států a Austrálie na straně druhé; na rozdíl od všech ostatních práv k duševnímu vlastnictví, kde docházelo spíše k rozporům mezi zeměmi vyspělými a rozvojovými). Navíc se při vyjednávání v plné síle projevila i evropská vinařská lobby, což se odrazilo ve znění článku 23 Dohody TRIPS („dodatečná ochrana pro zeměpisná označení pro vína a lihoviny“).⁵⁰

Dohoda TRIPS definuje pojem zeměpisná označení v článku 22 odstavci 1. Rozumí jimi ta označení, která určují zboží jako zboží, pocházející z území některého členského státu WTO, nebo oblasti, nebo místa tohoto území, jestliže lze danou jakost, pověst nebo jiné charakteristické znaky zboží připsat v podstatě jeho zeměpisnému původu. Z uvedené definice tedy vyplývá to, co už bylo řečeno v kapitole 1.1, tedy že termín zeměpisné označení (geographical indication) je pojmem širším, nežli pojem označení původu (appellation of origin). Ve srovnání například s Lisabonskou dohodou je tedy předmět ochrany vymezen podstatně více zešíroka. V definici uvedené v článku 2 odstavce 1 Lisabonské dohody se jednak vůbec (narozdíl od Dohody TRIPS) nezmiňuje „pověst“ zboží (výrobku) a navíc se vyžaduje užší vazba na danou zeměpisnou oblast (jakost anebo znaky výrobku musí být dány výlučně nebo podstatně zeměpisným prostředím oproti Dohodě TRIPS, která pouze požaduje, aby znaky zboží bylo v podstatě možné toliko připsat jeho zeměpisnému původu). K tomu, aby zeměpisné označení bylo chráněno podle

⁴⁹ N. Winters – Kramerová: Dohoda TRIPS in Průmyslové vlastnictví 7-8/1997, str. 152-153

⁵⁰ J. Keon: chapter 5 in Intellectual Property and International Trade: The TRIPS Agreement (Kluwer Law International BV, The Netherlands 2008, str. 157)

Dohody TRIPS, není vyžadována jeho předchozí registrace (jako je tomu například v ČR)⁵¹. Ochrana dle Dohody TRIPS se však nevztahuje na služby.

V následujícím odstavci článku 22 Dohody se stanoví obecné standardy ochrany, které musí být dostupné pro všechna zeměpisná označení, která vyhovují definici uvedené v prvním odstavci. Zeměpisná označení jsou tak chráněna jednak před jejich falešným a klamavým užíváním, které uvádí veřejnost v omyl o zeměpisném původu zboží, a jednak před takovým užíváním, které představuje akt nekalé soutěže podle článku 10bis Pařížské úmluvy. Ochranný aspekt se projevuje i ve znění odstavce třetího článku 22, který upravuje povinnost členského státu WTO buď z moci úřední nebo na žádost dotčené strany odmítnout nebo zrušit zápis ochranné známky, pokud by chybné zeměpisné označení v této známce obsažené klamalo veřejnost.⁵²

Úprava zeměpisných označení v Dohodě TRIPS vychází z koncepce dvou úrovní ochrany. Výše popsaná ochrana, upravená v článku 22 Dohody, vytváří základní úroveň. Zvýšená úroveň ochrany je pak v článku 23 stanovena pro zeměpisná označení pro vína a lihoviny.

2.5.3 Dodatečná ochrana pro zeměpisná označení pro vína a lihoviny

Jak už bylo řečeno výše, článek 23 Dohody TRIPS, poskytující vyšší míru ochrany zeměpisným označením vín a lihovin, je odrazem tlaku vinařů (zejména těch evropských)⁵³, který se projevil při vyjednávání Dohody TRIPS v plné síle (v případě lihovin nebyla snaha o dodatečnou ochranu tak výrazná, přesto i ony se staly jejím předmětem).

Ustanovení odstavce prvního článku 23 brání užívání zeměpisných označení identifikujících vína nebo lihoviny, které nepocházejí z místa v daném zeměpisném označení uvedeném, a to i v případě, kdy je skutečný původ vína nebo lihoviny uveden nebo dané zeměpisné označení uvedeno v překladu nebo doprovázeno výrazy jako „druh“, „typ“, „napodobenina“ a podobně. Z toho tedy vyplývá, že zeměpisná označení vín a lihovin jsou chráněna proti jejich výše popsanému užívání i pro případ, že takové užívání nebude možno

⁵¹ T. Dobřichovský: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví (Linde, Praha 2004, str. 112)

⁵² T. Dobřichovský: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví (Linde, Praha 2004, str. 113)

⁵³ Jednalo se hlavně o zájmy francouzských vinařů, kteří se snažili dosáhnout ochrany těch zeměpisných označení vín, která byla často předmětem napodobování (např. označení Champagne, Burgundy, Bordeaux a podobně).

klasifikovat jako nekalosoutěžní jednání nebo jednání vedoucí ke klamání spotřebitelů (na rozdíl od základní úrovně ochrany dle předchozího článku, který takový požadavek obsahuje).⁵⁴

Následující odstavec článku 23 se týká ochranných známek vín a lihovin, které obsahují zeměpisná označení identifikující tato vína nebo lihoviny. Dohoda TRIPS stanoví povinnost zápis takové ochranné známky zamítnout nebo zrušit její platnost, a to buď ex officio (umožňuje-li to vnitřní zákonodárství členského státu) nebo na žádost. Podobné ustanovení, jak už bylo popsáno výše, obsahuje i článek 22 Dohody.

Třetí odstavec pak obsahuje úpravu používání homonymních zeměpisných označení, ale pouze pro vína. Znějí – li zeměpisná označení pro vína stejně (jsou – li tedy homonymní), bude ochrana, za stanovených podmínek (neuvádění spotřebitelů v omyl, zajištění spravedlivého zacházení se zainteresovanými výrobci), poskytnuta oběma (respektive všem) takovým označením.

Snaha vyjít vstříc požadavkům Evropské unie se projevila ve znění čtvrtého odstavce článku 23 Dohody. Snahou Evropské unie totiž bylo (a konec konců stále je) vytvoření mnohostranného registru pro zeměpisná označení chráněná dle Dohody TRIPS. Tato tendence ovšem narážela na odpor některých členů WTO (zejména pak severoamerických států), tudíž současné řešení tohoto problému ve čtvrtém odstavci je spíše kompromisní.⁵⁵ Je tak stanoveno, že za účelem usnadnění ochrany zeměpisných označení pro vína (jen pro ně), proběhnou v Radě TRIPS jednání, týkající se vytvoření mnohostranného systému zápisů takových označení (ta by však byla chráněna na základě tohoto zápisu pouze v těch členských státech, které by se popsaného systému dobrovolně účastnily). Nutno poznamenat, že právě z důvodů rozdílných přístupů k ochraně zeměpisných označení a z důvodů rozdílného chápání jejího smyslu mezi jednotlivými členskými státy k vytvoření předpokládaného multilaterálního systému dosud nedošlo.

Nakonec je v této souvislosti třeba zmínit i odstavec první článku 24 Dohody, v němž se členské státy zavázaly k dalším jednáním (ať už bilaterálním nebo multilaterálním), která by vedla k dalšímu zvýšení ochrany zeměpisných označení vín a lihovin.

⁵⁴ J.Keon: chapter 5 in Intellectual Property and International Trade: The TRIPS Agreement (Kluwer Law International BV, The Netherlands 2008, str. 159)

⁵⁵ J.Keon: chapter 5 in Intellectual Property and International Trade: The TRIPS Agreement (Kluwer Law International BV, The Netherlands 2008, str. 159)

2.5.4 Výjimky z ochrany zeměpisných označení

Pro část Dohody TRIPS týkající se zeměpisných označení je příznačné stanovení celé řady výjimek z ochrany, a to v článku 24 Dohody (konkrétně v odstavcích 4 až 9). Tím se úprava zeměpisných označení v Dohodě TRIPS dosti odlišuje od úpravy ostatních práv k duševnímu vlastnictví, u nichž není stanovená ochrana tolik relativizována. Důvodem je opět (v těchto souvislostech již tolikrát zmiňovaný) nejednotný přístup jednotlivých členských států k tomu, jak by měla ochrana zeměpisných označení vypadat a má – li jim být vůbec poskytována (jako příklad lze uvést postoj USA, které se snažily při jednáních ochranu zeměpisných označení, kterou samy nikdy explicitně neupravovaly a kterou považovaly spíše za překážku mezinárodního obchodu, co nejvíce omezit než rozšířit).⁵⁶ Výjimky obsažené v článku 24 Dohody TRIPS se zásadně vztahují jak k povinnostem stanoveným v článku 22 Dohody (základní úroveň ochrany), tak i k těm v článku 23 (zvýšená úroveň ochrany).

První z výjimek je zakotvena ve čtvrtém odstavci článku 24 Dohody TRIPS a týká se výhradně zeměpisných označení vín a lihovin. Členské státy WTO mohou povolit pokračující a podobné užívání určitého zeměpisného označení (jiného členského státu), které identifikuje vína nebo lihoviny, svými příslušníky a to za podmínky, že jej tyto příslušníci užívali trvale na území svého domovského státu minimálně po dobu 10 let před skončením Uruguayského kola jednání (tedy před 15. dubnem 1994), nebo v dobré víře před tímto datem. Tato výjimka tak názorně ukazuje, že smysl dodatečné ochrany pro zeměpisná označení pro vína a lihoviny (článku 23 Dohody) směřuje spíše do budoucnosti, než do minulosti.⁵⁷

Pátý odstavec se dotýká problematiky preexistentních ochranných známek shodných nebo podobných určitému zeměpisnému označení. Opatření přijatá členským státem k uplatňování oddílu Dohody týkajícího se ochrany zeměpisných označení tak nesmí být na úkor práv k takové ochranné známce (ať už jde například o platnost zápisu ochranné známky nebo o právo na její užívání).

Další výjimku z ochrany pak představují druhová označení zboží a služeb. Šestý odstavec totiž stanoví, že členské státy nemusí chránit taková zeměpisná označení, která se na jejich území stala obvyklým a běžným výrazem pro určité zboží nebo služby. Tato výjimka se týká

⁵⁶ J.Keon: chapter 5 in Intellectual Property and International Trade: The TRIPS Agreement (Kluwer Law International BV, The Netherlands 2008, str. 161)

⁵⁷ J.Keon: chapter 5 in Intellectual Property and International Trade: The TRIPS Agreement (Kluwer Law International BV, The Netherlands 2008, str. 175)

i zeměpisných označení pro výrobky z vinné révy a to v případě, že jsou tato označení stejná jako běžné názvy odrůd hroznů⁵⁸ rostoucích na území daného členského státu k datu vstupu Dohody TRIPS v platnost.

V osmém odstavci je upravena výjimka, která se týká užívání osobních jmen, která jsou zároveň i zeměpisnými označeními, v obchodní činnosti. Takové užívání je zásadně možné, to však neplatí tehdy, když by tímto užíváním byla veřejnost uváděna v omyl.

Povinnost chránit zeměpisná označení, dle odstavce devátého článku 24, nevznikne ani v případě, že se jedná o označení, která jednak nejsou vůbec chráněna, dále pak o označení, jejichž ochrana v zemi původu již skončila nebo která tam upadla v zapomnění.

2.5.5 Prosazování práv k duševnímu vlastnictví dle Dohody TRIPS

Třetí část Dohody TRIPS nazvanou „Prostředky k dodržování práv k duševnímu vlastnictví“ můžeme bez nadsázky označit za těžiště celé úpravy v Dohodě obsažené. Právě z hlediska prostoru, který je těmto procesním ustanovením v Dohodě vyhrazen, se Dohoda TRIPS odlišuje od všech předchozích multilaterálních smluv na ochranu práv k duševnímu vlastnictví. Novum Dohody TRIPS spočívá v tom, že se už nesoustřeďuje výlučně anebo převážně na hmotněprávní úpravu práv k duševnímu vlastnictví, ale že se zcela rovnocenně zabývá také problematikou procesní, tedy vytvářením systému prostředků k účinnému vynucování práv k duševnímu vlastnictví.

Obecná pravidla, která by měla být vlastní každému řízení k dodržování práv z duševního vlastnictví (příčemž je nerozhodné, půjde-li o občanské soudní řízení, řízení správní anebo trestní), jsou obsažena v článku 41 Dohody TRIPS. Taková řízení tedy musí být jednak spravedlivá a nestranná, na straně druhé však nesmí být zbytečně složitá a nákladná (a to ani z časového hlediska). Rozhodnutí ve věci by pak měla být primárně v písemné formě a měla by obsahovat odůvodnění. Dále je vyžadováno, aby byla zachována zásada kontradiktornosti řízení⁵⁹ tím, že rozhodnutí má být založeno výhradně na důkazech, k nimž byla stranám nabídnuta možnost slyšení. Členské státy Dohody musí také zajistit, aby konečná rozhodnutí jejich správních orgánů byla přezkoumatelná ve správním soudnictví, které by mělo být alespoň

⁵⁸ Jde například o názvy odrůd jako Merlot, Shiraz, Cabernet Sauvignon a podobně, které v mnoha státech již zdruhověly.

⁵⁹ Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 162

dvouinstanční (požadavek přezkoumatelnosti minimálně právních aspektů počátečních soudních rozhodnutí).

V oddílu věnovaném občanskoprávním a správním řízením a také nápravným opatřením jsou nejprve vymezeny všeobecné principy, které by měly smluvní strany zajistit tak, aby bylo možné dané řízení považovat za spravedlivé a nestranné. Odpůrce tak má mít právo na včasné písemné oznámení žaloby, obě strany mají právo být zastoupeny nezávislým právním zástupcem a také právo na předkládání všech příslušných důkazů. Dále je stanoven požadavek na ochranu všech důvěrných informací, které se v řízení objeví.

Článek 43, který se týká problematiky dokazování, stanoví pravomoc soudů členských států uložit protistraně předložení těch důkazů, které se nachází pod její kontrolou, a které žalobce označil jako důkazy na podporu svých tvrzení. Z dostupných materiálů nicméně vyplývá, že například v České republice tento postup soudy příliš často nevyužívají. A to i přesto, že právě při prosazování práv k duševnímu vlastnictví bývá pro žalobce poměrně obtížné získat všechny potřebné důkazní prostředky, protože jimi fakticky disponuje protistrana.⁶⁰

Účinné vynucování práv k duševnímu vlastnictví by nebylo možné bez explicitní úpravy příslušných nápravných opatření. Dohoda TRIPS obsahuje úpravu soudních zákazů („injunctions“; kdy soud má mít pravomoc nařídít porušovateli, aby upustil od porušování práv k duševnímu vlastnictví), náhrady škody, odstranění zboží (které porušuje práva k duševnímu vlastnictví) z obchodní sítě anebo jeho zničení, práva na informace vůči porušiteli (toto nápravné opatření členské státy pouze mohou zavést, záleží tedy na jejich uvážení). Dohoda TRIPS se v tomto ohledu navíc vyznačuje jakýmsi recipročním přístupem, když v článku 48 poskytuje také žalovanému ochranu, a to před zneužitím řízení ze strany žalobce.

Pokud by výsledkem správního řízení mohlo být některé z popsaných občanskoprávních nápravných opatření, musí pro takové správní řízení platit stejné zásady jako pro řízení občanskoprávní.

Zvláštní pozornost (a tím i samostatný oddíl) je v Dohodě TRIPS věnována institutu prozatímních opatření (v českém právním řádu se jedná o předběžná opatření dle § 74 a následující OSŘ, eventuálně dle § 61 SŘ). Soudům členských států Dohody musí být dána pravomoc nařídít okamžitá a účinná opatření, jejichž účelem bude buď zabránit porušení jakéhokoli práva k duševnímu vlastnictví nebo zajistit důkaz o údajném porušení práva. Za podmínek stanovených v Dohodě je možné přijmout prozatímní opatření i bez slyšení druhé

⁶⁰ Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 162

strany (to zejména tehdy, pokud by jakýkoli odklad mohl způsobit nenapravitelné poškození majiteli práva nebo pokud prokazatelně hrozí, že důkaz bude zničen). Další ustanovení tohoto oddílu se pak dotýkají převážně ochrany žalované strany před zneužitím institutu prozatímních opatření ze strany žalobce.

Další oddíl třetí části Dohody je věnován problematice opatření na hranicích jako zvláštního druhu správních opatření. Ustanovení tohoto oddílu se však týkají pouze těch majitelů práv, kteří mají oprávněné důvody k podezření, že může dojít k dovozu zboží, které je buď označeno padělanou ochrannou známkou, nebo které porušuje autorská práva. Vzhledem k tomu, že se tato ustanovení blíže nedotýkají fenoménu zeměpisných označení, nebudu se o nich dále zmiňovat.

Na posledním místě je upraveno řízení trestní. Smluvní státy mají povinnost zajistit, aby se trestní řízení uplatnilo minimálně v případech úmyslného padělání ochranné známky nebo porušení autorského práva, a to pokud k nim dojde v komerčním měřítku. Fakultativně mohou členské státy uplatnit trestní sankce i v jiných případech (zejména jedná – li se o porušení úmyslná a v komerčním měřítku).

2.5.6 Některá další významná ustanovení Dohody TRIPS

V této části bych ráda stručně zmínila některá další významná ustanovení Dohody TRIPS a to zejména ta, která se týkají řešení mezistátních sporů vyplývajících z uplatňování Dohody TRIPS a dále ta, která stanoví zvláštní režim pro rozvojové, respektive nejméně rozvinuté členské státy WTO.

Co se týče problematiky sporů vyplývajících z uplatňování Dohody TRIPS mezi jednotlivými členskými státy, je Dohoda postavena primárně na zásadě prevence. Předcházení sporům by mělo být vždy prvotní a proto také Dohoda TRIPS v článku 63 stanoví širokou informační povinnost členských států (neboť celá řada mezistátních sporů je důsledkem nedostatečné informovanosti sporných stran). Tato povinnost se týká zejména zveřejňování obecně závazných právních předpisů, konečných soudních a správních rozhodnutí a také mezivládních dohod (uzavřených mezi jednotlivými členskými státy), jež se týkají těch otázek, které jsou předmětem Dohody. Dojde – li i přes tato preventivní opatření ke vzniku sporu mezi smluvními stranami Dohody, bude se tento řešit (na základě výslovného ustanovení článku 64

Dohody) dle pravidel článků XXII a XXIII GATT 1994, jak jsou upravena a uplatňována v Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů, nestanoví – li Dohoda TRIPS výslovně jinak. Právě možností efektivního vynucování závazků členských států se Dohoda TRIPS zásadně odlišuje od starších mezinárodních smluv na ochranu práv k duševnímu vlastnictví, které podobná ustanovení neobsahovaly. Navíc platí, že i smlouvy WIPO, na které Dohoda TRIPS odkazuje (například Pařížská úmluva, Bernská úmluva), podléhají prostřednictvím Dohody TRIPS systému řešení sporů ve WTO dle stanovených pravidel.⁶¹

Specifikem Dohody TRIPS je i stanovení zvláštního režimu zacházení s těmi členskými státy, které jsou označeny jako rozvojové, respektive nejméně rozvinuté. Dohoda tímto svým přístupem zohledňuje problémy, které mohou u méně ekonomicky vyspělých států nastat, budou – li se snažit své vnitrostátní zákonodárství v oblasti práv k duševnímu vlastnictví harmonizovat s úpravou v Dohodě TRIPS.⁶² Úprava této problematiky je obsažena v přechodných ustanovení Dohody (tedy v článcích 65 až 67). V rámci těchto ustanovení jsou upravena data, od nichž jsou členské státy povinny uplatňovat ustanovení Dohody TRIPS. Rozvojovým členským zemím je dána možnost odložit uplatňování Dohody TRIPS až o čtyři roky oproti standardní době, odkdy má být Dohoda uplatňována, a která je stanovena jako jeden rok od vstupu dohody v platnost. Stejně právo mají také ti členové Dohody, kteří se nachází v procesu transformace z ekonomiky centrálně plánované na tržní, a to za podmínek v Dohodě uvedených. Nejméně rozvinuté členské státy mohou Dohodu TRIPS uplatňovat s celkem až jedenáctiletým odkladem od vstupu Dohody v platnost, s tím, že Rada pro TRIPS může navíc, na základě odůvodněné žádosti takové členské země, tuto lhůtu ještě prodloužit. Žádný z těchto zvláštních režimů se však nesmí týkat uplatňování článků 3, 4 a 5 Dohody, tedy režimu národního zacházení a zacházení dle doložky nejvyšších výhod. Tato ustanovení Dohody musí státy aplikovat ihned poté, co se stanou smluvními stranami Dohody. V návaznosti na tato ustanovení se rozvinuté členské státy zavázaly, že (pokud o to budou rozvojovými a nejméně rozvinutými členskými zeměmi požádány) poskytnou jim finanční a technickou spolupráci, a to za účelem usnadnění uplatňování celé Dohody TRIPS.

Dohodou TRIPS došlo také ke zřízení zvláštního orgánu, kterým je Rada pro obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví. Její pozice a úkoly jsou vymezeny v článku 68 Dohody

⁶¹ T. Dobřichovský: *Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví* (Linde, Praha 2004, str. 40)

⁶² Ch. Arup: *The new World Trade Organization agreements: globalizing law through services and intellectual property* (Cambridge University Press, Cambridge 2000, str. 201)

v rámci ustanovení závěrečných. Prvotním posláním Rady pro TRIPS je monitorování provádění Dohody mezi členskými státy. Rada bude dále vykonávat ty pravomoci, které jí členské státy svěří a bude jim poskytovat pomoc (pokud o ni požádají) při řešení sporů. Dalším neméně významným úkolem Rady je pak spolupráce s WIPO a jejími orgány.

2.5.7 Perspektivy vývoje ochrany zeměpisných označení v rámci Dohody TRIPS

Dohodu o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví lze zcela jednoznačně označit za nejvýznamnější mnohostrannou úmluvu na ochranu práv k duševnímu vlastnictví současnosti. Tato Dohoda je závazná pro všechny členy Světové obchodní organizace (WTO) a počet smluvních stran je tedy vyšší (leckdy podstatně), než v případě starších mnohostranných mezinárodních smluv. I to je jeden z důvodů jejího „úspěchu“ v oblasti mezinárodní ochrany duševního vlastnictví. Avšak jak již bylo uvedeno výše, co se týče institutu zeměpisných označení je daná úprava spíše jakýmsi kompromisním řešením, které se snaží nalézt shodu mezi často dosti rozdílnými přístupy členských států.

I nadále tak přetrvávají rozdílné zájmy v ochraně zeměpisných označení mezi vedoucími ekonomikami. Konkrétně jde zejména o spor mezi Evropskou unií na straně jedné a Spojenými státy americkými (ale také Kanadou) na straně druhé o to, jaký je vlastně význam a smysl této ochrany. Nutno v této souvislosti poznamenat, že ochrana zeměpisných označení nemá v severoamerických státech v podstatě žádnou tradici. V oblasti práv na označení byla v těchto státech věnována vždy hlavní pozornost ochranným známkám, které chránily výrobky a služby konkrétních výrobců (poskytovatelů služeb). USA tedy i dnes ochranu zeměpisných označení chápou jako v zásadě zbytečnou překážku (mezinárodního) obchodu. Naproti tomu v Evropě je třeba hledat počátky ochrany zeměpisných označení a EU ji i v dnešní době chápe jako pozitivum, které umožňuje evropským výrobkům (zejména vinařským, ale nejen jim) využívat své celosvětově rozšířené dobré pověsti.

Další otázka, která bývá (v souvislosti s ochranou zeměpisných označení dle Dohody TRIPS) často diskutována, je možnost rozšíření zvýšené úrovně ochrany i na zeměpisná označení jiných produktů, než jen vín a lihovin. Současná úprava je totiž řadou států chápána jako „nespravedlivá“ v tom smyslu, že se do značné míry vztahuje jen na vyspělejší státy, které jsou většinovými producenty vín a lihovin. Projevuje se snaha některých méně vyspělých členských států WTO (například Thajska, Kuby a dalších) o to, aby došlo k rozšíření vyšší úrovně ochrany i na produkty, na nichž jsou tyto státy zainteresovány (káva, rýže, a podobně). Je nutné

přisvědčit názoru, že rozšíření ochrany (pokud možno na všechny produkty) by vedlo k větší „důvěryhodnosti“ celého systému.⁶³ Nicméně z výše uvedených důvodů, které způsobují, že otázka ochrany zeměpisných označení na mezinárodní úrovni je stále spíše otázkou politickou než odbornou či čistě technickou, si nemyslím, že by v nejbližší době došlo v tomto směru k výraznějšímu posunu.

2. 6 Bilaterální mezinárodní smlouvy

Označení původu jsou v naší zemi jedinou kategorií průmyslových práv, která je také předmětem úpravy obsažené ve dvoustranných mezistátních smlouvách, závazných pro Českou republiku. Tyto mezinárodní smlouvy byly uzavřeny Československou socialistickou republikou v 70. a 80. letech minulého století se 3 evropskými zeměmi. Česká republika jakožto právní nástupce ČSSR převzala závazky z těchto smluv vyplývající a smlouvy tak zůstaly i nadále platné a účinné. Jedná se jmenovitě o:

- Smlouvu mezi ČSSR a Švýcarskou konfederací o ochraně údajů o původu, označení původu a jiných zeměpisných označení (vyhlášena pod č. 13/1976 Sb.)
- Smlouvu mezi ČSSR a Rakouskou republikou o ochraně údajů o původu, označení původu a jiných označení zemědělských a průmyslových výrobků odkazujících na původ (vyhlášena pod č. 19/1981 Sb.)
- Dohodu mezi vládou ČSSR a vládou Portugalské republiky o ochraně údajů o původu, označení původu a jejich zeměpisných a obdobných označení (vyhlášena pod č. 63/1987 Sb.)

Navíc byla v únoru 1988 uzavřena i dohoda mezi ČSSR a Královstvím Španělska. Ta však nebyla nikdy ratifikována a tudíž ji do tohoto výčtu zařazuji pouze z formálního hlediska.

Pro dvoustranné mezinárodní smlouvy o ochraně označení původu (v širším slova smyslu) bývá typické, že poskytují vyšší úroveň ochrany než smlouvy mnohostranné.⁶⁴ Jinak tomu není ani v případě těchto tří dohod. Dále platí, že i ony jsou součástí právního řádu České republiky a stanoví – li některá z nich něco jiného než zákon, použije se daná mezinárodní smlouva (i zde tedy platí zásada aplikační přednosti mezinárodní smlouvy před zákonem v případě kolize jejich ustanovení).

⁶³ D. Vivas – Eugui, Ch. Spennemann: chapter 6 in Intellectual Property and International Trade: The TRIPS Agreement (Kluwer Law International BV, The Netherlands 2008, str. 209)

⁶⁴ Prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 70 (<http://www.dusevniivlastnictvi.cz/assets/vyukove-materialy/prosazovanipravdusevniivlastnictvi.pdf>)

Hlavním důvodem, který státy vede k tomu, že se v některých případech uchylují k uzavírání dvoustranných smluv namísto účasti v mnohostranných systémech ochrany (anebo i paralelně vedle nich), je daleko snazší a rychlejší vyjednávací proces vedoucí k uzavření takové smlouvy a také možnost stanovit si mezi sebou předmět a způsoby ochrany takřkajíc „na míru“.

Nyní bych se pokusila v jednoduchosti vyzdvihnout některé základní rysy, které mají tři výše uvedené mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána, společně.

1. Součástí všech smluv jsou přílohy, které obsahují seznamy jednotlivých označení výrobků, jež se smluvní státy zavázaly navzájem chránit (součástí příloh jsou ale například i jména vinařských oblastí, respektive vinic, která jsou také chráněna).
2. Cílem smluv je účinná ochrana v přílohách vymezených výrobků před nekalou soutěží v obchodním styku. V Dohodě s vládou Portugalské republiky je navíc zdůrazněn i spotřebitelský aspekt („chránit spotřebitele proti jakémukoli klamání o původu výrobku“).
3. Budou – li chráněná označení užitá v rozporu s ustanoveními smluv, bude možné užití všech soudních a správních prostředků přípustných dle vnitrostátního práva pro potírání nekalé soutěže nebo pro potlačení užívání nepřipustných označení.
4. Smlouvy stanoví jako nepřipustné také užívání delokalizačních doložek. Není tedy možné užít chráněné označení pro jiný než vymezený výrobek a to ani tehdy, pokud by označení obsahovalo odkaz na jeho skutečný původ nebo bylo doprovázeno výrazy „druh“, „typ“, „na způsob“ a jim podobnými.
5. Aktivně legitimováni k uplatňování nároků vyplývajících z porušení ustanovení smluv mohou být také (kromě fyzických a právnických osob) svazy a sdružení, zastupující zainteresované výrobce, obchodníky a podobně, pokud jim to vnitrostátní zákonodárství některé ze smluvních stran dovoluje.
6. Ochrana není poskytována označením těch výrobků, které se územím jednoho smluvního státu pouze provázejí.
7. Ustanovení smluv nevyklučují ve smluvních státech poskytnutí širší ochrany, ať už na základě vnitrostátních předpisů nebo podle jiných mezinárodních dohod.
8. Nedílnou součástí smluv jsou Protokoly, které blíže upravují používání některých smluvních ustanovení.

V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie se součástí našeho právního řádu staly, v důsledku působení zásady bezprostředního (přímého) účinku, některé komunitární předpisy, které obsahují věcně shodnou (podobnou) úpravu jako uvedené dvoustranné smlouvy.

Konkrétně mám na mysli zejména nařízení Rady č. 2081/92 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských výrobků a potravin, respektive nařízení Rady č. 510/2006, které jej nahradilo. V tomto bodě vyvstává otázka, jak to bude vypadat s aplikací dvoustranných smluv mezi ČR a Rakouskem, respektive Portugalskem jakožto členskými státy Evropské unie. Odpověď lze nalézt v rozsudku Evropského soudního dvora ve věci C-478/07 (Budějovický Budvar v. Rudolf Ammersin GmbH). Budějovický Budvar se v této kauze domáhal toho, aby distribuční společnosti Rudolf Ammersin GmbH bylo zakázáno pod ochrannou známkou American Bud uvádět na rakouský trh pivo vyráběné pivovarem Anheuser – Busch Inc. z toho důvodu, že na základě dvoustranné smlouvy mezi ČR a Rakouskem je užívání názvu „Bud“ v Rakousku vyhrazeno pivo vyráběnému v ČR. Evropský soudní dvůr však ve svém rozsudku uvedl, že „název Bud nemůže být chráněn jako označení původu mimo režim ochrany podle práva Společenství“ a zdůraznil, že nařízení Rady č. 510/2006 má vyčerpávající charakter a brání tak použití režimu ochrany stanoveného ve smlouvách mezi členskými státy EU.

3. Právní úprava ochrany označení původu v komunitárním právu

Vstupem České republiky do Evropské unie došlo k zásadním proměnám v ochraně tuzemských zeměpisných označení, respektive označení původu. Problematika ochrany zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin je totiž v současnosti upravena v nařízení Rady ES č. 510/2006, které sjednocuje ve všech členských státech Evropské unie systém ochrany poskytovaný těmto výrobkům. Nařízení se vztahuje pouze na označení zemědělských výrobků a potravin (a to ještě s výjimkou vín a lihovin, které mají vlastní komunitární úpravu). Ochrana označení ostatních produktů, nespádajících pod režim nařízení, je ponechána národní legislativě.⁶⁵ Na tomto místě považuji za nutné zdůraznit, že dle judikatury Evropského soudního dvora (například v již zmíněné věci C-478/07 Budějovický Budvar v. Rudolf Ammersin GmbH) není v případech výrobků, na něž se vztahuje režim nařízení, možná paralelní existence komunitární a národní ochrany. Tento výklad bývá však často chápán jako přinejmenším sporný⁶⁶.

Na tomto místě bych se ráda ve stručnosti zmínila o dvou základních typech pramenů komunitárního práva, jimiž jsou nařízení a směrnice, a o jejich charakteristických znacích. Nařízení („regulations“), jejichž úprava je obsažena v článku 249/2 Smlouvy o založení

⁶⁵ <http://www.upv.cz/cs/informacni-zdroje/eurorubrika/oznaceni-puvodu-a-zemepisna-oznaceni-spolecenstvi.html>

⁶⁶ Například viz T. Dobřichovský: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví (Linde, Praha 2004, str. 122)

Evropského společenství (dále jen SES), jsou pramenem sekundárního práva (jež je jednou z kategorií práva komunitárního). Nařízení bývají často, na základě pro ně typických vlastností, označována jako takzvané evropské zákony. Článek 249 SES totiž stanoví, že nařízení mají obecnou působnost a jsou závazné v celém svém rozsahu a přímo použitelné ve všech členských státech. Nařízení tak vytlačuje všechny vnitrostátní právní předpisy, které jsou s ním v rozporu. Okamžik vstupu nařízení v platnost je zároveň i okamžikem, od kterého se nařízení stává součástí vnitrostátního práva členských států. Dojde – li k přistoupení nového členského státu, stávají se bezprostředně součástí jeho právního řádu všechna nařízení, která jsou v daném okamžiku v platnosti. Obecná závaznost nařízení znamená, že je možné ho aplikovat na předem neurčitou skupinu případů a na předem neurčitý okruh osob. Důsledkem přímé (bezprostřední) použitelnosti nařízení je, že tyto lze aplikovat v členských státech, aniž by muselo dojít k jejich inkorporaci do vnitrostátního práva. Nařízení jsou tedy adresována nejen členským státům, ale bezprostředně i fyzickým a právnickým osobám. Tuto vlastnost však zpravidla nemají všechna ustanovení daného nařízení. Zejména ta ustanovení, která se týkají určení kompetentních orgánů, problematiky dohledu, sankcí a podobně. Taková ustanovení pak vyžadují adaptaci vnitrostátním obecně závazným právním předpisem. V některých případech může nařízení obsahovat pouze základní zásady, jimiž se má daná oblast řídit, a je ponecháno na další úpravě, aby tyto konkretizovala. Taková nařízení bývají označována jako nařízení základní a jsou zpravidla vydávána Radou. Nařízení konkretizující základní úpravu jsou takzvanými nařízeními prováděcími a jsou většinou vydávána Komisí, na níž Rada svou pravomoc v tomto ohledu deleguje.

Dalším neméně významným pramenem sekundárního práva jsou směrnice („directives“), upravené článkem 249/3 SES. Na rozdíl od nařízení, která mají obecnou závaznost (a vztahují se tak i na fyzické a právnické osoby), jsou směrnice závazné pouze pro členské státy, a to jen pro ty, jimž jsou jako takové určeny. Směrnice jsou pro ně závazné jen co do výsledků a cílů, jichž má být aplikací směrnice dosaženo. Volba forem a prostředků k jejich dosažení je však ponechána na vůli členských států. Ve směrnici je stanovena lhůta, v níž musí státy, jimž je směrnice adresována, tuto transponovat do svého vnitrostátního právního řádu. Vnitrostátní orgány pak neaplikují samotnou směrnici, ale tu vnitrostátní právní normu, kterou došlo k transpozici směrnice.⁶⁷

⁶⁷ L. Tichý, R. Arnold, P. Svoboda, J. Zemánek, R. Král: Evropské právo (C.H.Beck, Praha 2006, 3. vydání, str. 238 – 240)

3.1 Vývoj ochrany v komunitárním právu

Nejprve bych ráda krátce věnovala pozornost Smlouvě o založení Evropského společenství, neboť ji lze chápat jako určitý základ komunitárního práva vůbec.⁶⁸ Žádné z ustanovení SES se problematikou označení původu ani zeměpisných označení explicitně nezabývá. Naší pozornosti by však neměly uniknout články 28 a 29 SES, které zakazují množstevní omezení dovozu a vývozu (a stejně tak i jiná opatření s účinkem jim rovnocenným) mezi členskými státy, jakožto překážky volného pohybu zboží. Je nepochybné, že vnitrostátním právem chráněná označení původu mohou takovou překážkou volného pohybu být. V návaznosti na tato ustanovení však článek 30 SES obsahuje výjimky ze zákazu. Zákaz nebo omezení dovozu či vývozu jsou tedy ze stanovených důvodů možné. Mezi důvody, které článek 30 SES uvádí, je obsažen také ten, spočívající v ochraně průmyslového a obchodního vlastnictví. Cílem Evropských společenství však přibližně už od 70. let byla harmonizace této oblasti tak, aby se jednotlivé národní úpravy a způsoby ochrany nestaly reálnou překážkou volného pohybu zboží, jako jedné ze základních svobod, na níž je Evropské společenství založeno.

V roce 1978 došlo k přijetí směrnice Rady 79/112/EHS o sblížení zákonů členských států v oblasti označování a předvádění potravin a reklamy jich se týkající, která stanovila obecná pravidla pro označování zemědělských výrobků a potravin. Vztahem takových výrobků a zeměpisných oblastí, z nichž pocházely, se však nezabývala, respektive v článku 15 odstavci 2 stanovila, že členské státy mohou zakazovat obchod s danými výrobky z důvodu ochrany práv průmyslového a obchodního vlastnictví, z důvodu ochrany údajů o původu, zapsaných zeměpisných označení a také z důvodu ochrany před nekalou soutěží. Význam této směrnice však spočíval zejména v ochraně (ekonomických) zájmů spotřebitelů tím, že mimo jiné stanovila požadavky na to, jaké informace by měly být uvedeny na obalech výrobků a podobně. (V současnosti je úprava této problematiky provedena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2000/13/ES o sblížování právních předpisů členských států týkajících se označování potravin, jejich obchodní úpravy a související reklamy.)

Ve světle toho, co již bylo uvedeno (zejména v kapitole týkající se mezinárodních úmluv), nepůsobí vůbec překvapivě fakt, že primárně se zájem Společenství v problematice označení původu soustřeďoval na vína a další vinařské produkty. V této oblasti tak došlo na úrovni Společenství k přijetí prvních právních norem, majících vztah k označení původu (zeměpisným

⁶⁸ SES je součástí takzvaného primárního práva, které bývá ve vztahu k ostatním pramenům komunitárního práva považováno za jakési „ústavní právo“.

označením). Již v roce 1962 bylo přijato nařízení Rady č. 24 o postupném zřízení společné organizace trhu s vínem, které obsahovalo závazek k vypracování zvláštních pravidel, která by musela vína vyrobená v určitých oblastech splňovat. Problematika organizace trhu s vínem byla poté ještě několikrát předmětem úpravy v dalších normách komunitárního práva a aktuálně je upravena nařízením Rady č. 479/2008 o společné organizaci trhu s vínem.

Přestože směrnice Rady 79/112 byla (relativně) dostačujícím nástrojem pro ochranu spotřebitelů před klamáním, v oblasti ochrany výrobců a jejich produktů se nedala prakticky využít. To bylo chápáno jako významný nedostatek a přijetí nové úpravy, která by tento problém (a také problém stále existujících překážek obchodu v podobě národních právních předpisů na ochranu označení původu) vyřešila, se jevílo jako nezbytnost. V tomto politickém klimatu tak došlo k přijetí nařízení Rady č. 2081/92 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin. Cílem úpravy tohoto nařízení byla jednak podpora rozmanitosti zemědělské produkce a produktů, které mají charakteristické vlastnosti (v důsledku své vazby na určitou zeměpisnou oblast) a dále zajištění poctivější a rovnější soutěže mezi výrobci takových produktů na území Společenství. Stejně jako současné (stejnojmenné) nařízení č. 510/2006 se ani toto nevztahovalo na označení původu vín, lihovin a minerálních vod.

Hlavním důvodem přijetí nové právní úpravy, tedy nařízení Rady č. 510/2006, bylo uvedení komunitární úpravy v oblasti označení původu do souladu s Dohodou TRIPS (předchozí úprava byla předmětem kritiky hlavně ze strany USA a Austrálie, kteří poukazovali na rozpor nařízení hlavně s články 3 a 4 Dohody TRIPS, když evropský systém nebyl v praxi příliš dostupný pro ochranu označení výrobků ze třetích zemí⁶⁹). Dalšími důvody pak byly jednak celková revize textu předchozího nařízení (který se v důsledku několikaletých novelizací stal poměrně nepřehledným) a dále i tendence zefektivnit a zrychlit zápisné řízení. I v novém nařízení zůstávají zachovány dvě možné formy ochrany – prostřednictvím chráněných označení původu („protected designations of origin“) a prostřednictvím chráněných zeměpisných označení („protected geographical indications“). Byly vyslyšeny negativní ohlasy třetích zemí ohledně jejich reálných možností získat ochranu pro označení svých výrobků prostřednictvím komunitárního práva a nově bylo stanoveno, že dotčené subjekty ze třetích zemí mohou podávat žádosti o zápis a námitky nikoli už pouze prostřednictvím svých vnitrostátních orgánů, ale přímo Evropské komisi. Navíc došlo k přesnějšímu vymezení pravomocí a úkolů členských států na straně jedné a Komise na straně druhé. Komise by se měla při posuzování žádostí ve větší míře (než tomu bylo

⁶⁹ T. Dobřichovský: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví (Linde, Praha 2004, str. 119)

dle předchozí úpravy) opírat o zjištění vnitrostátních řízení, nicméně konečné rozhodnutí o zápisu do rejstříku je stále ponecháno právě jí.⁷⁰

V současné době existují v rámci Společenství tři systémy ochrany zeměpisných označení – pro vína (upraveno nařízením Rady č. 479/2008), pro lihoviny (upraveno nařízením Rady č. 110/2008) a pro zemědělské produkty a potraviny (upraveno nařízením Rady č. 510/2006). Zatímco ochrana označení zemědělských produktů a potravin a nově i vín je založena na systému zápisu daných výrobků, které splní stanovené podmínky, do příslušného rejstříku vedeného Evropskou komisí, v případě lihovin je situace odlišná. Seznam chráněných názvů lihovin je totiž přílohou příslušného nařízení, které upravuje jejich ochranu.

V květnu 2009 Evropská komise přijala Sdělení o politice jakosti zemědělských produktů (Communication on agricultural product quality policy), které se mimo jiné týkalo i problematiky zeměpisných označení. Komise dospěla k závěru, že by mělo být minimálně zvaženo, zda by nebylo vhodné sloučit tři existující systémy ochrany do jedné regulativní struktury a to při zachování osobitostí každého systému.⁷¹

3.2 Ochrana označení původu a zeměpisných označení po vstupu ČR do EU

V době vstupu České republiky do Evropské unie (tedy k 1.5.2004) platila na území Společenství ještě starší právní úprava, nařízení č. 2081/92. Toto nařízení se naším vstupem do EU stalo bezprostředně součástí našeho právního řádu. V případě ochrany označení těchto produktů, na něž se nařízení vztahovalo, tedy již nebyla ochrana prostřednictvím národního zákonodárství možná.

Problematikou přechodné národní ochrany zeměpisných označení a označení původu těchto výrobků, které spadaly pod režim nařízení, se zabývalo nařízení Komise ES č. 918/2004. Nařízení stanovilo, že ochrana těchto zeměpisných označení / označení původu, která byla na národní úrovni chráněna k 30.4.2004, zůstává na této (národní) úrovni zachována až do doby, kdy Komise vydá konečné rozhodnutí o zápisu daného označení nebo o jeho odmítnutí. Podmínkou však bylo, že žádost o registraci bude Komisi podána do 31.10.2004. Pokud by nebyla podána v tomto termínu, nesl by plně důsledky národní ochrany daný členský stát. Tento

⁷⁰ R. Soudková: Nové nařízení Rady (ES) č. 510/2006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin in Průmyslové vlastnictví č. 5-6/2006 (str. 74)

⁷¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0234:FIN:CS:PDF>

postup se však netýkal ochrany označení původu pro tři českobudějovická piva (konkrétně šlo o označení Českobudějovické pivo, Budějovické pivo a Budějovický měšťanský var), jimž byla ochrana dojednána přímo ve Smlouvě o přistoupení České republiky k Evropské unii.

Jako velmi problematická se však v této souvislosti jeví interpretace článku 1 nařízení č. 918/2004 Evropskou komisí. Ta totiž zastává názor, že pokud příslušná žádost o registraci na komunitární úrovni nebyla podána vůbec nebo bylo podána opožděně (tedy po 31.10.2004) nebo došlo k odmítnutí žádosti o ochranu ze strany Komise, dochází k zániku ochrany poskytované na národní úrovni, a to buď k 1.11.2004 nebo ke dni, kdy bylo rozhodnuto o odmítnutí. Tento výklad je však logicky rozporný se třetí větou článku 1 nařízení č. 918/2004, která stanoví, že v případech, kdy nedojde k registraci na komunitární úrovni, odpovídá plně za důsledky vnitrostátní ochrany dotýčný členský stát.⁷² Tento přístup Komise však koresponduje i s judikaturou Evropského soudního dvora (zmíněnou na počátku této kapitoly), který již několikrát uvedl, že nařízení (ať už nařízení č. 2081/92 či to současné) má ve vztahu k výrobkům, na něž se vztahuje, vyčerpávající charakter a ochrana na národní úrovni je tak vyloučena.

3.3 Nařízení Rady ES č. 510/2006 obecně

Nařízení Rady ES č. 510/2006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin je základním prvkem komunitární úpravy na ochranu zeměpisných označení a označení původu. Toto nařízení nahradilo k 31. březnu 2006, kdy nabylo účinnosti, starší úpravu provedenou nařízením č. 2081/92 (o důvodech přijetí nové úpravy bylo pojednáno v části 3.1). Stejně jako nařízení předchozí se i toto vztahuje na ochranu pouze některých zeměpisných označení a označení původu, a to konkrétně na označení zemědělských produktů a potravin. Z režimu nařízení jsou dále vyňaty vinařské produkty, s výjimkou vinných octů, a destiláty, které jsou předmětem zvláštní komunitární úpravy. Nařízení č. 510/2006 tak poskytuje ochranu zeměpisným označením a označením původu:

- zemědělských produktů určených pro lidskou spotřebu, které jsou uvedeny v příloze I SES (například maso, sýry, další produkty živočišného původu, ovoce, zelenina, obiloviny, ryby)
- potravin, které jsou uvedeny v příloze I nařízení č. 510/2006 (například pivo, pečivo a cukrářské výrobky, hořčičná pasta, těstoviny)

⁷² Z. Slováková: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 198)

- a zemědělských produktů, uvedených v příloze II nařízení č. 510/2006 (například seno, korek, květiny, vlna, třený len).

Seznamy produktů, jež mohou být chráněny, však nejsou konečné a je možné je měnit a doplňovat⁷³. Jiné než v seznamech vymezené produkty, stejně jako například průmyslové výrobky či služby, nejsou na komunitární úrovni chráněny a tato problematika je ponechána vnitrostátním právním předpisům.

Prováděcí pravidla k nařízení č. 510/2006 jsou obsažena v nařízení Komise ES č. 1898/2006 (ve znění nařízení Komise č. 628/2008, které nově upravilo vzhled symbolů pro chráněná označení původu a chráněná zeměpisná označení). Prováděcí nařízení stanoví podrobná pravidla například pro „skupinu“ (která jediná může požádat o zápis označení do rejstříku), pravidla pro název, jež má být zapsán do rejstříku, pravidla pro vymezení zeměpisné oblasti, pro suroviny a krmiva. Dále vymezuje podrobné náležitosti „jednotného dokumentu“, který je povinnou součástí žádosti o zápis, a upravuje také problematiku přeshraničních žádostí, změn specifikace a další.

V preambuli nařízení jsou stanoveny jednak důvody přijetí nové úpravy (a nutnost existence takové úpravy vůbec), jednak cíle, jichž by mělo být prostřednictvím ochrany zeměpisných označení a označení původu dosaženo. Do popředí tak vystupuje nutnost podporovat rozmanitost zemědělské produkce prostřednictvím ochrany těch produktů, které mají (v závislosti na svém původu) určité specifické vlastnosti, což by mělo mít pozitivní vliv na rozvoj ekonomiky venkova (zejména v odlehлых nebo jinak znevýhodněných oblastech). Další cíle jsou vytyčeny ve vztahu ke spotřebitelům, kteří se postupně ve větší míře soustředí ne na kvantitu, ale na kvalitu potravin a měli by tak dostat jasné informace o jejich původu. Navíc jednotný systém ochrany označení původu a zeměpisných označení (byť můžeme hovořit pouze o relativní jednotě) přispívá k vytváření rovných podmínek hospodářské soutěže mezi výrobci těch produktů, které jsou takto chráněny.

Po vzoru nařízení č. 2081/92 upravuje i nařízení č. 510/2006 dvě formy ochrany – chráněné zeměpisné označení („protected geographical indication“, dále jen CHZO) na straně jedné a chráněné označení původu („protected designation of origin“, dále jen CHOP) na straně druhé. Označením původu nařízení rozumí název regionu, určitého místa nebo ve výjimečných případech země, který se používá k označení zemědělského produktu nebo potraviny, které (1.) pocházejí z tohoto regionu, určitého místa nebo země a (2.) jejichž jakost nebo vlastnosti jsou

⁷³ R. Soudková: Nové nařízení Rady (ES) č. 510/2006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin in Průmyslové vlastnictví č. 5-6/2006 (str. 74)

převážně nebo výlučně dány zvláštním zeměpisným prostředím zahrnujícím přírodní a lidské činitele a (3.) jejichž produkce, zpracování a příprava probíhá ve vymezené zeměpisné oblasti. Všechny tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Z toho vyplývá, že vazba mezi daným výrobkem a zeměpisnou oblastí, z níž pochází musí být skutečně velmi úzká. Z vymezené oblasti musí totiž pocházet nejen samotný výrobek, ale i jeho jednotlivé složky (v článku 2 odstavec 3 nařízení je z tohoto stanovena výjimka, kdy za určitých podmínek mohou suroviny pro dané výrobky pocházet i z jiné nebo širší zeměpisné oblasti, než je oblast zpracování). Definice CHOP v nařízení tak v podstatě koresponduje s definicí označení původu uvedenou v Lisabonské dohodě.

Za zeměpisné označení je považován také název regionu, určitého místa nebo ve výjimečných případech země, který se používá k označení zemědělského produktu nebo potravin (první část definice je tedy shodná s definicí označení původu), ovšem za podmínky, že zemědělské produkty nebo potraviny (1.) pocházejí z tohoto regionu, určitého místa nebo země a (2.) mají určitou jakost, pověst nebo jinou vlastnost, kterou lze přičíst tomuto zeměpisnému původu a (3.) jejich produkce, zpracování nebo příprava probíhá ve vymezené zeměpisné oblasti. Je na první pohled zřejmé, že souvislost mezi produktem a příslušnou zeměpisnou oblastí může být v případě CHZO daleko volnější než v případě CHOP. Jednak postačí, pokud ve vymezené oblasti probíhá alespoň jedna z výrobních činností (produkce nebo zpracování nebo příprava), a dále se nevyžaduje, aby suroviny použité při výrobě daných produktů pocházely ze stejné oblasti. Zatímco definice CHOP hovoří o specifických vlastnostech nebo jakosti, definice CHZO k těmto připojuje i pověst výrobku (kterou lze přičíst jeho zeměpisnému původu). CHZO jsou tak vymezena velmi podobně jako zeměpisná označení v článku 22 Dohody TRIPS.

Ochrany prostřednictvím CHZO tak producenti využívají zejména v těch případech, kdy hlavním prvkem ve vztahu výrobku a zeměpisné oblasti je právě pověst takového výrobku a kdy výrobek obsahuje i suroviny z dané oblasti nepocházející. O tom, že podmínky ochrany v režimu CHOP jsou vymezeny podstatně přísněji, svědčí i znění článku 5 odstavec 3 prováděcího nařízení č. 1898/2006. Ten stanoví, že v případě výrobku živočišného původu, který je chráněn označením původu, by měla i krmiva pro zvířata pocházet pokud možno z vymezené oblasti (nebo z oblasti jí co možná nejbližší). Další rozdíl (byť jen symbolický) mezi CHOP a CHZO spočívá v barvách jejich symbolů, které jsou umístovány na výrobky. Nařízení Komise ES č. 628/2008 zavedlo používání barevně odlišných symbolů hlavně za účelem snadnější orientace spotřebitelů. V barevném provedení (symboly mohou být však vyvedeny i v černobílém

provedení) je tak nadále CHOP červenožluté a CHZO modrožluté (dle prováděcího nařízení č.1898/2006 byly totiž oba symboly modrožluté a lišily se pouze nápisy). Aby však dotčeným producentům a dalším subjektům nebyla způsobena hospodářská újma, bylo možné po přechodnou dobu (do 1. května 2010) používat obě varianty symbolů.⁷⁴

V článku 3 nařízení č. 510/2006 jsou stanoveny případy, za nichž je registrace označení jako CHOP či CHZO vyloučena. Zapsány a chráněny tak nemohou být (na prvním místě) ty názvy, které se staly druhovými. Nařízení definuje druhový název jako název (zemědělského produktu nebo potraviny), který přestože se váže k místu nebo regionu, kde byl produkt původně vyroben nebo uveden na trh, se stal ve Společenství běžným názvem (zemědělského produktu nebo potraviny). Takový zákaz, jak vyplývá z předchozích pasáží této práce, je obvyklý a zcela namístě. Druhové názvy totiž ztratily spojení s původní oblastí a už neoznačují zboží jako takové, které pochází z určité oblasti, ale spíše popisují jednotlivý druh či typ předmětu⁷⁵. Při určování toho, zda název zdruhověl či nikoli se, dle nařízení, přihlíží ke všem činitelům, ale zejména ke stávající situaci v členských státech a v oblastech spotřeby a také k příslušným vnitrostátním právním předpisům nebo právním předpisům Společenství. Při stanovení, zda je určitý název druhový, se přitom zásadně bere v potaz takzvané hledisko průměrného spotřebitele. Jde tedy o to, jak daný název vnímají spotřebitelé (v tomto případě v jednotlivých členských státech nebo v oblastech spotřeby) a zda ho například užívají jako obecné označení pro určitý druh výrobků⁷⁶.

Dalším případem výluky ze zápisu je shodnost daného názvu s názvem odrůdy rostlin nebo plemene zvířat, pokud by v důsledku této shody mohli být spotřebitelé uvedeni v omyl ohledně skutečného původu produktu.

Názvy, které jsou částečně či zcela homonymní s názvy již zapsanými (dle nařízení č. 510/2006), mohou být zásadně zapsány a chráněny. To však neplatí tehdy, pokud by později zapsaný homonymní název mohl uvádět spotřebitele v omyl a vzbuzovat v nich dojem, že daný produkt pochází z jiného území než je jeho skutečný původ (a to i tehdy pokud by takový název byl pravdivý).

Posledním (a celkově tedy čtvrtým) důvodem výluky ze zápisu je existence starší ochranné známky, pokud by vzhledem k její pověsti, proslulosti a době jejího používání mohl

⁷⁴ http://www.wipo.int/edocs/mdocs/geoind/en/wipo_geo_sof_09/wipo_geo_sof_09_www_124276.pdf (str. 6-7)

⁷⁵ Stanovisko Generálního Advokáta ve věci C-465/02 a C-466/02 (Spolková republika Německo a Dánské království proti Komisi Evropských Společenství), bod 47.

⁷⁶ Viz například Rozhodnutí předsedy Úřadu průmyslového vlastnictví ZO – 225/2002

zápis označení původu či zeměpisného označení uvést spotřebitele v omyl ohledně skutečné identity produktu.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že pokud nehrozí riziko uvedení spotřebitelů v omyl, může být zapsán i takový název, který je shodný s názvem odrůdy rostlin (plemene zvířat), homonymní s již zapsaným názvem či shodný s existující ochrannou známkou.

Aby mohl zemědělský produkt či potravinu užívat CHOP či CHZO, musí vyhovět (dle ustanovení článku 4 nařízení) takzvané specifikaci produktu. Specifikace je v podstatě určitým kvalitativním standardem, který musí dané výrobky splnit, aby mohly být chráněny v režimu CHOP/CHZO. Specifikace tak představuje popis odlišností chráněného výrobku od jiných výrobků téhož druhu.⁷⁷ Článek 4 stanoví minimální obsahový rámec specifikace. Ta tedy musí obsahovat například:

- název zemědělského produktu nebo potravin, včetně označení původu nebo zeměpisného označení
- popis zemědělského produktu nebo potravin a jejich vlastnosti
- vymezení zeměpisné oblasti (a to, dle prováděcího nařízení č. 1898/2006, podrobným a přesným způsobem, který nepřipouští nejasnosti)
- důkaz o tom, že zemědělský produkt nebo potravin pochází z vymezené zeměpisné oblasti
- popis metody, jakou je zemědělský produkt nebo potravin získávána
- údaje o balení (stanoví – li žadatelé, že k balení musí docházet v dané zeměpisné oblasti; dle judikatury Evropského soudního dvora je podmínka balení, struhání a podobně pouze ve vymezené zeměpisné oblasti chápána jako omezení volného pohybu zboží a služeb a jako takové jí může být užito skutečně pouze výjimečně a toto musí být řádně odůvodněno⁷⁸)
- údaje potvrzující vazbu (souvislost) mezi výrobkem (jeho vlastnostmi, jakostí, případně pověstí) a zeměpisnou oblastí

a další.

⁷⁷ R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 294)

⁷⁸ Bod 8. preambule nařízení č. 1898/2006

3.4 Řízení o zápisu označení původu a zeměpisných označení

Řízení týkající se zápisu označení původu či zeměpisných označení do rejstříku chráněných označení, vedeného Evropskou komisí, vykazuje (oproti řízení o udělení ochrany na komunitární úrovni jiným předmětům průmyslového vlastnictví) řadu specifických rysů.

Celý proces se rozpadá do dvou základních fází. První z nich je označována jako takzvaná fáze národní. Povinnost provádět národní fázi řízení byla členským státům uložena až nařízením č. 510/2006 a to za účelem zrychlení a zefektivnění celého procesu. Příslušný členský stát během ní zkoumá, zda podaná žádost má všechny náležitosti, které jsou vyžadovány nařízením č. 510/2006, zda je důvodná a také provádí řízení o námitkách (jsou – li podány). Pokud žádost splňuje podmínky stanovené nařízením a pokud proti ní nebyly podány žádné námitky, nebo pokud tyto nejsou důvodné, postoupí příslušný orgán členského státu žádost Evropské komisi k dalšímu řízení.

Druhou fází řízení tvoří přezkum prováděný Komisí za účelem zjištění toho, zda postoupená žádost skutečně splňuje podmínky požadované nařízením. Tím dochází k zajištění jednotného přístupu a harmonizaci této oblasti. Doba přezkumu by neměla přesáhnout lhůtu 12 měsíců. Zatímco dle dřívější komunitární úpravy (nařízení č. 2081/92) prováděla Komise formální i věcný průzkum žádostí, nyní je jejím úkolem přezkoumávání žádostí v podstatě pouze po stránce formální.

Nově bylo nařízením upraveno podávání žádostí o komunitární zápis a také námitek od subjektů ze třetích zemí (viz kapitola 3.1 o důvodech přijetí nařízení č. 510/2006). Ty nyní mohou být podávány přímo Komisi, bez toho aniž by muselo být využito jednotlivých národních orgánů jako zprostředkovatelů (i tato možnost však zůstává zachována).

Přijetím nařízení Rady č. 510/2006 muselo dojít i ke změnám v našem (vnitrostátním) právním řádu. Zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele (dále jen OOPZO) byl novelizován zákonem č. 375/2007 Sb., jež představuje adaptační normu ve vztahu k nařízení č. 510/2006. Vzhledem k tomu, že žadatelé nevstupují v přímý kontakt s Evropskou komisí, ale s orgány příslušného členského státu, muselo být stanoveno, které orgány České republiky mají kompetence činit úkony během národní fáze řízení. Úkoly podle nařízení č. 510/2006 tak v ČR plní Úřad průmyslového vlastnictví (jako ústřední orgán státní správy na ochranu průmyslového vlastnictví ČR) a Ministerstvo

zemědělství. Tím ale není dotčena působnost takzvaných kontrolních orgánů, Státní zemědělské a potravinářské inspekce a Státní veterinární správy, které ověřují soulad se specifikacemi (před uvedením produktu na trh dle článku 11 nařízení).⁷⁹

3.4.1 Národní fáze řízení o komunitárním zápisu

Národní fáze řízení o zápisu označení původu/zeměpisného označení do rejstříku vedeného Evropskou komisí se zahajuje okamžikem podání žádosti o zápis. Dle článku 5 odstavce 1 nařízení č. 510/2006 může takovou žádost podat pouze takzvaná skupina. Pod pojmem skupina přitom nařízení rozumí sdružení producentů či zpracovatelů shodného zemědělského produktu nebo potraviny, bez ohledu na jeho právní formu či složení. Za skupinu však může být v některých případech považována i samotná fyzická či právnická osoba. Typicky tehdy, pokud je daná osoba jediným výrobcem ve vymezené zeměpisné oblasti, který je ochoten předložit žádost, a tato zeměpisná oblast má takové vlastnosti, které ji podstatně odlišují od oblastí s ní sousedících (respektive vlastnosti produktů jsou odlišné od vlastností produktů ze sousedních oblastí). Obě podmínky musí být splněny kumulativně.⁸⁰ Žádost se podává u Úřadu průmyslového vlastnictví (dále jen ÚPV). Může být podána pouze ohledně označení zemědělského výrobku nebo potraviny vyrobené nebo zpracované anebo připravené na území ČR (§ 19 odst. 1 OOPZO). Pokud má být ochrana poskytnuta názvu, který označuje přeshraniční zeměpisnou oblast, mohou žádost podat také zahraniční producenti nebo zpracovatelé. V řízení před ÚPV je pak s těmito osobami jednáno v souladu s principem národního zacházení, což znamená, že mají v řízení stejná procesní práva jako fyzické osoby s bydlištěm či právnické osoby se sídlem na území ČR⁸¹.

Minimální náležitosti žádosti upravuje přímo nařízení a to v článku 5 odstavci třetím. Žádost by tedy měla obsahovat alespoň jméno a adresu skupiny žadatelů, specifikaci produktu a jednotný dokument. Termín „jednotný dokument“ byl nově zaveden nařízením č. 510/2006 a nahradil tak do té doby platný „přehled hlavních bodů specifikace“⁸². Jednotný dokument nadále obsahuje hlavní body specifikace, navíc však i popis souvislosti mezi produktem a daným zeměpisným prostředím. Právě vymezení vazby mezi produktem a zeměpisným prostředím je

⁷⁹ Z. Slováková: K poslední novelizaci zákona č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení in Průmyslové vlastnictví 3/2008 (str. 85-86)

⁸⁰ Článek 5(1) nařízení č. 510/2006 ve spojení s článkem 2 nařízení č. 1898/2006

⁸¹ Z. Slováková: K poslední novelizaci zákona č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení in Průmyslové vlastnictví 3/2008 (str. 86)

⁸² R. Soudková: Nové nařízení Rady (ES) č. 510/2006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin in Průmyslové vlastnictví č. 5-6/2006 (str. 75)

vůbec nejdůležitější částí žádosti vůbec. Měla by tak být jasně zřetelná (1.) výjimečnost vymezené zeměpisné oblasti, (2.) výjimečnost výrobku a (3.) příčinná souvislost mezi (1.) a (2.). Ustanovení § 19 odst. 2 OOPZO navíc vyžaduje, aby k žádosti byl připojen i závazný nálezk kontrolního orgánu, který je svojí povahou závazným stanoviskem ve smyslu §149 odst. 1 správního řádu⁸³.

Pokud nejsou k žádosti připojeny doklady, které přímo vyžaduje nařízení, stanoví ÚPV žadateli dvouměsíční lhůtu k jejich doložení. Pokud žadatel nechá tuto lhůtu marně uplynout, aniž by odstranil uvedený nedostatek žádosti, ÚPV řízení zastaví. Má – li žádost všechny náležitosti (potažmo došlo – li k odstranění všech nedostatků ve stanovené lhůtě), ÚPV požádá Ministerstvo zemědělství, aby se ve lhůtě (ne kratší než 10 dnů) vyjádřilo k žádosti z toho hlediska, zda neobsahuje druhový název, název odrůdy rostlin nebo plemene zvířat, nebo homonymní název. Pokud by totiž žádost takový název skutečně obsahovala a tento by byl navíc způsobilý uvést spotřebitele v omyl ohledně skutečného původu zemědělského výrobku nebo potraviny, ÚPV by musel žádost o komunitární zápis zamítnout. To platí i v případě, že by název byl shodný se starší ochrannou známkou, čímž by bylo možné uvést spotřebitele v omyl. Pokud by se Ministerstvo ve lhůtě stanovené ÚPV nevyjádřilo, uplatnila by se nevyvratitelná právní domněnka, že k dané žádosti nemá připomínky⁸⁴.

Má – li žádost všechny náležitosti a jsou – li k ní připojeny všechny doklady vyžadované jak nařízením, tak i OOPZO, a dále není – li daný název vyloučen ze zápisu (ve smyslu článku 3 nařízení), ÚPV ji zveřejní (spolu s uvedením „základních údajů vyžadovaných nařízením“) ve Věstníku ÚPV a navíc ji vyloží k veřejnému nahlížení po dobu 3 měsíců (ve studovně ÚPV). Ode dne zveřejnění žádosti ve Věstníku počíná běžet tříměsíční lhůta k podávání námitek proti této žádosti, respektive proti komunitárnímu zápisu názvu, o jehož ochranu je žádáno. Jako do určité míry nejednoznačné se může jevit to, co lze rozumět pod pojmem „základních údajů vyžadovaných nařízením“, když samo nařízení takový termín explicitně neužívá. Má se za to, že těmito údaji by měly být ty, které jsou uvedené v článku 5 odst. 3 písm. a) a c) nařízení (tedy údaje o žadateli a jednotný dokument). Pokud by ze strany veřejnosti byl zájem na bližším seznámení se se žádostí, bylo by toto možné ve studovně ÚPV.

⁸³ R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 308)

⁸⁴ Z. Slováková: K poslední novelizaci zákona č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení in Průmyslové vlastnictví 3/2008 (str. 86)

Námítky může vznést každá fyzická nebo právnická osoba usazená nebo fyzická osoba s bydlištěm na území ČR, má – li oprávněný zájem. V tomto ustanovení spočívá další interpretační problém. Pojmy „bydliště“ a „usazení“ zde nejsou pojmy práva vnitrostátního, nýbrž komunitárního. Vystává tedy otázka, jak široký je vlastně okruh subjektů, které jsou skutečně oprávněny vznášet námítky proti zápisu. Z ustanovení nařízení vyplývá snaha umožnit toto co největšímu počtu subjektů, majících k danému území určitý vztah. Termín bydliště tak bude nutné chápat z materiálního hlediska (to znamená, že rozhodující bude, kde se fyzická osoba opravdu zdržuje, nikoli například státní příslušnost). Výklad pojmu usazení by pak zřejmě bylo možné opřít o ustanovení článku 43 Smlouvy o založení Evropského společenství (svoboda usazování). Námítky však dle článku 7 odst. 2 nařízení mohou podat i osoby usazené nebo mající bydliště na území jiného členského státu (než toho, který podal žádost o zápis Komisi) nebo na území třetího státu. K tomuto kroku však mohou přistoupit až v následující fázi, tedy během přezkumu prováděného Komisí.

Druhou podmínkou pro vznášení námitek (vedle bydliště či usazení na území ČR) je, že budou podány osobou, která má k tomuto oprávněný zájem. Pokud by se namítajícímu nepodařilo prokázat oprávněný zájem, ÚPV by námítky musel zamítnout. Osobou s oprávněným zájmem je například ten, kdo ve stejné zeměpisné oblasti v ČR vyrábí zemědělský produkt či potravinu s podobným označením nebo ten, kdo svůj produkt vyrábí na základě obdobné specifikace.⁸⁵ Součástí námitek musí být i důkazy potvrzující, že označení, o jehož zápis je žádáno, nesplňuje podmínky stanovené nařízením.

Mají – li námítky všechny požadované náležitosti, ÚPV je předloží žadateli k vyjádření a zároveň ho vyzve, aby s osobou namítajícího rozpor odstranil ve lhůtě, kterou jim k tomu stanoví, a která nesmí být kratší než 15 dnů. Pokud se rozpor skutečně podaří smírně vyřešit, uplatní se nevyvratitelná právní domněnka zpětvzetí námítky. V opačném případě a pokud jsou námítky odůvodněny tím, že se jedná o druhový název, název plemene zvířat nebo odrůdy rostlin, nebo o název homonymní, ÚPV požádá Ministerstvo zemědělství, aby se k důvodnosti takových námitek vyjádřilo ve stanovené lhůtě (o tom, že námítky byly podány, je Ministerstvo Úřadem informováno již po jejich vznesení). Jiná je situace, pokud se podané námítky týkají specifikace zemědělského produktu nebo potraviny (a nedojde ke smíru mezi žadatelem a namítajícím). V tomto případě ÚPV požádá příslušný kontrolní orgán (§ 10 odst. 1 OOPZO) o vydání závazného nálezu, aby mohl sám rozhodnout, zda žádost postoupí Komisi nebo nikoliv.

⁸⁵ Z. Slovákova: K poslední novelizaci zákona č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení in Průmyslové vlastnictví 3/2008 (str. 87-88)

Dojde – li ÚPV k závěru, že námitky, které byly proti žádosti o zápis podány, jsou důvodné, rozhodnutím žádost o zápis zamítne a Evropské komisi ji nepostoupí. K následné fázi řízení před Komisí tedy už nedojde.

Naopak shledá – li ÚPV námitky nedůvodnými (a také tehdy nebyly – li ani námitky podány) a zároveň žádost o komunitární zápis splňuje všechny podmínky vyžadované nařízením, rozhodne o postoupení žádosti Evropské komisi k dalšímu řízení. V § 22 odst. 2 OOPZO je upraven zvláštní způsob doručování rozhodnutí, a to veřejnou vyhláškou (kdy dnem doručení je třeba rozumět den po vyvěšení na úřední desce ÚPV).

Nařízení č. 510/2006 stanoví povinnost členských států zajistit, aby každá fyzická nebo právnická osoba s oprávněným zájmem mohla proti rozhodnutí o postoupení žádosti Komisi podat odvolání. V návaznosti na to upravuje § 22 odst. 2 OOPZO možnost každé fyzické nebo právnické osoby usazené nebo fyzické osoby s bydlištěm na území ČR (s oprávněným zájmem) podat proti rozhodnutí o postoupení žádosti rozklad (ve smyslu § 152 odst. 1 správního řádu). Rozklad může podat každá taková osoba, přičemž se nevyžaduje, aby byla účastníkem původního řízení o námitkách⁸⁶. Lhůta pro podání rozkladu počíná běžet ode dne uveřejnění rozhodnutí (tedy ode dne vyvěšení na úřední desce ÚPV) a činí dle správního řádu 15 dnů.

Dále nařízení požaduje, aby členský stát uveřejnil znění specifikace, na jejímž základě bylo rozhodnuto ve prospěch žádosti, a zajistil přístup k takové specifikaci elektronickou cestou. Na základě toho platí, že postoupí – li ÚPV žádost Komisi k dalšímu řízení, současně s tím zpřístupní znění specifikace na svých internetových stránkách (§ 22 odst. 3 OOPZO).

V článku 5 odstavci 6 nařízení je zakotveno právo členského státu poskytnout názvu ochranu na vnitrostátní úrovni na dobu, než bude o žádosti o komunitární zápis rozhodnuto Komisí. V případě, že dojde k registraci názvu, o jehož zápis bylo žádáno, pokračuje ochrana zcela kontinuálně, tentokrát však již na komunitární úrovni. Pokud však název na komunitární úrovni zapsán není, nese důsledky přechodné vnitrostátní ochrany pouze daný členský stát (taková ochrana pak skončí dnem rozhodnutí Komise o zamítnutí žádosti o zápis).

3.4.2 Přezkum žádosti o komunitární zápis prováděný Komisí

Poté, co byla žádost o komunitární zápis posouzena z věcného hlediska na národní úrovni, nastává fáze (formálního) přezkumu žádosti ze strany Evropské komise. Během něj

⁸⁶ R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 312)

Komise zjišťuje, zda je žádost oprávněná a zda splňuje podmínky stanovené nařízením č. 510/2006. Doba přezkumu by dle článku 6 odstavce 1 nařízení neměla přesáhnout 12 měsíců (bude záviset také na celkovém počtu žádostí, kterými se bude muset Komise zabývat; záměrem Komise však je celý proces přezkumu ještě více zefektivnit a tím i zkrátit⁸⁷).

Dojde – li po tomto přezkumu Komise k názoru, že podmínky vyžadované nařízením byly skutečně splněny, zveřejní jednotný dokument, jež je nedílnou součástí žádosti, a také odkaz na adresu, na které byla uveřejněna specifikace, v Úředním věstníku Evropské unie. Jednotný dokument je zveřejňován ve 22 jazycích, jimiž se v členských státech EU hovoří, a každý zájemce se tak s ním může jednoduše seznámit. Pokud má Komise za to, že podmínky pro zápis daného označení splněny nebyly, rozhodne o zamítnutí žádosti.

Ode dne zveřejnění jednotného dokumentu a odkazu na znění specifikace v Úředním věstníku počíná plynout šestiměsíční lhůta pro podávání námitek proti zamýšlenému komunitárnímu zápisu. Odůvodněné prohlášení o námitce může Komisi předložit jednak každý členský stát nebo třetí země, a dále i každá fyzická nebo právnická osoba s oprávněným zájmem, pokud je usazená nebo má bydliště na území jiného členského státu než toho, který podal žádost o zápis, nebo na území třetí země. Jde – li o osoby z jiného členského státu EU, předkládají tyto odůvodněná prohlášení ve výše uvedené lhůtě příslušnému orgánu „svého“ státu, který je postoupí Komisi. Osoby ze třetích tak mohou učinit vůči Komisi přímo nebo prostřednictvím svých národních orgánů (vždy ve lhůtě šesti měsíců).

Přípustná jsou pouze taková prohlášení o námitce, která byla podána ve stanovené lhůtě a z některého v nařízení taxativně stanovených důvodů. Tyto důvody spočívají v tom, že:

- dané označení vůbec nevyhovuje definici CHOP či CHZO nebo
- zápis názvu by byl v rozporu s ustanoveními nařízení, která se týkají odrůd rostlin a plemen zvířat, homonymních názvů a starších ochranných známek nebo
- zápis by ohrozil existenci podobného nebo stejného názvu nebo ochranné známky, nebo existenci produktů, které byly oprávněně na trhu minimálně 5 let před zveřejněním jednotného dokumentu v Úředním věstníku EU nebo
- název, o jehož zápis je žádáno, je druhový

Jsou – li podána prohlášení o námitce, Komise posoudí jejich přípustnost. Dospěje – li k názoru, že námitky nejsou přípustné, zapíše název, o jehož zápis bylo žádáno, do rejstříku

⁸⁷ Section 4.3 in the Communication on agricultural product quality policy (dostupné z http://ec.europa.eu/agriculture/quality/policy/communication_en.htm)

chráněných označení. Stejným způsobem Komise postupuje také tehdy, nebyla – li ve stanovené lhůtě žádná prohlášení o námitce podána.

Pokud Komise shledá námitky přípustnými, vyzve zúčastněné strany, aby se pokusily mezi sebou ve lhůtě šesti měsíců dosáhnout dohody. Po uplynutí lhůty informuje žadatel Komisi o výsledku jednání se stranou namítající. V úvahu přichází tři alternativy:

- bylo dosaženo dohody s tím, že specifikace zůstala beze změny, popřípadě u ní došlo jen k malým změnám – v tomto případě Komise bez dalšího zapíše název do rejstříku
- bylo dosaženo dohody, avšak za cenu významnějších změn ve specifikaci produktu – Komise musí znovu provést přezkum žádosti, revidovaný jednotný dokument musí být znovu uveřejněn v Úředním věstníku a znovu běží šestiměsíční lhůta pro podání námitek
- dohody nebylo dosaženo – v takovém případě záleží na rozhodnutí Komise, zda daný název zapíše do rejstříku nebo zda žádost o zápis zamítne (při rozhodování musí přihlídnout ke spravedlivým a tradičním zvyklostem a ke skutečné pravděpodobnosti záměny).⁸⁸

Rozhodnutí Evropské komise (ať už je jakékoli) musí být vždy zveřejněno v Úředním věstníku Evropské unie.

3.4.3 Postup při změnách specifikace a při zrušení zápisu označení

Na tomto místě bych se ráda ve stručnosti zmínila o procesu při změnách specifikace a při zrušení zápisu označení chráněných jako CHOP či CHZO. Vzhledem k tomu, že se jedná v mnoha ohledech o postup obdobný postupu při podávání žádostí o komunitární zápis, budu se soustředit jen na některé významnější aspekty této problematiky.

Potřeba změny specifikace může nastat zejména tehdy, když se jeví jako nutné zohlednit nové vědecké nebo technické poznatky, nově vymezit příslušnou zeměpisnou oblast, ale také tehdy, pokud jsou producentům dočasně uložena závazná hygienická nebo rostlinolékařská opatření ze strany orgánů veřejné moci. O změnu specifikace může požádat každý tuzemský držitel CHOP/CHZO, prokáže – li oprávněný zájem (§ 22a odst.1 OOPZO). Žádost se opět podává u ÚPV a musí v ní být uvedeny požadované změny a jejich odůvodnění. Další postup je upraven v podstatě podobně jako v případě řízení o žádostech o zápis, tedy včetně uveřejnění žádosti o změnu ze strany ÚPV, námitkového řízení a eventuálního postoupení žádosti Komisi.

⁸⁸ http://www.wipo.int/edocs/mdocs/geoind/en/wipo_geo_sof_09/wipo_geo_sof_09_www_124276.pdf (str. 13)

Vzhledem k tomu, že CHOP či CHZO může užívat každý hospodářský subjekt, který uvádí na trh zemědělské výrobky nebo potraviny, které jsou v souladu s odpovídající specifikací, mohou být tyto subjekty zainteresovány na tom, aby k navrhované změně specifikace nedošlo. Právě z jejich strany tedy budou zpravidla pocházet námitky proti žádosti o změnu.⁸⁹

Další postup Komise je závislý na tom, jak významné a velké jsou navrhované změny specifikace. Pokud s sebou totiž změna nese jednu nebo více změn jednotného dokumentu (který je vlastně jakýmsi přehledem hlavních bodů specifikace), vyžaduje se jednak, aby proběhlo (výše popsané) řízení na vnitrostátní úrovni a dále i přezkum ze strany Komise, zveřejnění nové podoby jednotného dokumentu v Úředním věstníku a námitkové řízení na komunitární úrovni. Jsou – li však navrhované změny pouze menšího rozsahu⁹⁰, může (fakultativně) Komise rozhodnout, že nebude potřeba konat celé zdoluhavé řízení (přezkum, zveřejnění, prohlášení o námitkách), ale že žádost o změnu schválí bez dalšího.

Článek 12 nařízení č. 510/2006 upravuje dva způsoby, jimiž může dojít ke zrušení komunitárního zápisu. Prvním z nich je zrušení ex offo. Je stanoveno, že pokud Komise v souladu s prováděcími pravidly dojde k závěru, že už nejsou dodržovány podmínky specifikace zemědělského výrobku nebo potraviny s chráněným názvem, rozhodne o zrušení zápisu takového názvu. Druhým způsobem je zrušení zápisu na žádost. Postup po podání žádosti o zrušení na národní úrovni je upraven v § 22b OOPZO. Žádost o zrušení zápisu chráněného označení může podat každá fyzická nebo právnická osoba usazená nebo fyzická osoba s bydlištěm na území ČR, pokud prokáže oprávněný zájem. Žádost se podává u ÚPV. Musí se týkat označení zemědělského výrobku nebo potraviny vyrobené nebo zpracované anebo připravené na území v ČR (pokud by se žádost týkala označení výrobku, který pochází z území jiného členského státu, ÚPV by o ní řízení na národní úrovni vůbec nevedl a pouze by ji postoupil Komisi⁹¹) a musí být odůvodněna (často jsou takové žádosti podávány proto, že zemědělský výrobek či potravina údajně nesplňují podmínky specifikace). Pro řízení na národní úrovni platí s určitými modifikacemi totéž, co bylo uvedeno o řízení o zápisu označení, respektive o řízení o změně specifikace. To samé platí i pro řízení před Komisí⁹².

⁸⁹ Z. Slováková: K poslední novelizaci zákona č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení in Průmyslové vlastnictví 3/2008 (str. 88)

⁹⁰ Změna malého rozsahu se nemůže týkat hlavních vlastností produktu nebo nesmí měnit souvislosti – viz čl. 16 písm. h) nařízení č. 510/2006

⁹¹ § 22c odst. 2 OOPZO

⁹² Čl. 12 odst. 2 věta druhá nařízení č. 510/2006

3.5 Práva ze zapsaného označení původu a zeměpisného označení

Pro označení původu a zeměpisná označení je, na rozdíl od ostatních předmětů průmyslového vlastnictví, typická nevýlučnost ochrany. To potvrzuje i znění článku 8 odstavec 1 nařízení, který stanoví, že název zapsaný do rejstříku vedeného Komisí (tedy CHOP či CHZO) může užít každý hospodářský subjekt (zpravidla to bude výrobce či zpracovatel), který uvádí na trh zemědělské produkty nebo potraviny, které jsou v souladu s odpovídající specifikací. Základní podmínky, které musí být splněny k tomu, aby subjekt mohl na svých výrobcích užívat chráněné označení, spočívají jednak v tom, že výrobní činnost bude probíhat ve vymezeném území a dále zejména v tom, že výrobek bude mít určitou kvalitu vyplývající ze specifikace.

Pokud jsou na trh uváděny zemědělské výrobky a potraviny pocházející z území Společenství s názvem, který je chráněn jako CHOP/CHZO, musí být tyto obligatorně označeny nápisy „chráněné označení původu“ nebo „chráněné zeměpisné označení“ nebo příslušnými symboly Společenství. V případě zemědělských produktů a potravin ze třetích zemí uváděných na trh pod chráněným názvem je použití takových nápisů a symbolů pouze možností, nikoli povinností.

Ochrana zapsaných označení je pojata dosti široce. Na základě článku 13 nařízení jsou tak zapsané názvy chráněny proti:

- jakémukoli přímému či nepřímému obchodnímu užití zapsaného názvu na srovnatelné produkty (na něž se zápis nevztahuje) nebo (nejsou – li produkty srovnatelné), pokud takové užívání těžší z dobré pověsti chráněného názvu
- zneužití, napodobení nebo připomínání, a to i tehdy, je – li uveden skutečný původ výrobku nebo je chráněný název přeložen nebo doplněn výrazy jako „typ“, „druh“, „metoda“ a podobně (jde tedy o zákaz užívání delokalizačních doložek)
- jakémukoli jinému lživému nebo zavádějícímu údaji o místě původu nebo jakýmkoli jiným praktikám, které by mohly klamat veřejnost ohledně skutečného původu výrobku.

Zapsaná označení jsou samozřejmě chráněna také před zdruhověním. Ochrana je zapsaným označením poskytována na dobu neurčitou bez nutnosti její obnovy. Pokud by však zemědělský produkt nebo potravina s chráněným názvem přestaly vyhovovat podmínkám stanoveným ve specifikaci, byl by to důvod ro zrušení zápisu.

Vztahem mezi ochrannými známkami a označeními původu (zeměpisnými označeními) se zabývá článek 14 nařízení, ale také článek 3 (který stanoví výluky ze zápisu). Pokud by ochranná známka kolidovala se zapsaným označením původu/zeměpisným označením a navíc

se týkala téže kategorie produktu, nemohla by být registrována, pokud její přihláška byla podána až po dni, kdy došlo k podání žádosti o zápis označení do rejstříku Komisi. Opačný případ řeší ustanovení článku 3 odst. 4 nařízení. Existence starší ochranné známky tak brání zápisu označení do rejstříku za předpokladu, že takový zápis by (vzhledem k pověsti ochranné známky, její proslulosti a době jejího používání) mohl klamat spotřebitele ohledně skutečné identity produktu. V ostatních případech (za podmínek stanovených v článku 14 odst. 2 nařízení) mohou ochranná známka a zapsané označení existovat paralelně.

Jak už bylo uvedeno výše, zapsaným označením je poskytována ochrana na dobu neurčitou. Podmínkou jejího trvání je však skutečnost, že daný výrobek po celou dobu vyhovuje specifikaci. Z tohoto důvodu stanoví článek 11 nařízení povinnost ověřování souladu se specifikacemi před uvedením příslušného výrobku na trh. Je ponecháno na vůli jednotlivých členských států, zda takovou kontrolu svěří některému orgánu státní správy nebo soukromému sektoru⁹³. Česká republika se vydala cestou první a k ověřování souladu se specifikacemi jsou v ČR příslušné kontrolní orgány ve smyslu § 10 odst. 1 OOPZO, tedy Státní zemědělská a potravinářská inspekce nebo Státní veterinární správa. Náklady na ověření specifikace nesou ty hospodářské subjekty, jejichž výrobků se týká, což explicitně stanoví nařízení. Na tomto místě bych ráda zmínila judikát Evropského soudního dvora (ESD) ve věci C – 132/05 (užívání názvu „parmesan“). Evropská komise podala žalobu proti Spolkové republice Německo (SRN), kterou se domáhala, aby ESD určil, že SRN porušila povinnost, kterou jí (údajně) ukládalo ještě nařízení Rady č. 2081/92, a sice povinnost stíhat ex offio zneužití CHOP. Předmětem sporu byl sýr s názvem „parmesan“, který se dovážel do SRN. Tento sýr však nesplňoval požadavky specifikace stanovené pro sýr s CHOP „Parmigiano Reggiano“, přestože byl také vyráběn v příslušné zeměpisné oblasti. Komise se proto domnívala, že SRN svou pasivitou (nestíháním užívání názvu „parmesan“) umožnila zneužívání dobrého jména původního výrobku s CHOP. (SRN se naopak bránila tvrzením, že název „parmesan“ je názvem druhovým; soudě podle toho, jak jej vnímají němečtí spotřebitelé). ESD však žalobě Komise nevyhověl a rozhodl, že „kontrolními útvary, na kterých spočívá povinnost zajistit dodržování specifikace CHOP, jsou kontrolní útvary toho členského státu, ze kterého dotčená CHOP pochází“. V tomto případě tedy SRN, respektive její orgány, žádnou svou povinnost neporušily, neboť zajistit dodržování specifikace pro CHOP „Parmigiano Reggiano“ měly italské kontrolní orgány.

⁹³ <http://www.upv.cz/cs/informacni-zdroje/eurorubrika/oznaceni-puvodu-a-zemepisna-oznaceni-spolecenstvi.html>

3.6 Exkurs do problematiky ochrany označení vín, lihovin a do problematiky zaručených tradičních specialit

Ochrana označení vín a lihovin je z režimu nařízení Rady č. 510/2006, na základě výslovného ustanovení článku 1 odstavce 1, vyňata a upravena zvláštními právními předpisy. Uvnitř ES se však začínají čím dál tím výrazněji ozývat hlasy, volající po sjednocení tří rozdílných systémů ochrany do jednoho, při současném zachování určitých zvláštností každého z nich (viz kapitola 3.1).

V současné době jsou označení původu a zeměpisná označení vín chráněna v rámci nařízení Rady č. 479/2008 o společné organizaci trhu s vínem. Systém ochrany vinných produktů je nyní velmi podobný systému ochrany podle nařízení č. 510/2006. V souvislosti s tématem, o němž pojednává tato práce, je nezbytné zaměřit se pouze na některé části nařízení (konkrétně se bude jednat o hlavu III kapitolu III, IV a V). Věcná působnost nařízení jako celku je totiž podstatně širší, což plyne z faktu, že jeho cílem je zejména zvýšit konkurenceschopnost vín ze Společenství na světovém trhu a zajistit opětovné zvýšení jejich spotřeby na trhu vnitřním, jakož i (v důsledku uvedeného) zlepšit celkovou životní situaci a ekonomickou úroveň evropských vinařů.

Stejně jako v případě zemědělských výrobků a potravin i v případě vinných produktů rozlišuje nařízení mezi dvěma kategoriemi ochrany – označením původu a zeměpisným označením. Rozdíl je opět v intenzitě vazby produktu na příslušnou zeměpisnou oblast, která je u označení původu vyšší. Definice termínu označení původu / zeměpisného označení je obdobná té, která je obsažena v nařízení č. 510/2006. Nadto platí, že má – li být název vinného výrobku chráněn označením původu, musí hrozny, ze kterých se víno vyrábí, pocházet výlučně z dané zeměpisné oblasti. V případě zeměpisného označení pak postačí, je – li výlučně původem z dané zeměpisné oblasti alespoň 85% hroznů použitých k výrobě. V obou případech však musí k výrobě vína s chráněným názvem docházet ve vymezené zeměpisné oblasti.

Náležitosti žádosti o ochranu jsou opět stanoveny podobně jako v nařízení č. 510/2006. Součástí žádosti musí i v tomto případě být specifikace výrobku (která mimo jiné obsahuje popis vína, zvláštní postupy při výrobě vína, vymezení zeměpisné oblasti, maximální hektarový výnos a podobně). Obdobou jednotného dokumentu je pak takzvaný jediný doklad (shrnutí specifikace výrobku). Žádost o ochranu může podat skupina výrobců (kteří vyrábějí vína, o jejichž ochranu usilují) a výjimečně i jeden výrobce.

Pokud jde o řízení o udělení ochrany, nehledejme ani zde výraznější odlišnosti. Nejprve proběhne předběžné vnitrostátní řízení, kdy členský stát (z jehož území víno pochází) má za úkol

zjistit, zda žádost o ochranu splňuje podmínky stanovené v hlavě III kapitole IV nařízení č. 479/2008. Pokud je toho názoru, že podmínky jsou splněny, dochází opět ke zveřejnění žádosti a osoby (definovány stejně jako v nařízení č. 510/2006) s oprávněným zájmem mohou vznášet námitky proti požadované ochraně. Lhůtu pro jejich podávání mohou členské státy stanovit kratší (než u zemědělských výrobků a potravin), minimálně však musí činit dva měsíce. O tom, zda bude žádost o ochranu zamítnuta (pro nesplnění požadavků nařízení nebo z důvodu obecné neslučitelnosti s právem Společenství) nebo zda bude postoupena Komisi k dalšímu řízení, rozhoduje daný členský stát. Přezkum prováděný Komisí včetně možnosti podávání námitek na komunitární úrovni proti žádosti je v podstatě shodný jako v nařízení č. 510/2006. Komise je i v tomto případě tím, kdo definitivně rozhoduje o (ne)udělení ochrany.

V ničem se neliší ani úprava problematiky homonymních názvů vín (takový může být do rejstříku zapsán, ale je nutné dbát na to, aby nebyli spotřebitelé uváděni v omyl a aby bylo zajištěno rovné zacházení s výrobci). Registrovány nesmí být názvy druhové a takové, které by kolidovaly se starší ochrannou známkou.

Práva ze zapsaného označení odpovídají těm, která jsou uvedena v kapitole předchozí (3.5). Soulad CHOP a CHZO se specifikací je ověřován každoročně. V ničem se naopak neliší úprava změn specifikace a zrušení ochrany.

Kapitola V hlavy III nařízení č. 479/2008 upravuje problematiku takzvaných tradičních výrazů. Nařízení je definuje jako výrazy tradičně užívané v členských státech u vín jednak pro označení toho, že takové víno nese chráněné označení (ať už dle práva Společenství nebo dle vnitrostátního zákonodárství), a dále pro označení způsobu výroby, zrání (a podobně) takového výrobku. Tradiční výrazy přináší spotřebitelům informace o zvláštích a jakosti vín, a to nad rámec informace, vyjádřené označením původu nebo zeměpisným označením. ES tak považovalo za vhodné poskytnout ochranu také těmto tradičním výrazům za účelem zajištění rovných podmínek hospodářské soutěže na vnitřním trhu a za účelem ochrany spotřebitelů před klamáním⁹⁴. Tradiční výrazy jsou chráněny před jakýmkoliv neoprávněným používáním a není možné, aby ve Společenství zdruhověly.

Právní úprava ochrany názvů lihovin se od úpravy ochrany názvů zemědělských výrobků a potravin (na rozdíl od vín) odlišuje podstatněji. Je provedena nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 110/2008 o definici, popisu, obchodní úpravě, označování a ochraně zeměpisných označení lihovin a o zrušení nařízení Rady č. 1576/89. Důvod regulace této oblasti je (v kontextu

⁹⁴ Bod 38. Preambule nařízení č. 479/2008

toho, co už bylo napsáno) typický a je jím snaha vytvořit transparentnější prostor pro rozvoj hospodářské soutěže, jakož i snaha zajistit ochranu spotřebitele. Nařízení se jako celek vztahuje na veškeré lihoviny uváděné na trh v ES, bez ohledu na to, zda byly vyrobeny na území ES nebo ve třetích zemích. Nařízení stanoví, že líh používaný při výrobě lihovin musí být výhradně zemědělského původu a že alkoholické nápoje tedy nesmí obsahovat líh syntetického původu.

Názvy lihovin mohou být chráněny toliko jako zeměpisná označení. Ochrana zeměpisných označení lihovin se věnuje kapitola III nařízení. Na rozdíl od zemědělských výrobků, potravin a vín nejsou chráněná označení lihovin zapisována do rejstříku (vedeného Komisí), ale jsou obsahem přílohy III nařízení č. 110/2008.

Žádost o zápis zeměpisného označení do přílohy III podává Komisi ten členský stát, z něhož lihovina pochází (pokud se jedná o označení lihoviny ze třetí země, může být žádost podána Komisi buď přímo nebo prostřednictvím národního orgánu). Žádost musí být odůvodněna a doplněna technickou dokumentací, která uvádí specifikace dané lihoviny. Komisi je dána lhůta 12 měsíců, v níž musí rozhodnout, zda žádost splňuje všechny požadavky nařízení. Pokud má za to, že ano, zveřejní hlavní specifikace v Úředním věstníku EU. Ve lhůtě šesti měsíců od zveřejnění může každá fyzická nebo právnická osoba s oprávněným zájmem vznést odůvodněné námitky proti zápisu označení do přílohy III. Při svém konečném rozhodování o tom, zda daný název zapsat nebo nikoli Komise k těmto námitkám přihlíží. Ke zrušení zápisu zeměpisného označení dochází na základě rozhodnutí Komise, pokud již není zaručena shoda dané lihoviny se specifikací.

Práva ze zapsaného zeměpisného označení lihoviny se nijak neliší od práv, kterých požívají chráněné názvy zemědělských produktů, potravin a vín. Rozdíly nenajdeme ani v podmínkách, za nichž je možné zapsat homonymní názvy. Zapsaná označení jsou také chráněna před zdruhověním. Je – li název lihoviny druhový, je ze zápisu vyloučen.

Zaručené tradiční speciality (dále jen ZTS) představují určitý doplněk k CHOP a CHZO zemědělských produktů a potravin podle nařízení č. 510/2006. Jejich ochrana je předmětem úpravy nařízení Rady č. 509/2006 o zemědělských produktech a potravinách, jež představují zaručené tradiční speciality. Jako ZTS mohou být chráněny jednak zemědělské produkty určené pro lidskou spotřebu uvedené v příloze I SES a dále potraviny uvedené v příloze I nařízení č. 509/2006. ZTS nařízení definuje jako tradiční zemědělský produkt nebo tradiční potravinu se zvláštní povahou (jež je ze strany ES uznána vlastním zápisem). Zvláštní povahou se přitom rozumí určitá vlastnost (nebo jejich soubor), kterou se zemědělský produkt / potravina odlišují od

ostatních produktů téhož druhu. Pokud by zvláštní povaha měla spočívat pouze v provenienci nebo zeměpisném původu, nebyl by to dostatečný důvod pro zápis do rejstříku. Aby bylo možné daný produkt označit za tradiční, musí být na trhu Společenství užíván po určitou minimální dobu, která vykazuje znaky předávání mezi generacemi (nařízení stanovilo dobu nejméně 25 let). Nadto je stanoven požadavek (pro zápis do rejstříku ZTS), aby zemědělský produkt / potravina byly vyrobeny z tradičních surovin nebo se vyznačovaly tradičním složením nebo tradičním způsobem výroby. Není překvapivé, že aby mohl být zemědělský produkt / potravina chráněn jako ZTS musí vyhovět podmínkám specifikace produktu.

Ohledně řízení o žádosti o zápis zemědělských produktů / potravin do rejstříku ZTS, vedeného Komisí, platí zásadně totéž jako pro řízení o žádosti dle nařízení č. 510/2006. Nejprve by tedy mělo proběhnout řízení na národní úrovni a poté, jsou – li splněny podmínky, přezkum ze strany Komise. Česká republika doposud nemá zaregistrovanou žádnou ZTS a žádná žádost o zápis do rejstříku ZTS zatím také podána nebyla.

Na ZTS může v označení, reklamě a podobně odkazovat jakýkoli výrobce zemědělského produktu / potraviny, pokud dodržuje specifikaci produktu. I v tomto případě se tedy jedná o ochranu nevýlučnou.

3.7 Praktické aspekty ochrany označení původu na komunitární úrovni

Snaha o odstranění (v některých oblastech) stále ještě přetrvávajících bariér zcela svobodného vnitřního trhu byla hlavním impulsem k poměrně výrazné legislativní činnosti ES v oblasti ochrany označení původu a zeměpisných označení. Cílem postupné harmonizace je hlavně vytvořit rovné podmínky pro hospodářskou soutěž mezi jednotlivými výrobci (zemědělských produktů a potravin) na území Společenství, ale také zajistit ochranu zájmů spotřebitelů. Plné harmonizace však zatím nebylo dosaženo (a snad to ani není možné), neboť i nadále existují mezi jednotlivými členskými státy rozdíly, například ve lhůtách ke vznášení námitek, v kontrole dodržování právních předpisů a v dalších oblastech.⁹⁵

Pro většinu producentů jsou hlavními důvody pro účast v režimu CHOP/CHZO důvody ekonomické. V současné době přesycení trhu různými produkty v rámci jednoho druhu, se jeví jako výhodné vyslat spotřebitelům určitý signál o tom, že některé z nich (od daného výrobce) mají kvalitu vyšší než průměrnou. Mnohé výzkumy totiž ukázaly, že některé kategorie spotřebitelů

⁹⁵ Hodnocení politiky SZP v oblasti chráněného označení původu a chráněného zeměpisného označení (stručné shrnutí) – str.5 (dostupné z http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/pdopgi/index_en.htm)

začínají postupně upřednostňovat hledisko kvality nad kvantitou. V tomto ohledu plní CHOP/CHZO (jako práva na označení) svou klasickou funkci, tedy funkci rozlišovací. Spotřebitelům dávají CHOP/CHZO záruku, že výrobek má vlastnosti, které očekávají (respektive vlastnosti vyhovující specifikaci), že je kontrolován nezávislým kontrolním orgánem a tak dále. To vše přidává takovému výrobku v očích spotřebitelů na hodnotě a umožňuje mu prosadit se v konkurenci ostatních výrobků i přes vyšší cenu, která bývá u výrobků s CHOP/CHZO pravidlem. Hospodářský přínos pro výrobce je tedy zjevný. Přesto se, podle řady provedených případových studií, většina výrobců produktů s CHOP/CHZO domnívá, že režim je pro ně výhodný zejména pokud jde o rozšiřování dobré pověsti jejich produktů, než z důvodů vyšší ziskovosti. CHOP a CHZO také do určité míry (i když ne zřejmě natolik, jak ES zamýšlelo a očekávalo) přispívají k rozvoji odlehlejších venkovských oblastí tím, že se v nich daří udržet zemědělskou výrobu a nedochází tak k významnějšímu odlivu obyvatel z takových míst.⁹⁶

Velké rezervy však zůstávají v propagaci CHOP a CHZO ze strany jednotlivých členských států. V důsledku toho je míra rozpoznávání symbolů CHOP/CHZO ze strany spotřebitelů dosti nízká. Dle dostupných studií a analýz⁹⁷, pocházejících z konce roku 2008, se pohybuje v průměru okolo 8%. Vyšší je ve „starých“ členských státech a to navíc hlavně v těch, které režimu ochrany prostřednictvím CHOP/CHZO hojně využívají (v takových státech je i vyšší úroveň propagace příslušných symbolů, což vede k tomu, že spotřebitelé jsou s nimi konfrontováni častěji než v jiných členských státech a jsou na ně jednoduše „zvyklí“). V největší míře rozpoznávají spotřebitelé příslušné symboly v Řecku (přes 50% reprezentativního vzorku), následuje Itálie (16%) a Portugalsko (přes 10%). Byla – li by z výzkumu vyloučena Itálie a Řecko, míra rozpoznatelnosti mezi spotřebiteli by poklesla na pouhých 5%. Další problém spočívá v tom, že i když spotřebitelé rozpoznají daný symbol, přisuzují mu často jiný význam, než který má. Okolo 25% spotřebitelů z reprezentativního vzorku se tak mylně domnívalo, že symbol CHOP/CHZO zaručuje, že se jedná o produkt získávaný způsobem šetrným k životnímu prostředí nebo o produkt vyráběný dle tradičního receptu. Doporučené řešení popsaného problému spočívá ve větší aktivitě ze strany jednotlivých členských států, které by měly poskytnout potenciálním žadatelům o zápis větší množství informací o systému CHOP/CHZO. Studie prokázaly, že vyšší úroveň informovanosti výrobců vede k většímu počtu zápisů a čím větší je

⁹⁶ http://www.wipo.int/edocs/mdocs/geoind/en/wipo_geo_sof_09/wipo_geo_sof_09_www_124276.pdf (str. 7-8)

⁹⁷ Evaluation of the CAP policy on protected designations of origin (PDO) and protected geographical indications (PGI), Final report, London Economics, November 2008

počet zapsaných produktů v členských státech, tím je i vyšší míra informovanosti a povědomí spotřebitelů o dané problematice (symbolech, jejich významu a podobně).⁹⁸

Na závěr této kapitoly bych se ráda zmínila o instrumentu, který významně usnadnil přístup všech osob, které mají o danou problematiku zájem, k informacím o výrobcích, které již jsou v režimu CHOP/CHZO, či pro které je ochrana teprve požadována. Tímto nástrojem je takzvaná DOOR – Database of Origin and Registration⁹⁹. Databáze CHOP/CHZO byla postupně uváděna do provozu během roku 2008 a od května 2009 je funkční její nová verze, která přinesla mnohá vylepšení a snažší práci pro uživatele. Databáze má 22 jazykových mutací, což ji činí přístupnou pro všechny obyvatele členských států EU, kteří jsou z nejrůznějších důvodů do této problematiky zainteresováni. Co se týče objemu dat, obsahuje DOOR ty samé údaje jako příslušný rejstřík vedený Komisí a navíc i některé další (například odkaz na znění specifikace). Databáze však v žádném případě rejstřík nenahrazuje (na internetových stránkách DOOR je výslovně uvedeno „prohlášení o vyloučení odpovědnosti a záruk“).

Databáze obsahuje tyto údaje: (chráněný) název produktu, země původu, číslo žádosti, stav (zda už byl název zaregistrován nebo zda žádost byla teprve podána či zda už byla zveřejněna), zda se jedná o CHOP, CHZO či ZTS, druh produktu (využívá se zařazení dle stejných pravidel jako v rejstříku), datum podání, zveřejnění a registrace žádosti (podle toho, v jaké fázi se žádost aktuálně nachází), kontaktní údaje na příslušný kontrolní orgán, odkaz na uveřejnění žádosti v Úředním věstníku EU a nakonec i odkaz na specifikaci produktu (tato je však pouze v původním jazyce; to by však pro případného zájemce neměla být větší překážka, neboť jednotný dokument, který obsahuje hlavní body specifikace, je zveřejňován v Úředním věstníku ve všech 22 jazykových verzích).

Prostřednictvím databáze DOOR mohou navíc žadatelé ze třetích zemí podávat své žádosti o ochranu, ale také námítky proti zápisu názvů, o jejichž ochranu bylo požádáno. Pro žadatele, kteří jsou osobami ze členských států EU, není takový postup možný (ti, jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách, musí předložit žádost příslušnému národní orgánu, který ji poté eventuálně zasílá Komisi nebo ji může online zadat do databáze DOOR).¹⁰⁰

Z databáze DOOR vyplývá, že aktuálně (k 1.4.2010) by mělo být zaregistrováno (a ochrany na komunitární úrovni tak požívat) 912 názvů (počítaje v to i ZTS). Z tohoto celkového

⁹⁸ Hodnocení politiky SZP v oblasti chráněného označení původu a chráněného zeměpisného označení (stručné shrnutí) – str.7, str. 10

⁹⁹ Přístup do databáze na adrese: http://ec.europa.eu/agriculture/quality/database/index_en.htm

¹⁰⁰ http://www.wipo.int/edocs/mdocs/geoind/en/wipo_geo_sof_09/wipo_geo_sof_09_www_124276.pdf (str. 4-6)

počtu je jako CHOP chráněno 479 názvů a jako CHZO 408 názvů, ZTS jsou nepřekvapivě zastoupeny v počtu pouhých 25 chráněných názvů¹⁰¹. Nejvíce chráněných názvů je původem z Itálie, Francie, Španělska, Portugalska a Řecka; tyto tvoří v úhrnu 80% všech zapsaných názvů. Česká republika si v tomto srovnání nevede špatně, neboť na základě studie z června 2009¹⁰² se nachází na osmém místě v počtu chráněných názvů. Ze stejné studie vyplývá, že v červnu 2009 byl zaregistrován jediný název z nečlenského státu EU, a to název „Café de Colombia“, pocházející z Kolumbie. Další žádosti byly podány Čínou, Indií, Thajskem a Švýcarskem (v době zpracování předmětné studie však o nich ještě nebylo rozhodnuto). Z hlediska druhu produktů, jejichž názvy jsou předmětem ochrany, jsou nejvíce zastoupeny ovoce, zelenina a obiloviny, následované sýry, masem a masnými výrobky a také tuky a oleji. Tyto druhy tvoří 80% produktů s chráněnými názvy. Mimo skupinu zemědělských produktů jsou ve větší míře zapsány též názvy pekařských výrobků a piva. Výrobky, které nejsou určeny pro lidskou výživu (silice, seno a další), stojí v uvedeném srovnání na okraji zájmu a žádostí o jejich zápis a ochranu je poskrovnu.

Významným negativním prvkem v komunitární ochraně označení původu jsou komplikace, které mohou nastat, pokud jsou proti žádosti o zápis vzneseny námitky ve fázi řízení před Komisí. V případě České republiky nastala patová situace například v souvislosti s žádostmi o komunitární zápis označení „Mariánskolázeňské oplatky“ nebo „Olomoucké tvarůžky“. Proti těmto žádostem byly podány námitky ze sousedních členských států a jejich vypořádání se tak stalo záležitostí nejen čistě odbornou, ale (a to v rozhodující míře) politickou a historickou.¹⁰³ Případ oplatek z Mariánských Lázní byl již vypořádán a předmětné označení je nyní na komunitární úrovni chráněno. Označení „Olomoucké tvarůžky“ však ještě do této fáze nedospělo, a to přesto, že žádost byla podána na podzim 2004 a v Úředním věstníku EU zveřejněna v srpnu 2007. Vzhledem k tomu, že Evropská komise zastává takový výklad nařízení č. 510/2006, že jedinou možnou ochranou je v případě zemědělských produktů a potravin z členských států ochrana komunitární, je uvedený problém v tomto ohledu problémem naprosto zásadním. A to i přes všechny výhody, které jinak režim ochrany upravený nařízením č. 510/2006 přináší výrobcům zemědělských produktů a potravin a snad i spotřebitelům.

¹⁰¹ Jako ZTS je chráněn například italský sýr Mozzarella, některá belgická piva, španělská šunka Jamón Serrano a nejnověji též slovincké těstoviny Idrjiski žlikrofi nebo italská Pizza Napoletana; žádný produkt z České republiky jako ZTS chráněn není.

¹⁰² http://www.wipo.int/edocs/mdocs/geoind/en/wipo_geo_sof_09/wipo_geo_sof_09_www_124276.pdf (str. 14)

¹⁰³ Z. Slováková: K poslední novelizaci zákona č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení in Průmyslové vlastnictví 3/2008 (str. 90)

4. Právní úprava a způsoby ochrany označení původu v českém právním řádu

Vzhledem k tomu, že o vývoji právní úpravy na území dnešní České republiky bylo již pojednáno v kapitole 1.3.1, zaměřím se nyní přímo na aktuálně platnou úpravu označení původu a zeměpisných označení. Fakt, že označení původu a zeměpisná označení jsou v ČR předmětem zvláštní (myšleno samostatné) právní úpravy, nám v kontextu našeho právně-historického vývoje nepřipadá nijak podivný. Ve srovnání s mnoha zeměmi (a to překvapivě i s těmi, které náleží do systému kontinentálního práva) se však jedná do určité míry o specifikum.

Základním právním předpisem na úseku ochrany označení původu v České republice je zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele (OOPZO), který s účinností od 1. dubna 2002 nahradil starší právní úpravu obsaženou v zákoně č. 159/1973 Sb., o ochraně označení původu. Prostřednictvím OOPZO došlo k harmonizaci této oblasti s komunitární právní úpravou provedenou tehdy ještě nařízením č. 2081/92 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin. Nový zákon také reflektoval aktuální trendy a posun ve významu ochrany průmyslových práv, tak jak vyplývaly z Dohody TRIPS, jejíž je Česká republika smluvní stranou. Zákon byl bezprostředně doplněn i prováděcí vyhláškou Ministerstva zemědělství č. 243/2002 Sb., která stanovila ve dvou přílohách seznamy zemědělských výrobků a potravin, pro jejichž zápis do rejstříku se vyžaduje takzvaná specifikace.

Ochrana pouze některých označení původu je obsažena navíc i ve dvou zvláštních právních předpisech.¹⁰⁴ Prvním z nich je vládní nařízení č. 54/1936 Sb., o okrskovém pojmenování „Třeboňský kapr“. Toto nařízení chrání označení Třeboňský kapr a jemu podobná (například „kapr z třeboňských rybníků“) a vymezuje příslušnou zeměpisnou oblast jako „souhrn rybníků uvedených v příloze nařízení“. Druhý speciální právní předpis představuje zákon č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele. Tento zákon, který českou právní úpravu v této oblasti harmonizoval s komunitárním právem, definuje pojmy jako chmelařské oblasti (a tyto rovněž vymezuje), chmelařské polohy a další.

Jedním z důvodů regulace označení původu a zeměpisných označení je i snaha chránit spotřebitele před klamáním o skutečném původu zboží. Ve výčtu právních předpisů, které se k problematice označení původu vztahují, musíme tedy uvést i zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, a to v části upravující problematiku nekalé soutěže. Velmi často je totiž možné

¹⁰⁴ Z. Slovákova: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 173)

kvalifikovat protiprávní užívání chráněného označení původu / zeměpisného označení též jako nekalosoutěžní jednání a dochází tak k jakémusi zdvojení ochrany.

V květnu 2006 nabyl účinnosti zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví, který transponoval část směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví. Zákon stanoví, které osoby jsou aktivně legitimovány vymáhat práva z průmyslového vlastnictví a dále obsahuje výčet možných nápravných opatření, právo na informace a další.

Spíše okrajově se problematiky ochrany označení původu a zeměpisných označení dotýkají i další předpisy, například zákon o ochraně spotřebitele, zákon o přestupcích, trestní zákoník a další.

4.1 Definice označení původu a zeměpisného označení v zákoně č. 452/2001 Sb.

Na rozdíl od starší právní úpravy, obsažené v zákoně č. 159/1973 Sb., o ochraně označení původu, obsahuje platná právní úprava dvě různé formy ochrany – nadále je to ochrana prostřednictvím označení původu (byť odlišně definovaného) a nově i ochrana prostřednictvím zeměpisného označení. Vzhledem k tomu, že rozdíl mezi těmito dvěma termíny, respektive způsoby ochrany, byl v této práci vyložen již několikrát¹⁰⁵, nebudu se jimi dále zabývat z tohoto úhlu pohledu, ale následující část věnuji jejich bližší analýze. Definice označení původu v našem právním řádu v zásadě odpovídá definici uvedené v článku 2 odst. 1 písm. a) nařízení č. 510/2006 (to je výsledek výše popsané harmonizace, kdy v zákoně byla užitá definice odpovídající vymezení označení původu v článku 2 odst. 2 písm. a) nařízení č. 2081/92). Stejně tak i definice zeměpisného označení byla v podstatě převzata z nařízení č. 2081/92, odpovídá však i definici podle článku 22 odst. 1 Dohody TRIPS, která stanoví určitý minimální standard ochrany v členských státech WTO.

Označením původu (dále jen OP) se dle § 2 písm. a) OOPZO rozumí „název oblasti, určitého místa nebo země používaný k označení zboží pocházejícího z tohoto území, jestliže kvalita nebo vlastnosti tohoto zboží jsou výlučně nebo převážně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho charakteristickými přírodními a lidskými faktory a jestliže výroba, zpracování a příprava takového zboží probíhá ve vymezeném území“. Naproti tomu zeměpisné označení (dále jen ZO) je v § 2 písm. b) OOPZO definováno jako „název území používaný k označení zboží

¹⁰⁵ Zejména viz kapitola 1.1

pocházejícího z tohoto území, jestliže toto zboží má určitou kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti, které lze přičíst tomuto zeměpisnému původu a jestliže výroba nebo zpracování anebo příprava takového zboží probíhá ve vymezeném území“. K tomu, aby mohl být určitý název zapsán do rejstříku vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví (a tím získal ochranu), musí splnit všechny výše uvedené zákonné požadavky. Jak si můžeme povšimnout, legální definice OP i ZO je tvořena celkem čtyřmi základními znaky, z nichž dva se týkají vlastního označení a dva výrobků, které jsou tímto označovány. Jsou jimi 1. název oblasti, 2. používání tohoto názvu k označení zboží, 3. vliv zeměpisného původu na vlastnosti zboží a 4. skutečný původ označovaného zboží.

Co se týče prvního zákonného znaku, platí, že chráněný název musí být zásadně tvořen geografickým jménem (název oblasti, určitého místa nebo země, pro něž OOPZO užívá legislativní zkratky „území“). Z této podmínky je stanovena výjimka v § 2 písm. a) OOPZO, část věty za středníkem, a to pro tradiční označení zemědělských produktů nebo potravin. Taková označení mohou být tvořena i nezeměpisnými jmény, pochází – li zboží skutečně z vymezeného území a jsou – li splněny i ostatní podmínky ochrany¹⁰⁶.

Druhý znak, používání daného názvu k označování zboží, je splněn tehdy, pokud je název užíván výlučně k označení zboží, které pochází z vymezené zeměpisné oblasti. To tedy neplatí pro názvy, které již prošly procesem zdruhovění a jsou nadále používány obecně jako označení určitého druhu zboží (respektive k označení jakéhokoli výrobku v rámci tohoto druhu), bez toho aniž by dané zboží skutečně muselo z vymezené oblasti pocházet.

Naprosto zásadním je pak třetí znak (který se již netýká samotného označení, ale spíše označovaného zboží), jenž stanoví podmínku příčinné souvislosti mezi zbožím a jeho zeměpisným původem. Právě ve formulaci této podmínky, jak již bylo uvedeno v předchozích částech této práce, spočívá hlavní rozdíl mezi OP a ZO. Z legálních definic těchto dvou pojmů vyplývá, že v případě ZO může být požadovaná vazba mezi výrobkem a vymezenou zeměpisnou oblastí podstatně volnější, než v případě OP. Má – li být název zboží chráněn prostřednictvím OP, vyžaduje OOPZO, aby kvalita nebo vlastnosti zboží byly výlučně nebo (alespoň) převážně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho charakteristickými přírodními a lidskými faktory. Takové zboží tedy nelze vyrábět nikde jinde, než pouze ve vymezeném území. Vždy musí být (kumulativně) přítomny zvláštní lidské (pracovní zručnost, dlouhodobá tradice a podobně) i přírodní (zvláštní klimatické podmínky, složení vody, půdy a další) faktory daného geografického území, které alespoň z převážné části mají vliv na kvalitu nebo vlastnosti zboží, z takové oblasti

¹⁰⁶ Jako příklad je uváděno označení „Bud“ pro pivo z Českých Budějovic.

pocházejícího. Na ZO nejsou v tomto ohledu zákonem kladeny tak velké požadavky. Postačí, pokud zboží pocházející z vymezeného území má určitou kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti (alternativně), které lze pouze přičíst jeho zeměpisnému původu. Nevyžaduje se tedy, aby se dané zeměpisné prostředí podílelo na vlastnostech (respektive kvalitě, pověsti) zboží převážnou (rozhodující) měrou.

Čtvrtý znak – skutečný původ označovaného zboží – je (už ze své podstaty) částečně obsažen i v prvních třech znacích. Z větší části se však podmínka skutečného původu označovaného zboží týká výrobního procesu takového zboží. I pro tento znak platí, že požadavky nastavuje OOPZO podstatně přísněji pro OP, než pro ZO. V případě OP je stanoveno, že všechny výrobní fáze – tedy nejen samotná výroba, ale i zpracování a příprava - předmětného zboží musí probíhat ve vymezené geografické oblasti. Žádná omezení nejsou stanovena ohledně původu surovin, používaných při výrobě. Ty tak mohou zásadně pocházet i z jiných oblastí (za předpokladu, že jsou splněny všechny ostatní podmínky). U ZO plně postačí, bude – li v dané oblasti probíhat buď výroba nebo zpracování nebo příprava daného zboží.¹⁰⁷

Zákon č. 159/1973 Sb. navíc upravoval v § 1 odst. 1 požadavek všeobecné známosti (vžitosti) označení určitého území ve spojení s kvalitou nebo vlastnostmi zboží, které bylo na takovém území vyráběno.¹⁰⁸ Tato starší definice OP odpovídala vymezení pojmu OP v článku 2 Lisabonské dohody, která byla hlavním inspiračním zdrojem socialistického zákonodárce.

V neposlední řadě je důležité zmínit se také o definici pojmu zboží v § 2 písm. c) OOPZO. Pro účely označení původu a zeměpisného označení je tak třeba pod pojmem zboží rozumět „jakoukoli movitou věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k nabídce spotřebiteli“. Pro účely OOPZO se navíc za zboží považují i služby. Mají – li však být předmětem ochrany i označení služeb, musí i tyto splnit (obdobně) podmínky stanovené pro zboží jako takové (příkladem mohou být lázeňské služby v karlovarské oblasti, kdy jejich vlastnosti jsou do značné míry dány specifickými vlastnostmi dané zeměpisné oblasti).

4.2 Výluky ze zápisu

Podmínky pro zápis OP či ZO do rejstříku, který je *conditio sine qua non* jejich ochrany, vymezuje OOPZO jednak pozitivně (v § 2) a v návaznosti na to i negativním způsobem (v § 4),

¹⁰⁷ Prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 66-67 (<http://www.dusevnilastnictvi.cz/assets/vyukove-materialy/prosazovanipravdusevnilastnictvi.pdf>)

¹⁰⁸ Z. Slováková: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 175)

když stanoví takzvané výluky ze zápisu. Platí, že je – li dán některý z výlukových důvodů, nemůže být název registrován (a požívat tak ochrany). Starší právní úprava výčet důvodů, za nichž je zápis do rejstříku vyloučen, neobsahovala¹⁰⁹. K výlukovým důvodům, tak jak jsou upraveny v § 4 OOPZO, by měl Úřad průmyslového vlastnictví (dále jen ÚPV) přihlížet ex officio během zápisného řízení¹¹⁰. Navíc platí, že na návrh dotčené osoby nebo příslušného kontrolního orgánu anebo ze svého vlastního podnětu je ÚPV povinen zrušit zápis OP nebo ZO, pokud zjistí, že OP / ZO bylo zapsáno, aniž by vyhovělo v zákoně stanoveným podmínkám pro poskytnutí ochrany (tedy i tehdy, byl – li zde už při zápisu některý z výlukových důvodů)¹¹¹.

První důvod výluky označení ze zápisu spočívá ve skutečnosti, že dané označení sice pravdivě označuje skutečné místo původu, ale je způsobilé vyvolat u spotřebitelů mylnou domněnku, že zboží pochází odjinud. Jedná se o případ takzvaných geografických homonym¹¹², která ač stejně znějící nebo stejně psaná, označují různé zeměpisné oblasti. Tento výlukový důvod je obdobný tomu, který je uveden v článku 22 odst. 4 Dohody TRIPS. V § 4 odst. 2 OOPZO je však pro tento výlukový důvod stanovena výjimka, která se týká OP / ZO vín. Tato je promítnutím povinnosti stanovené v článku 23 odst. 3 Dohody TRIPS. V případě vín je možné do rejstříku zapsat i dvě nebo více OP / ZO, která obsahují homonymní názvy míst, ovšem pouze za určitých podmínek. Mezi ně patří jednak povinnost žadatele o zápis zajistit takový způsob užívání označení, aby spotřebitelé nemohli být klamáni o skutečném původu zboží (vína) a dále požadavek na dodržení zásady rovného postavení výrobců vín na trhu.

Druhý výlukový důvod představují takzvané obecné názvy druhu zboží (druhovú označení). Druhovú názvy nemohou být do rejstříku zapsány ani tehdy, pokud zboží skutečně pochází z vymezené zeměpisné oblasti. Pro účely OOPZO se obecným názvem druhu zboží rozumí „označení, které se stalo pro takovéto zboží běžným názvem, přestože se vztahuje k území, kde bylo toto zboží původně vyrobeno nebo uvedeno na trh“. Pokud bychom hledali obdobné ustanovení v komunitárním či mezinárodním právu, pak je možné ho nalézt jednak v článku 3 odst. 1 nařízení č. 510/2006 a také v článku 24 odst. 6 Dohody TRIPS. Platí, že o tom, zda určité označení je druhovú či nikoliv rozhoduje ÚPV. Ten by při svém rozhodování měl brát v úvahu takzvané hledisko průměrného spotřebitele. Při posuzování druhovosti názvu by mělo

¹⁰⁹ Z. Slováková: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 176)

¹¹⁰ § 7 odst. 1 ve spojení s § 7 odst. 3 OOPZO

¹¹¹ § 11 odst. 1 písm. a) OOPZO

¹¹² Prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 67 (<http://www.dusevniivlastnictvi.cz/assets/vyukove-materialy/prosazovanipravdusevniivlastnictvi.pdf>)

být zohledněno, jak jej vnímají spotřebitelé (respektive jejich relevantní vzorek).¹¹³ Název totiž jednak může být druhovým už ze své podstaty, ale je také možné, aby se druhovým stal postupně (tím, jak bude docházet k odloučení názvu od určité zeměpisné oblasti a tento bude nadále užíván pouze jako obecný název pro všechny výrobky určitého druhu). Nalezení hranice, odkdy již lze předmětný název považovat za druhový, tedy není vždy snadné.

Třetím a posledním výlukovým důvodem je shodnost označení (o jehož zápis je pro stejné zboží žádáno) s již chráněným OP, ZO, všeobecně známou známkou či zapsanou ochrannou známkou nebo s názvem odrůdy rostlin nebo plemene zvířat, pokud by tato shoda mohla vést ke klamným domněnkám o skutečném původu zboží. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že pokud by nebyla splněna druhá část uvedeného souvětí, tedy pokud by užívání shodného označení prokazatelně nemohlo vést ke klamným představám o skutečném původu zboží, bylo by takové označení možné (i přes jeho shodnost s výše uvedenými názvy) do rejstříku zapsat. Z konstrukce tohoto důvodu výluky je tedy zřejmé, že jeho účelem není ani tak ochrana starších průmyslových práv, ale (opět) spíše ochrana spotřebitelů před klamáním¹¹⁴. Paralelu s tímto důvodem výluky je možné vidět v článku 3 odst. 2 a odst. 4 nařízení č. 510/2006.

4.3 Řízení o udělení ochrany

Ochrana OP a ZO je v České republice založena na takzvaném registračním principu. Ke vzniku ochrany OP a ZO dochází dnem, kdy je dané označení zapsáno (registrováno) do rejstříku označení původu a zeměpisných označení, který vede Úřad průmyslového vlastnictví.

Řízení o zápis OP nebo ZO do rejstříku se zahajuje podáním žádosti o takový zápis. Žádost může u ÚPV podat sdružení výrobců nebo zpracovatelů, výjimečně i jednotlivá fyzická nebo právnická osoba (za podmínky, že v době podání žádosti jako jediná ve vymezené oblasti vyrábí nebo zpracovává nebo připravuje dané zboží). Sdružení výrobců nebo zpracovatelů může mít různou právní formu. Příkladem bývá uváděno sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, zájmové sdružení právnických osob dle § 20f a následující občanského zákoníku nebo sdružení podle smlouvy o sdružení (§ 829 a následující občanského zákoníku). Pokud by sdružení nemělo právní subjektivitu (což je například případ sdružení dle § 829 a následující OZ), muselo by k řízení před ÚPV zmocnit některého ze svých účastníků. Žadatelem o zápis může být i fyzická osoba s trvalým pobytem nebo právnická osoba se sídlem mimo území

¹¹³ Rozhodnutí předsedy ÚPV ve věci ZO – 225/2002, str. 7

¹¹⁴ Prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 68 (<http://www.dusevnivlastnictvi.cz/assets/vyukove-materialy/prosazovanipravdusevnivlastnictvi.pdf>)

ČR. Toto vyplývá z ustanovení § 14 OOPZO, který upravuje povinnost takových osob být v řízení o žádosti o zápis OP / ZO zastoupen advokátem nebo patentovým zástupcem. Zahrnutím těchto osob mezi osoby oprávněné k podání žádosti dostala ČR svým závazkům, které pro ni vyplývají z článků 2 a 3 Pařížské úmluvy a z článku 3 Dohody TRIPS (princip národního zacházení s příslušníky ostatních smluvních států).¹¹⁵

Základní náležitosti žádosti jsou upraveny v § 5 odst. 3 OOPZO. Dle tohoto ustanovení je žadatel povinen v žádosti uvést: vlastní znění OP / ZO, své jméno a místo trvalého pobytu (respektive svůj název a sídlo), geografické vymezení území (v němž probíhá výroba nebo zpracování nebo příprava zboží), označení provozovny, která dané zboží vyrábí a dále výčet zboží, kterého se má OP / ZO týkat a popis vlastností (nebo kvalitativních znaků) takového zboží daných specifickým zeměpisným prostředím. Přílohou žádosti pak musí být výpis z příslušné evidence vedené orgánem státní správy, který osvědčuje umístění provozovny žadatele o zápis ve vymezené geografické oblasti. Nejčastěji se bude zřejmě jednat o výpis z evidence vedené příslušným živnostenským úřadem. Pokud je žadatelem osoba, která není státním příslušníkem ČR, ale má OP / ZO již chráněné podle právního řádu země původu zboží, může uvedený výpis z evidence nahradit osvědčením o ochraně OP / ZO podle takového právního řádu.

Je – li předmětem žádosti označení zemědělských produktů nebo potravin, které jsou vymezené v přílohách vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 243/2002 Sb., je ze zákona obligatorní přílohou žádosti také takzvaná specifikace. Institut specifikace je v našem právním řádu promítnutím příslušné komunitární úpravy, provedené v době přijetí OOPZO nařízením č. 2081/92. Obsahové náležitosti specifikace jsou upraveny v § 6 OOPZO. Specifikace musí mimo jiné zahrnovat popis zemědělského produktu nebo potraviny, včetně popisu jeho chemických, fyzikálních a dalších vlastností, geografické vymezení území, popis způsobu, jakým je zemědělský výrobek nebo potravina získávána a v neposlední řadě i údaje prokazující vazbu mezi kvalitou (respektive vlastnostmi) produktu a jeho zeměpisným původem. Tyto náležitosti nám zřetelně ukazují, co je hlavním smyslem specifikace jako takové. Specifikace představuje určitý kvalitativní standard, který musí vymezené zemědělské produkty a potraviny splnit, má – li být v souvislosti s nimi užíváno zapsané OP / ZO. Pokud by dané produkty požadavky obsažené ve specifikaci nebyly s to dodržet, nemohly by ani používat chráněné OP / ZO.¹¹⁶ Ve výsledku tak platí, že díky specifikaci si mohou spotřebitelé vytvořit určitou představu o tom, co lze od výrobku

¹¹⁵ Z. Slovákova: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 177-178)

¹¹⁶ R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 294)

s chráněným označením očekávat. Vlastnosti výrobku ve specifikaci obsažené si stanoví žadatel o zápis sám. Ingerence veřejné moci však spočívá v tom, že žadatelem navrženou specifikaci přezkoumává Státní zemědělská a potravinářská inspekce, eventuálně Státní veterinární správa (kontrolní orgány ve smyslu § 10 odst. 1 OOPZO). Během řízení o žádosti může navíc ÚPV v odůvodněných případech uložit žadateli, aby prostřednictvím nálezu příslušného kontrolního orgánu doložil splnění náležitostí specifikace.¹¹⁷ K tomu ÚPV stanoví žadateli přiměřenou lhůtu s tím, že pokud v této lhůtě nález nepředloží, bude řízení zastaveno. Platí, že nálezy kontrolního orgánu jsou závazné jak pro účastníky správního řízení, tak i pro ÚPV, který není oprávněn přezkoumávat jejich věcnou správnost¹¹⁸.

Řízení o žádosti o zápis OP / ZO do rejstříku chráněných označení je založeno na takzvaném průzkumovém principu, který znamená, že ÚPV v řízení o zápisu zkoumá nejen splnění formálních náležitostí přihlášky, ale také to, zda označení není vyloučeno ze zápisu nebo zda splňuje všechny podmínky zápisu do rejstříku stanovené OOPZO (opakem průzkumového principu je takzvaný princip registrační, během něhož se přezkoumává pouze naplnění formálně právních požadavků). Vykazuje – li žádost o zápis nedostatky, vyzve ÚPV žadatele k jejich odstranění ve lhůtě, kterou mu k tomuto stanoví a která musí činit minimálně dva měsíce. Pokud žadatel nedostatky žádosti ve stanovené lhůtě neodstraní (například žádost nedoplní a podobně), je sankcí za jeho nečinnost zastavení řízení. Rozhodnutí o zastavení řízení však není pro žadatele překážkou k podání žádosti nové¹¹⁹. Dospěje – li ÚPV během přezkumu žádosti k závěru, že označení, pro které je požadována ochrana, je jednak ze zápisu vyloučeno (ve smyslu § 4 OOPZO) nebo že nesplňuje (jiné) podmínky pro zápis stanovené OOPZO, předmětnou žádost zamítne. Pokud má žádost všechny náležitosti a pokud dané označení vyhovuje zákonným podmínkám pro zápis, ÚPV zapíše OP / ZO do jím vedeného rejstříku označení původu a zeměpisných označení a tento zápis oznámí ve Věstníku ÚPV. Ke vzniku ochrany daného označení dochází dnem, kdy je zapsáno do rejstříku (§ 8 odst. 1 OOPZO). Zápis označení do rejstříku je tedy konstitutivní povahy, neboť zakládá subjektivní veřejná práva

¹¹⁷ Prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 68 (<http://www.dusevnilastnictvi.cz/assets/vyukove-materialy/prosazovanipravdusevnilastnictvi.pdf>)

¹¹⁸ R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 299)

¹¹⁹ R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 295)

žadatele¹²⁰. O provedeném zápisu vydá ÚPV žadateli osvědčení, které je svojí povahou veřejnou listinou a které prokazuje rozsah práv žadatele ze zapsaného OP / ZO.

Ze systematického hlediska je vhodné se na tomto místě zmínit také o problematice změn specifikace. Platí, že o změnu specifikace může u ÚPV požádat pouze ten, kdo byl žadatelem o zápis příslušného OP / ZO. Žadatel o zápis totiž sám vymezuje ve specifikaci vlastnosti, které by měl daný výrobek mít, a je tak logické, že je to zase pouze on, kdo může iniciovat případnou změnu. V § 9 OOPZO jsou příkladmo stanoveny důvody, které mohou vyvolat potřebu takové změny – jsou jimi nové vědecké a technické poznatky či nutnost nového vymezení geografického území. Povinnou přílohou žádosti o změnu specifikace je závazný nálezný kontrolního orgánu (§ 10 odst. 2 OOPZO).

Zákon č. 452/2001 Sb. výslovně stanoví subsidiární použití zákona č. 500/2004 Sb., správní řád pro řízení ve věcech OP a ZO v případech, kdy sám neobsahuje zvláštní právní úpravu (§ 13 odst. 1 OOPZO). Neuplatní se však ta ustanovení správního řádu, která se týkají ověřování plných mocí pro neurčitý počet řízení (§ 33 odst. 2 písm. c) správního řádu) a možnosti volby několika společných zmocněnců (§ 35 odst. 3 správního řádu). Dále se nepoužijí některá ustanovení týkající se řízení o rozkladu, konkrétně ustanovení o složení rozkladové komise a o možném způsobu ukončení řízení o rozkladu.

Vzhledem k tomu, že OOPZO nemá vlastní ustanovení, která by upravovala postup při přezkoumávání rozhodnutí ÚPV, použije se na tuto problematiku, tak jak bylo uvedeno v předchozím odstavci, správní řád. Řádným opravným prostředkem proti rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví, který je ústředním orgánem státní správy na ochranu průmyslového vlastnictví ČR¹²¹, je rozklad ve smyslu § 152 správního řádu. Prvostupňové rozhodnutí ÚPV lze rozkladem napadnout ve lhůtě 15 dnů ode dne oznámení rozhodnutí (§ 83 odst. 1 ve spojení s § 152 odst. 4 správního řádu). Rozklad nemá devolutivní účinek, neboť ÚPV je na daném úseku státní správy nejvyšším správním orgánem, jemuž už není žádný orgán státní správy nadřazen. Podáním rozkladu se odkládá právní moc, vykonatelnost i jiné účinky rozkladem napadeného rozhodnutí. Suspenzivní účinek rozkladu je tedy zachován. O podaném rozkladu rozhoduje předseda ÚPV, přičemž návrh rozhodnutí mu předkládá rozkladová komise. Proti rozhodnutí předsedy ÚPV o rozkladu není další rozklad přípustný (§ 91 odst. 1 ve spojení s § 152 odst. 4 správního řádu).¹²²

¹²⁰ Z. Slováková: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 181)

¹²¹ § 1 odst. 1 zákona č. 14/1993 Sb., o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví

¹²² Z. Slováková: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 180)

Proti pravomocnému rozhodnutí ÚPV je navíc možné se bránit podáním správní žaloby podle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní.

4.4 Ochrana označení původu a zeměpisných označení a její účinky

Jak bylo v této kapitole již řečeno, ochrana OP a ZO vzniká dnem jejich zápisu do rejstříku s tím, že nepůsobí zpětně ke dni podání žádosti, jako tomu bylo podle starší právní úpravy¹²³.

Co se týče trvání ochrany, není tato z časového hlediska nijak omezena. Ochrana zapsaného OP / ZO může zaniknout pouze tehdy, pokud ÚPV zruší jejich zápis v rejstříku chráněných označení (§ 11 OOPZO).

Ochrana poskytovaná označením zapsaným v rejstříku je ochranou nevýlučnou. Tím se OP a ZO nejvýrazněji odlišují od ostatních předmětů průmyslového vlastnictví (kdy hlavní funkcí ochrany těchto ostatních předmětů je zejména monopolizace práv k danému předmětu pro určitý subjekt). Naproti tomu hlavním (byť ne jediným) úkolem OP a ZO není koncentrovat práva k chráněnému označení v rukou jednoho subjektu, ale informovat spotřebitele o vlastnostech a kvalitě zboží, které je jimi označováno.¹²⁴ Právo užívat označení zapsané do rejstříku (zejména umísťovat ho na zboží) tedy nepřísluší pouze žadateli o zápis, ale každému, kdo zboží s odpovídající kvalitou nebo vlastnostmi ve vymezené zeměpisné oblasti vyrábí nebo zpracovává nebo připravuje. Jedná – li se o zemědělské produkty nebo potraviny vymezené ve vyhlášce č. 243/2002 Sb. (respektive v jejich přílohách), musí navíc každý uživatel chráněného označení dodržet požadavky stanovené ve specifikaci daného produktu. Zatímco žadatel o zápis prokazuje své subjektivní právo k užívání zapsaného označení osvědčením, které mu ÚPV vydal při zápisu, výrobci či zpracovatelé, kteří nebyli žadateli o zápis, tuto možnost nemají. Pro takové osoby platí, že oprávnění užívat zapsané OP nebo ZO prokazují buď výpisem z rejstříku (§ 15 odst. 6 OOPZO) nebo, týká – li se zapsané označení vyjmenovaných zemědělských výrobků nebo potravin, závazným nálezem, posudkem nebo osvědčením příslušného kontrolního orgánu (§ 10 odst. 2 OOPZO). ÚPV i kontrolní orgán jsou ze zákona povinni výše uvedené dokumenty vydat, jsou – li o to požádáni.¹²⁵

¹²³ § 9 odst. 1 zákona č. 159/1973 Sb., o ochraně označení původu

¹²⁴ R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 292)

¹²⁵ Z. Slováková: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 182)

Nevylučnost ochrany zapsaných OP a ZO též implikuje fakt, že na ně nelze poskytovat licenci, což výslovně stanoví § 8 odst. 3 OOPZO. Chráněné označení už ze své podstaty nemůže být obchodovatelným nehmotným statkem a uzavření licenční smlouvy podle § 508 a následující zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (například mezi zapsaným sdružením či jednotlivou osobou jako poskytovatelem licence na straně jedné a ostatními osobami jako nabyvateli licence na straně druhé) je tak vyloučeno. Zapsané označení nesmí být ani poskytnuto jako zástava (§ 8 odst. 4 OOPZO). (Ne)možnost převést právo k zapsanému označení OOPZO explicitně neupravuje, avšak i v tomto případě je dovozováno (z popsané povahy takového práva), že to možné není.¹²⁶

K zániku ochrany označení zapsaných do rejstříku může dojít tím, že ÚPV rozhodne o zrušení zápisu. Důvody, za nichž může dojít ke zrušení zápisu, jsou taxativně vypočteny v § 11 OOPZO. První z nich spočívá v situaci, kdy OP nebo ZO bylo zapsáno, aniž by však byly splněny podmínky stanovené zákonem pro takový zápis (například dané označení nemělo být vůbec zapsáno, protože byl dán některý z výlukových důvodů a podobně). V tomto případě se zápis dotčeného označení zrušuje s účinky ex tunc a na označení se hledí tak, jako by nikdy ani nebylo zapsáno. Druhý důvod pro zrušení zápisu je ten, že podmínky zákonem stanovené pro zápis označení odpadly (ale až dodatečně, v době zápisu byly přítomny). K odpadnutí zákonných podmínek může dojít jednak z důvodů, které nelze lidskými silami ovlivnit (například vyschnutím pramene) a na druhé straně i z důvodů působení lidského faktoru (například vytěžením nerostů v určité lokalitě)¹²⁷. Poslední zrušovací důvod je dán tehdy, pokud výrobek, pro který bylo označení zapsáno, přestane vyhovovat požadavkům stanoveným ve specifikaci a nezačne tyto požadavky naplňovat ani v dodatečné lhůtě, kterou mu k tomu kontrolní orgán stanoví. Dojde – li ke zrušení zápisu z druhého nebo třetího důvodu, ÚPV v rozhodnutí o zrušení uvede den, k němuž se zápis označení zrušuje (takové zrušení má tedy účinky ex nunc). Třetí důvod zrušení zápisu nelze nicméně uplatnit tehdy, pokud se na trhu vyskytuje ještě jiné zboží, které zákonné podmínky ochrany (tedy včetně specifikace) splňuje.

Řízení o zrušení zápisu chráněného označení může být vyvoláno jednak návrhem dotčené osoby (vzhledem k tomu, že OOPZO nestanoví jako podmínku, aby taková osoba měla na zrušení právní zájem, může jít zřejmě o jakoukoli dotčenou osobu), dále návrhem příslušného kontrolního orgánu, ale také z vlastní iniciativy ÚPV (ex officio). Je – li řízení zahájeno na návrh,

¹²⁶ J. Ježek: Označení původu a zeměpisná označení in Obchodní právo 12/2002 (str. 13)

¹²⁷ R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 300)

má nadále charakter sporného řízení a platí pro něj právní úprava obsažená v § 141 správního řádu s odchylkami uvedenými v § 11 OOPZO¹²⁸.

S ohledem na skutečnost, že zápis označení do rejstříku je nezbytnou podmínkou jeho ochrany, bych se nyní zaměřila na § 15 OOPZO, který problematiku rejstříku a také Věstníku vydávaného ÚPV (v souvislosti s chráněnými označeními) upravuje. Rejstřík je veřejný a každý má právo do něj nahlížet a seznamovat se tak s údaji, jež jsou jeho obsahem (plní tak funkci publicity). V současné době je rejstřík přístupný i elektronickou cestou¹²⁹. Údaje o chráněných označeních, které se do rejstříku zapisují obligatorně, jsou uvedeny v § 15 odst. 2 OOPZO. Jsou jimi například číslo zápisu, datum zápisu, přesné znění chráněného označení, vymezení geografického území, údaje o žadateli, specifikace (jedná – li se o výrobek, pro který je vyžadována), ale také zrušení zápisu chráněného označení. Do rejstříku je však možné (fakultativně) zapsat i údaje další, jsou – li důležité pro OP nebo ZO. O výpisu z rejstříku jsem se již zmiňovala, a to v souvislosti s prokazováním oprávnění užívat zapsané označení. Platí, že výpis z rejstříku (který obsahuje údaje platné ke dni vystavení výpisu) je ÚPV povinen vydat každému, kdo o to požádá. Povinnost vydávat Věstník vyplývá pro ÚPV z článku 12 odst. 2 Pařížské úmluvy, který zavazuje smluvní státy Úmluvy publikovat periodický úřední list¹³⁰. Ve Věstníku jsou oznamovány zápisy označení do rejstříku, jejich zrušení a další důležité skutečnosti týkající se chráněných označení.

Závěr této kapitoly věnuji účinkům ochrany zapsaných OP a ZO. Právu každé osoby, která splní zákonné podmínky užívat zapsané OP či ZO, odpovídá povinnost všech ostatních osob, které podmínky pro užívání zapsaného označení nedodrží, do takových práv oprávněného uživatele označení nezasahovat (právo k chráněnému OP či ZO je tedy právem absolutním s účinky erga omnes). Konstrukce práv k OP / ZO je v tomto ohledu odlišná od konstrukce jiných průmyslových práv, když zákon nestanoví subjektivní oprávnění zápočetní povahy, jimiž by disponoval nositel práva, ale podává v § 23 taxativní výčet jednání, která jsou na základě chráněných označení zakázána.¹³¹ Zapsaná označení jsou tedy chráněna proti:

- jakémukoli obchodnímu užití (ať už přímému či nepřímému) zapsaného označení na zboží, na které se zápis nevztahuje – a to při splnění další podmínky, spočívající v tom,

¹²⁸ Z. Slovákova: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 183)

¹²⁹ Přístup z: <http://isdv.upv.cz/portal/pls/portal/portlets.ops.frm>

¹³⁰ R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 305)

¹³¹ Prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 69 (<http://www.dusevni.vlastnictvi.cz/assets/vyukove-materialy/prosazovanipravdusevni.vlastnictvi.pdf>)

že se jedná o zboží srovnatelné nebo v tom, že neoprávněné užívání označení těží z dobré pověsti označení zapsaného (tohoto protiprávního jednání se může dopustit i sám žadatel o zápis, pokud například umísťuje chráněné označení na zboží, které nepochází z vymezené geografické oblasti a podobně);

- jakémukoli zneužití, napodobení nebo připomínání, a to i tehdy, pokud je skutečný původ zboží uveden nebo je chráněné označení přeloženo nebo doprovázeno výrazy jako „druh“, „typ“, „metoda“, „na způsob“ a podobně;
- jakémukoli jinému lživému nebo klamavému údaji o zeměpisném původu, povaze nebo vlastnostech zboží na jeho obalu, při přepravě, v reklamě a tak dále;
- všemu ostatnímu jednání, které by mohlo vést ke vzbuzení klamných představ o skutečném původu zboží.

Navíc je v § 23 odst. 2 OOPZO výslovně stanoveno, že zapsaná označení nemohou zdruhovět (nemohou se stát druhovým označením zboží). Pokud je součástí chráněného označení také druhový název zboží, nemůže být užití takového druhového názvu na daném zboží kvalifikováno jako některé z výše uvedených protiprávních jednání. Výčet protiprávních jednání v podstatě odpovídá komunitární úpravě, v současnosti obsažené v článku 13 odst. 1 a odst. 2 nařízení č. 510/2006.

Pouze okrajově se OOPZO zabývá prostředky ochrany při porušení nebo ohrožení práv k zapsanému označení. Tato problematika je v současné době upravena v § 24 OOPZO. Rozsah tohoto ustanovení byl původně širší, avšak přijetím speciálního zákona č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví, se vlastní úprava v OOPZO stala veskrze nadbytečnou. Nadále upravuje § 24 OOPZO dva nároky při porušení nebo ohrožení práva. První nárok spočívá v možnosti domáhat se zákazu užívání zapsaného označení pro srovnatelné zboží, které nesplňuje zákonné podmínky pro takové užívání (jde tedy o nárok zdržovací). Druhým nárokem je nárok odstraňovací, založený na možnosti domáhat se toho, aby zboží, které bylo označeno způsobem ohrožujícím nebo porušujícím práva ze zapsaného označení, bylo staženo z trhu. Tento odstraňovací nárok je promítnutím mezinárodněprávního závazku ČR, který pro ni vyplynul z článku 46 Dohody TRIPS, který mimo jiné uložil členským státům WTO povinnost, aby umožnily ve svých právních předpisech přikázat porušovateli práv zničení těch předmětů, jimiž bylo ohrožení či porušení práv způsobeno¹³². Z dikce zákona jasně plyne, že

¹³² R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 319)

aktivně legitimován k uplatnění obou výše uvedených nároků (u příslušného soudu) je každý (tedy například i spotřebitel).

4.5 Prostředky ochrany práv ze zapsaného označení původu a zeměpisného označení

Označení původu a zeměpisná označení, která jsou zapsána v příslušném rejstříku vedeném ÚPV, jsou na vnitrostátní úrovni chráněna jak soukromoprávními, tak i veřejnoprávními prostředky. Mezi nejvýznamnější veřejnoprávní normy, které poskytují ochranu zapsaným označením, patří trestní zákoník, přestupkový zákon, zákon o ochraně spotřebitele, ale také normy zaměřené na ochranu zahraničního obchodu (například zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví). Soukromoprávní prostředky ochrany jsou představovány soukromoprávními žalobami. Užití takové soukromoprávní žaloby zcela závisí na vůli oprávněné osoby. To vyplývá z faktu, že jednou z nejdůležitějších zásad soukromého práva je zásada dispoziční. Soukromoprávní žaloby mohou být různého druhu. V souvislosti s OP a ZO se bude jednat nejčastěji o žaloby negatorní (neboli zdržovací), žaloby odstraňovací, žaloby na náhradu škody, žaloby na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění či žaloby určovací.

Zdržovací nárok, tedy nárok požadovat zdržení se určité protiprávní činnosti, může oprávněná osoba uplatnit v případech, kdy rušení jejího subjektivního práva trvá nebo kdy hrozí, že s rušením jejího práva bude započato nebo že se bude opakovat. Pokud by žalovaný v průběhu soudního řízení ukončil své protiprávní jednání a prokazatelně by nehrozilo jeho opakování, soud by takový nárok nepřiznal.

Odstraňovací (neboli restituční) nárok může být uplatněn tehdy, pokud protiprávní jednání rušitele vyvolalo určité protiprávní následky. To znamená, že jej nelze užít v případech, kdy došlo „pouze“ k ohrožení, nikoli však k porušení práva. Smyslem restitučního nároku je obnovit původní stav, který existoval před neoprávněným zásahem do práva. V praktické rovině si lze pod pojmem odstraňovacího nároku představit například právo požadovat stažení výrobků, neoprávněně označených chráněným názvem, z obchodování. Tento nárok bývá uplatňován relativně často, jeho přiznávání soudy je však méně četné.

Problematika odpovědnosti za škodu a náhrady škody je v obecné rovině upravena v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Obecná odpovědnost za škodu je konstruována jako odpovědnost subjektivní, což znamená, že nezbytným předpokladem jejího vzniku je zavinění na

straně škůdce. Rozsah náhrady škody je stanoven tak, že se hradí skutečná škoda a ušlý zisk. Škoda se hradí primárně v penězích. Je však připuštěno, požádá – li o to poškozený a je – li to možné a účelné, aby byla škoda nahrazena uvedením do původního stavu (jde o takzvanou naturální restituci). Tento způsob náhrady škody však v případě porušení průmyslových práv není často dost dobře možný.

Uplatnění nároku na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění (též označovaného jako nárok satisfakční) připadá v úvahu buď v situaci, kdy již byla způsobena nemajetková újma nebo v situaci, kdy taková újma alespoň hrozí. Zadostiučinění může mít jednak podobu morální satisfakce, která spočívá například v povinnosti uveřejnit omluvu v (odborném) tisku, nebo se může jednat o satisfakci peněžitou.

Určovací žalobou (ve smyslu § 80 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád) se může žalobce domáhat toho, aby bylo soudem určeno, zda existuje určitý právní vztah či právo (následný rozsudek je tedy deklaratorní povahy). Nevýhodou tohoto soukromoprávního institutu je jednak fakt, že žalobce musí prokázat naléhavý právní zájem na vydání určovacího rozsudku, a dále pak nemalá časová ztráta, se kterou je dosažení takového rozsudku spojeno.¹³³

4.5.1 Zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví (zák. č. 221/2006 Sb.)

Zákon č. 221/2006 Sb., jehož celý název zní „zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví“, je transpozicí směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví. Jak z názvu směrnice vyplývá, vztahuje se tato svým obsahem na problematiku dodržování a vymáhání práv duševního vlastnictví jako celku. V zákoně o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví (dále jen VPPV) je tedy transponována pouze ta část směrnice, která se týká průmyslových práv. Transpozice části směrnice věnující se právům autorským byla provedena novelou autorského zákona č. 216/2006 Sb. S ohledem na fakt, že česká právní úprava vymáhání práv z průmyslového vlastnictví plně vychází z úpravy komunitární, bych se na začátek zaměřila na důvody, které vedly k přijetí zmíněné směrnice.

O potřebě efektivního systému prosazování a vymáhání práv z duševního vlastnictví se začalo ve větší míře hovořit až v relativně nedávné době, a to zejména v souvislosti s rostoucím objemem mezinárodního obchodu. S postupující globalizací se začaly negativně projevat rozdíly v jednotlivých národních úpravách, které tak ve svém důsledku jednak vytvářely pro

¹³³ I. Telec, P. Tůma: Přehled práva duševního vlastnictví 2; Česká právní ochrana (Doplňk, Brno 2006, str. 69-75)

mezinárodní obchod nemalé překážky, a dále osoby, které byly nositeli příslušných subjektivních práv, neměly zaručenou jejich jednotnou ochranu, což pro ně často vedlo k ekonomickým ztrátám. To vyústilo na mezinárodní úrovni v roce 1994 k přijetí Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS), která se jako první mezinárodní smlouva v této oblasti podstatnou měrou zaměřila právě na problematiku účinného prosazování práv z duševního vlastnictví. Na komunitární úrovni podobná úprava dlouho chyběla, což vyřešila právě směrnice č. 2004/48/ES.

V preambuli směrnice jsou uvedeny důvody, které byly impulsem k jejímu přijetí. Jedním z nejzásadnějších důvodů byla snaha prostřednictvím jednotné úpravy minimalizovat nerovnosti v hospodářské soutěži na území Společenství a odstranit tak některé stále ještě přetrvávající překážky vnitřního trhu. Směrnice v preambuli hovoří (v kontextu dodržování práv z duševního vlastnictví) o výrazných rozdílech mezi prováděcími pravidly pro používání prozatímních opatření, užívaných hlavně k zajištění důkazů, pravidly pro stanovení výše náhrady škody a podobně v jednotlivých členských státech (a to i přesto, že všechny členské státy i samo Společenství jsou vázány Dohodou TRIPS). Podle směrnice navíc v některých členských státech nejsou vůbec upraveny nároky jako právo na informace nebo právo domáhat se stažení zboží, které porušuje některé právo z duševního vlastnictví, z trhu. Rozdíly v procesní úpravě vedou k oslabení pozice hmotného práva duševního vlastnictví, které v současnosti tvoří rozsáhlou část *acquis communautaire*, a k roztržitému vnitřnímu trhu v této oblasti. Směrnice tedy jako svůj cíl deklaruje sblížení právních systémů členských států v oblasti prosazování práva duševního vlastnictví tak, aby byla zajištěna vysoká, rovnocenná a stejnorodá úroveň ochrany vnitřního trhu Společenství.

Zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví stanoví v § 2 okruh osob, které jsou aktivně legitimovány práva z průmyslového vlastnictví vymáhat (pro tyto osoby užívá VPPV legislativní zkratku „oprávněné osoby“). Oproti předchozí právní úpravě byla skupina oprávněných osob podstatně rozšířena a nyní do ní kromě vlastníka (respektive majitele) práva náleží také nabyvatel licence (po předchozím souhlasu vlastníka práva) a profesní organizace hájící práva vlastníků. Za profesní organizaci ochrany práv lze v českých podmínkách považovat například sdružení výrobců výrobků s chráněným OP či ZO (§ 5 odst. 1 OOPZO). Nejedná se však o profesní organizace, které sdružují zástupce jednotlivých majitelů práv (jako například advokátní komory), ani o profesní svazy a podobně¹³⁴. S ohledem na fakt, že ochrana OP a ZO je

¹³⁴ R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 329)

ochranou nevýlučnou, nelze v jejich případě hovořit o majiteli či vlastníkovu práva, ale pouze o „osobě, které svědčí práva ze zapsaného označení“ ve smyslu § 8 odst. 2 OOPZO¹³⁵.

Nyní se zaměřím na jednotlivé nároky, které může oprávněná osoba při splnění zákonných podmínek uplatnit. Na prvním místě je v § 3 VPPV upraven informační nárok. Právo na informace bylo v souvislosti s ochranou předmětů průmyslového vlastnictví zavedeno do našeho právního řádu až v roce 2000 (stalo se tak zákonem č. 116/2000 Sb.) a ČR tak využila možnosti, kterou členským státům WTO dával článek 47 Dohody TRIPS. VPPV relativně podrobně vymezuje, po kterých osobách (odlišných od porušovatele chráněného průmyslového práva) může oprávněná osoba (v našem případě tedy osoba, které svědčí práva ze zapsaného označení) požadovat informace o původu a distribučních sítích zboží (eventuálně služeb), které porušují právo (k zapsanému OP či ZO). Osobami povinnými k poskytnutí informací jsou osoby, které v obchodním měřítku¹³⁶ držely zboží porušující právo, v obchodním měřítku užívaly služby porušující právo nebo poskytovaly služby, jichž bylo užíváno při činnostech porušujících právo. Dále mají povinnost poskytnout předmětné informace i ty osoby, které byly výše uvedenými osobami označeny jako osoby účastníci se výroby, zpracování, skladování nebo distribuce zboží či poskytování služeb. Informace se týkají jednak údajů, které identifikují výrobce, zpracovatele, distributora a podobně a dále pak obsahují data o množství zboží porušujícího právo (ze zapsaného označení) a o ceně za takové zboží obdržené (to je předpokladem pro spravedlivé stanovení náhrady škody a výše bezdůvodného obohacení). Pokud povinná osoba neposkytne požadovanou informaci v přiměřené lhůtě dobrovolně, má oprávněná osoba možnost domáhat se poskytnutí této informace u soudu. Dle nauky je třeba posuzovat fakt, zda byla poskytnuta přiměřená lhůta, zejména s ohledem na rozsah porušování chráněných práv. Informační nárok však nelze u soudu uplatnit samostatně, ale pouze v rámci řízení o porušení práva. Už ze samostatné podstaty informačního nároku vyplývá, že jeho předmětem nemohou být informace, které jsou běžně a veřejně dostupné (například informace z výročních zpráv společností, jejich účetních závěrek a tak dále). Mělo – li by však poskytnutím informace dojít k závažnému zásahu do práv povinného, který by byl v nepoměru k závažnosti ohrožení nebo porušení chráněného práva, soud by byl povinen žalobu, kterou došlo k uplatnění nároku na informace, zamítnout. Právo na informace je jakýmsi doplňkovým institutem při vymáhání práv z průmyslového

¹³⁵ Z. Slovákova: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 186)

¹³⁶ Ve smyslu bodu 14. preambule směrnice č. 2004/48/ES se činy provedenými v obchodním měřítku rozumí jednání motivovaná snahou o získání přímé nebo nepřímé hospodářské nebo obchodní výhody, čímž jsou zpravidla vyloučeny činy konečného spotřebitele jednajícího v dobré víře.

vlastnictví, má však nezpochybnitelný význam. Dává totiž osobě, již svědčí práva ze zapsaného označení, možnost zjistit si totožnost osob, které se podílí na porušování jejích práv a údaje o zboží porušujícím práva a rozhodnout se o tom, zda je rozumné a efektivní bránit se soudní cestou.¹³⁷

Vlastní nápravná opatření, která zahrnují zdržovací a odstraňovací nárok, nárok na uveřejnění rozsudku, právo na náhradu škody, právo na vydání bezdůvodného obohacení a nárok satisfakční, jsou upravena v §§ 4 a 5 VPPV. Předpokladem pro úspěšné uplatnění zdržovacího a odstraňovacího nároku je mimo jiné fakt, že došlo k protiprávnímu zásahu do práva oprávněné osoby, ať už ve formě ohrožení či porušení takového práva. Prostřednictvím zdržovacího nároku se může oprávněná osoba domáhat toho, aby se porušovatel práva zdržel dalšího jednání, kterým dochází k porušení nebo ohrožení práva. Jedná se o provedení článku 11 směrnice č. 2004/48/ES, která upravuje takzvané soudní zákazy („injunctions“). Pro formulaci odstraňovacího nároku bylo předlohou znění článku 10 uvedené směrnice. V § 4 odst. 1 VPPV jsou demonstrativně vymezeny způsoby, jejichž prostřednictvím mohou být následky ohrožení nebo porušení práva odstraněny. Jedná se o stažení výrobků ohrožujících nebo porušujících práva z trhu, dále o trvalé odstranění (respektive zničení) takových výrobků a nakonec i o stažení, definitivní odstranění nebo zničení materiálů, nástrojů (a podobně), které byly užívány (převážně nebo výlučně) při výrobě nebo zpracování daných výrobků. Volba způsobu nápravy spočívá na oprávněné osobě. Možnost nařídit zničení výrobků nebo nástrojů je však omezená a soud je povinen tohoto způsobu nevyužít, pokud je možné porušení práva odstranit jiným způsobem a zničení by bylo vzhledem k charakteru porušení nepřiměřené. Měla – li by nápravná opatření směřovat vůči výrobkům, materiálům a nástrojům, které nejsou vlastnictvím porušovatele práva, musí soud zohlednit práva a zájmy třetích osob, které mají k uvedeným předmětům určitý vztah (typicky může jít například o vlastnické právo leasingové společnosti)¹³⁸. Novinkou v této oblasti je pak možnost uložení jakéhosi alternativního opatření (ve smyslu článku 12 směrnice). Soud může porušovateli práva namísto výše uvedených opatření (vyplývajících z uplatnění odstraňovacího nároku) uložit povinnost k zaplacení peněžitého vyrovnání oprávněné osobě. Tento postup je však redukován pouze na případy, kdy porušovatel nejednal úmyslně ani z nedbalosti a uvedená nápravná opatření by mu způsobila nepřiměřenou újmu a navíc se soudu

¹³⁷ R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 330-332)

¹³⁸ R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 334)

takové peněžní vyrovnání musí jevit jako dostatečné. Návrh na užití tohoto alternativního způsobu řešení musí vycházet od porušovatele práva.

Právo na uveřejnění rozsudku, upravené v § 4 odst. 5 VPPV, vychází z článku 15 směrnice. Soud může (fakultativně) oprávněné osobě, která byla úspěšná ve sporu o porušování práv z průmyslového vlastnictví a která toto požadovala v petitu žaloby, přiznat v rozsudku právo na uveřejnění rozsudku, a to na náklady porušovatele.

Nárok na náhradu škody, nárok na vydání bezdůvodného obohacení a nárok satisfakční jsou předmětem úpravy § 5 VPPV. Jejich konstrukce v tomto zákoně vychází z obecné úpravy těchto institutů v českém právním řádu a platí pro ně v obecné rovině to, co již bylo uvedeno na počátku kapitoly 4.5. Explicitně je stanovena povinnost soudu přihlídnout při určování výše náhrady škody, při určování bezdůvodného obohacení, jakož i při stanovení přiměřeného zadostiučinění ke všem relevantním okolnostem, jimiž zákon rozumí například nežádoucí hospodářské důsledky plynoucí pro oprávněnou osobu z porušení jejího práva, neoprávněné zisky porušovatele, ale také morální újmu, kterou porušovatel oprávněné osobě svým protiprávním jednáním přivodil. Novým aspektem je však v této problematice možnost soudu stanovit náhradu škody, výši bezdůvodného obohacení a přiměřené zadostiučinění paušální částkou, a to na návrh, který může vyjít jak od osoby oprávněné, tak i od porušovatele práva. Jeví se však jako pravděpodobnější, že tento postup bude využíván spíše žalobci, tedy osobami oprávněnými, neboť to pro ně bude zpravidla mít za následek odpadnutí časově i jinak náročného dokazování skutečné výše škody či bezdůvodného obohacení¹³⁹. Paušální částka by se v tomto případě měla odvíjet od výše licenčních poplatků, které by byly obvyklé při získání licence v době neoprávněného zásahu do chráněného práva. Navíc je paušální částka diferencována podle toho, zda porušovatel věděl, že porušuje průmyslové právo, nebo zda to nevěděl a ani vědět nemohl. V prvním případě se paušální částka musí rovnat nejméně dvojnásobku příslušného licenčního poplatku, v případě druhém musí být minimálně ve výši takového poplatku. Uplatnění institutu paušální částky podle výše licenčních poplatků však nebude v případě chráněných OP a ZO možné, a to z toho důvodu, že ochrana jimi poskytovaná je ochranou nevýlučnou a udělení licence tak v jejich případě není možné, neboť není osoby, která by takovou licenci mohla poskytnout.

Na závěr pouze zbývá zmínit, že v § 6 zákona č. 221/2006 Sb. je určena zvláštní věcná i místní příslušnost soudu pro věci průmyslového vlastnictví. Příslušným soudem je Městský soud

¹³⁹ R. Horáček a kol.: Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář (C.H.Beck, Praha 2008, str. 337)

v Praze, který nadále bude rozhodovat jako soud prvního stupně ve sporech o nárocích, které vychází z průmyslového vlastnictví, ve sporech vyplývajících z ochranných známek Společenství, z průmyslových vzorů Společenství, ale také bude přezkoumávat pravomocná správní rozhodnutí ÚPV podle soudního řádu správního.

4.5.2 Občanský soudní řád (zák. č. 99/1963 Sb.)

Z právních prostředků, které jsou upraveny v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, lze k ochraně OP a ZO zapsaných v rejstříku užít zejména (již zmiňovaný) určovací rozsudek dle § 80 písm. c) OSŘ, návrh na vydání předběžného opatření dle § 74 a následující OSŘ a také návrh na zajištění důkazu dle § 78 a následující OSŘ.¹⁴⁰ O určovací žalobě již byla zmínka na začátku kapitoly 4.5, proto se nyní krátce zaměřím pouze na institut předběžného opatření a na problematiku zajištění důkazu.

OSŘ rozeznává dva základní důvody pro vydání předběžného opatření. První spočívá v situaci, kdy je potřeba zatímně upravit poměry účastníků, druhý se pak týká těch případů, kdy je obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen. Předběžné opatření se vydává formou usnesení. Předběžné opatření je už ze své povahy prozatímním rozhodnutím, jehož účelem je ochránit porušené nebo ohrožené právo navrhovatele. Předběžná opatření tak upravují právní poměry účastníků, a to do doby než bude jejich věc soudem rozhodnuta. Vydáním předběžného opatření tak navrhovatel v žádném případě nezískává práva, o nichž teprve soud v budoucnu rozhodne.¹⁴¹

Zajištění důkazu lze provést jednak před zahájením řízení ve věci samé (na návrh) a dále i během řízení (na návrh i bez návrhu). Pro problematiku průmyslových práv má v této souvislosti větší význam první uvedený případ. V § 78 odst. 1 OSŘ je stanoveno, že před zahájením řízení o věci samé lze zajistit důkaz, je – li zde obava, že později ho nebude možné provést vůbec nebo jen s velkými obtížemi. V květnu 2006 nabyla účinnosti novela OSŘ, která do tohoto zákona vložila § 78b a následující, které upravují „zajištění předmětu důkazního prostředku ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví“. Tento krok je důkazem trendu, který byl v této práci zmíněn již na několika místech, a který spočívá ve vytváření prostoru pro účinnější a efektivnější vymáhání práv z duševního vlastnictví, tedy i práv průmyslových. K podání návrhu na zajištění důkazu je podle § 78b odst. 1 OSŘ aktivně legitimován ten, kdo osvědčil porušení práva

¹⁴⁰ Z. Slovákova: Průmyslové vlastnictví (LexisNexis, Praha 2006, str. 188)

¹⁴¹ A. Winterová a kol.: Civilní právo procesní (Linde, Praha 2008, str. 356-357)

z duševního vlastnictví. Za účelem provedení důkazu je v tomto případě možné zajistit jednak zboží, jehož výrobou mohlo být porušeno právo z duševního vlastnictví, dále materiál a nástroje užití při výrobě takového zboží a v poslední řadě i dokumenty, které se uvedeného zboží týkají. K zajištění důkazu je dle těchto ustanovení příslušný krajský soud, v jehož obvodu se zajišťovaný předmět důkazního prostředku nachází. Vyžadují – li to okolnosti, může předseda senátu uložit navrhovateli povinnost složit kauci k zajištění náhrady škody (nebo jiné újmy), která by mohla vzniknout zajištěním důkazu. Výše kauce se stanoví právě s přihlédnutím k okolnostem daného případu, maximálně však může činit 100 000 Kč. Účastníky řízení o zajištění důkazu ve věcech práv z duševního vlastnictví jsou: navrhovatel; ti, kteří by jimi byli v řízení o věci samé; a ten, kdo má zajišťovaný důkaz u sebe.¹⁴²

4.5.3 Obchodní zákoník (zák. č. 513/1991 Sb.)

Zapsaná označení původu a zeměpisná označení mohou být chráněna také v rámci práva proti nekalé soutěži, jež je upraveno v § 44 a následující obchodního zákoníku (dále jen ObZ). Mezi právy duševního vlastnictví a právem proti nekalé soutěži je úzká spojitost, neboť právními prostředky ochrany před nekalou soutěží lze chránit určité soutěžní výkony nehmotné povahy, které buď mají povahu nehmotných statků nebo jsou alespoň nehmotným statkům dosti podobné¹⁴³. Ochrana, která může být jednotlivým právům duševního vlastnictví v rámci nekalé soutěže poskytnuta, je však pouze ochranou relativní. Ochrana prostřednictvím práva proti nekalé soutěži tak nemá účinky erga omnes, ale vždy se týká jenom relativního právního vztahu mezi soutěžiteli nebo mezi soutěžitelem a spotřebitelem.

Porušení práv ze zapsaného OP či ZO je možné ve většině případů kvalifikovat též jako nekalosoutěžní jednání (porušovatel chráněných práv totiž zpravidla jedná v hospodářské soutěži). V literatuře se tak často hovoří o tom, že dochází k jakémusi zdvojení ochrany. V případě porušení chráněných práv bude záležet na osobě, jíž svědčí práva ze zapsaného označení, jaké prostředky ochrany bude chtít využít a jaké nároky uplatní. Obecně lze ovšem říci, že ochrana prostřednictvím práv průmyslových bude pro žalobce zásadně efektivnější a rychlejší než ochrana prostřednictvím nekalé soutěže, což vyplývá z faktu, že většina průmyslových práv

¹⁴² A. Winterová a kol.: Civilní právo procesní (Linde, Praha 2008, str. 366-367)

¹⁴³ Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 88

jsou práva formálně registrovaná. Tudíž bude – li se žalobce domáhat ochrany skrze průmyslová práva, bude mít do značné míry usnadněnou svou důkazní povinnost.¹⁴⁴

Nekalá soutěž, která představuje jednu z forem zneužívání účasti v hospodářské soutěži (vedle nedovoleného omezování hospodářské soutěže, které je však předmětem zvláštní právní úpravy), je definována v § 44 odst. 1 ObZ. Za nekalou soutěž se tedy nadále považuje „jednání v hospodářské soutěži, které je v rozporu s dobrými mravy soutěže a je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům“. Uvedené jednání zákon zakazuje. Následující odstavec podává demonstrativní výčet nejčastějších nekalosoutěžních jednání, která jsou podrobněji upravena v §§ 45 – 52 ObZ. Tyto formy zneužívání účasti v hospodářské soutěži bývají označovány jako „skutkové podstaty nekalé soutěže“ a § 44 odst. 1 ObZ pak jako takzvaná generální klauzule.

K tomu, aby bylo možné určitě jednání považovat za jednání nekalosoutěžní, musí splnit všechny náležitosti, tak jak jsou uvedeny v generální klauzuli. Nekalosoutěžní jednání nemusí nabývat pouze forem uvedených v § 44 odst. 2 ObZ, neboť se, jak už bylo řečeno, jedná pouze o demonstrativní výčet. Před aplikací některé speciální skutkové podstaty musí tedy být spolehlivě zjištěno, zda jsou splněny všechny náležitosti (znaky) generální klauzule. Pokud by předmětné jednání odpovídalo některé ze situací uvedených ve zvláštních skutkových podstatách, ale nenaplněvalo všechny znaky generální klauzule, nejednalo by se o jednání nekalosoutěžní.¹⁴⁵ Zákodárce tím, že provedl pouze demonstrativní výčet jednotlivých skutkových podstat, ponechal soudům dosti velký prostor k tomu, aby judikaturou právo nekalé soutěže takřkajíc dotvářely a reagovaly tak na měnící se hospodářskou praxi a na nové aspekty jejího vývoje.¹⁴⁶ V této souvislosti pak hovoříme o takzvaných soudcovských skutkových podstatách nekalé soutěže.

Než se budu věnovat některým zvláštním skutkovým podstatám nekalé soutěže, které mají souvislost s chráněnými OP a ZO, zastavím se ještě u vymezení pojmu soutěžitelé, neboť bez toho by byl další výklad polovičatý. Z § 41 ObZ vyplývá, že soutěžiteli jsou „fyzické i právnické osoby, které se účastní hospodářské soutěže, i když nejsou podnikatelé“. Rozhodující je tedy faktické hledisko, přičemž není důležité, zda osoba, která se hospodářské soutěže účastní, má oprávnění k podnikání (dle zvláštních veřejnoprávních předpisů) či nikoliv.

¹⁴⁴ R. Horáček, K. Čada, P. Hajn: Práva k průmyslovému vlastnictví (C.H.Beck, Praha 2005, str. 401)

¹⁴⁵ R. Horáček, K. Čada, P. Hajn: Práva k průmyslovému vlastnictví (C.H.Beck, Praha 2005, str. 394)

¹⁴⁶ Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 89

Zaměříme – li se výlučně na problematiku zapsaných označení původu a zeměpisných označení, přichází v úvahu využití těchto, v ObZ výslovně upravených, speciálních skutkových podstat: klamavé označení zboží a služeb (§ 46 ObZ) a parazitování na pověsti (§ 48 ObZ).

Klamavým označením zboží a služeb ve smyslu § 46 odst. 1 ObZ je „každé označení, které je způsobilé vyvolat v hospodářském styku mylnou domněnku, že jím označené zboží nebo služby pocházejí z určitého státu, určité oblasti či místa nebo od určitého výrobce, anebo že vykazují zvláštní charakteristické znaky nebo zvláštní jakost“. Je přitom irelevantní, zda bylo takové klamavé označení užito přímo na zboží nebo na jeho obalu nebo na nejrůznějších dokumentech, které se daného zboží týkají. Skutková podstata klamavého označení zboží a služeb je dle ObZ naplněna už samotnou způsobilostí předmětného označení k vyvolání mylné domněnky, aniž by k němu ve skutečnosti muselo dojít, jedná se tedy o takzvaný ohrožovací delikt¹⁴⁷. Za klamavé označení je však dle ustanovení § 46 odst. 2 ObZ považováno také nesprávné označení zboží nebo služeb, ke kterému je připojen výraz jako „druh“, „typ“, „způsob“ (jehož účelem je odlišit skutečný původ zboží od původu, který evokuje dané označení), a takové označení je (i přes uvedený dodatek) způsobilé vyvolat mylnou domněnku o původu nebo povaze zboží / služeb. Negativně je klamavé označení vymezeno v odstavci třetím a to tak, že jím není užití názvu, který má v hospodářském styku charakter názvu druhového (nesmí však k němu být připojen dodatek způsobilý klamat o původu – například „pravý“, „původní“ a podobně). Lze si tedy povšimnout, že skutková podstata klamavého označení zboží a služeb je formulována velmi podobně jako výčet práv ze zapsaného OP a ZO v § 23 OOPZO a také jako některé důvody výluky ze zápisu OP a ZO do rejstříku v § 4 OOPZO. Vztahem ustanovení § 46 ObZ ke zvláštním právním předpisům, které upravují práva na označení, se zabývá § 46 odst. 4 ObZ. Ten stanoví, že výše uvedenými ustanoveními „nejsou dotčena práva a povinnosti ze zapsaného označení původu výrobků, ochranných známek, chráněných odrůd rostlin a plemen zvířat, stanovená zvláštními zákony“.

Parazitování na pověsti definuje § 48 ObZ jako „využívání pověsti podniku, výrobků nebo služeb jiného soutěžitele s cílem získat pro výsledky vlastního nebo cizího podnikání prospěch, jehož by soutěžitel jinak nedosáhl“. V souvislosti se zapsaným OP nebo ZO si tak můžeme představit situaci, kdy některý soutěžitel bude využívat dobré pověsti výrobku jiného soutěžitele (chráněného označením původu či zeměpisným označením) pro své výrobky, které nejsou a nemohou být prostřednictvím OP / ZO chráněny. Skutková podstata podle § 48 ObZ se od

¹⁴⁷ R. Horáček, K. Čada, P. Hajn: Práva k průmyslovému vlastnictví (C.H.Beck, Praha 2005, str. 402)

předchozí (dle § 46 ObZ) liší zejména v tom ohledu, že zde se nevyžaduje, aby došlo ke klamání spotřebitele (respektive aby jednání bylo způsobilé spotřebitele klamat).

Nároky, kterých se mohou domáhat ty osoby, jejichž práva byla nekalou soutěží porušena nebo ohrožena, jsou předmětem úpravy v §§ 53 a 54 ObZ. Jde o nárok zdržovací (aby se rušitel zdržel dalšího porušování nebo ohrožování práva), nárok odstraňovací (aby rušitel odstranil závadný stav, který jeho protiprávním jednáním vznikl), nárok na přiměřené zadostiučinění (v úvahu připadá morální i peněžitá satisfakce), nárok na náhradu škody a nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Je tedy zjevné, že rozsah uplatnitelných nároků je v porovnání s právní úpravou nároků v zákoně č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví, užší (navíc v zákoně č. 221/2006 Sb. jsou jednotlivé nároky upraveny i podstatně podrobněji). Osobou oprávněnou k uplatnění výše uvedených nároků (při splnění dalších podmínek dle ObZ) může být jak soutěžitel, tak i spotřebitel, přičemž platí, že v určitých případech nese důkazní břemeno namísto spotřebitele údajný rušitel (tedy žalovaný).

4.5.4 Zákon o ochraně spotřebitele (zák. č. 634/1992 Sb.)

Významnou funkcí označení původu a zeměpisných označení, jako takzvaných práv na označení, je funkce informační. Jejich úkolem je zejména poskytnout spotřebiteli údaje o nabízeném výrobku, jeho vlastnostech, kvalitě, případně dalších znacích. Spotřebitelé se díky informacím, které mají k dispozici, mohou snadněji orientovat mezi různými výrobky stejného druhu a vybírat si ty, s nimiž mají pozitivní zkušenosti. Těší – li se určité výrobky (ale také služby) mezi spotřebiteli vysoké přízni, nenechává to konkurenci v mnoha případech klidnou a často se tak ve výsledku uchyluje k protiprávnímu jednání, označovanému jako takzvané klamání spotřebitelů. V případě OP a ZO může klamání spotřebitelů nabývat různých forem - od napodobování chráněného označení například jeho užíváním s dodatkem jako „typ“ nebo „na způsob“, přes označování výrobků, které může vyvolat ve spotřebitelích představu, že zboží pochází z určité oblasti, ač tomu tak není, až po naprosto přímočaré neoprávněné užívání chráněného označení.

Vzhledem k tomu, že klamání spotřebitelů může mít různé formy a podoby, je i paleta právních předpisů, které tuto problematiku upravují, dosti široká. Ochrana spotřebitelů před klamáním je tak upravena jednak v obecných soukromoprávních předpisech (ochrana proti nekalé soutěži v obchodním zákoníku, úprava spotřebitelských smluv v občanském zákoníku a další), dále ve zvláštních soukromoprávních předpisech (zde jde hlavně o jednotlivé zvláštní

zákony upravující duševní vlastnictví) a samozřejmě také v předpisech veřejnoprávních (zákon o ochraně spotřebitele, zákon o regulaci reklamy, zákon o potravinách a tabákových výrobcích, některá ustanovení přestupkového zákona a trestního zákoníku)¹⁴⁸. Právní předpisy tím, že chrání spotřebitele před klamáním, poskytují (buť nepřímo a zprostředkovaně) ochranu i jednotlivým právům z duševního vlastnictví.

Termín spotřebitel je definován v § 2 odst. 1 písm. a) zákona o ochraně spotřebitele jako „fyzická nebo právnická osoba, která nakupuje výrobky nebo užívá služby za jiným účelem než pro podnikání s těmito výrobky nebo službami“. Velmi podobně je spotřebitel vymezen i v právu soukromém, konkrétně například v § 52 odst. 3 občanského zákoníku v souvislosti s právní úpravou spotřebitelských smluv („spotřebitelem je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti“). Obě uvedené definice vychází z takzvaného funkčního pojetí spotřebitele, kdy za rozhodující se považuje to, jak daná osoba jedná v určité situaci (při nákupu výrobků nebo užívání služeb, obecně řečeno při uzavírání smluv), nikoli to, zda je v obecném slova smyslu podnikatelem.¹⁴⁹ Právo v souvislosti s problematikou klamání spotřebitele často také operuje se slovním spojením „průměrný spotřebitel“. Při posuzování toho, zda jsou například určité údaje, uvedené na výrobcích, způsobilé klamat spotřebitele, se vychází právě z hlediska průměrného spotřebitele. Pod tímto pojmem si lze představit běžnou osobu, která má průměrné (tedy nijak nadstandardní) informace o produktu, který nakupuje a běžnou (průměrnou) schopnost rozpoznat klam¹⁵⁰. Z judikatury Evropského soudního dvora (v souvislosti s nekalými obchodními praktikami) vyplývá, že průměrným spotřebitelem je „spotřebitel, který je přiměřeně dobře informován a je v rozumné míře pozorný a opatrný“.

Zákon o ochraně spotřebitele stanoví v § 5, co se rozumí takzvanou klamavou obchodní praktikou. Mimo jiné se tak za klamavou obchodní praktiku považuje i „nabízení nebo prodej výrobků nebo služeb porušujících některá práva z duševního vlastnictví, jakož i skladování takových výrobků za účelem jejich nabízení nebo prodeje a dále neoprávněné užívání označení chráněného podle zvláštního právního předpisu v obchodním styku“ (§ 5 odst. 2 zákona o ochraně spotřebitele). Zmíněným speciálním právním předpisem je zákon č. 452/2001 Sb., o

¹⁴⁸ Prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 185-186 (<http://www.dusevniivlastnictvi.cz/assets/vyukove-materialy/prosazovanipravdusevniivlastnictvi.pdf>)

¹⁴⁹ Prosazování práv z duševního vlastnictví, str. 184 (<http://www.dusevniivlastnictvi.cz/assets/vyukove-materialy/prosazovanipravdusevniivlastnictvi.pdf>)

¹⁵⁰ O průměrném spotřebiteli hovoří například § 4 odst. 2 zákona o ochraně spotřebitele, a to v souvislosti s (nekalými) obchodními praktikami, které jsou zaměřeny na specifické skupiny spotřebitelů, jako jsou například děti nebo osoby méně duševně vyspělé.

ochraně označení původu a zeměpisných označení. Klamavé, jakož i agresivní obchodní praktiky (pro něž zákon o ochraně spotřebitele užívá nadřazeného pojmu „nekalé obchodní praktiky“) jsou zakázány. Dle § 2 odst. 1 písm. r) zákona o ochraně spotřebitele se pro účely tohoto zákona výrobkem nebo zbožím porušujícím některá práva z duševního vlastnictví rozumí mimo jiné také výrobek nebo zboží, které porušuje práva toho, komu svědčí ochrana zapsaného označení původu nebo zeměpisného označení.

Orgány, které vykonávají dohled nad ochranou spotřebitele jsou vypočteny v § 23 zákona o ochraně spotřebitele, který zároveň (relativně podrobně) vymezuje jejich působnost. Platí, že v obecné rovině provádí dozor nad dodržováním povinností stanovených v zákoně o ochraně spotřebitele Česká obchodní inspekce, která je správním orgánem podřízeným Ministerstvu průmyslu a obchodu. Nad dodržováním povinností v souvislosti s klamavými a agresivními obchodními praktikami, nad dodržováním informační povinnosti a dalších na úseku zemědělských, potravinářských a tabákových výrobků provádí však dozor Státní zemědělská a potravinářská inspekce. Dalšími orgány dohledu jsou například krajské hygienické stanice, Státní veterinární správa a jednotlivé krajské veterinární správy, příslušné živnostenské úřady a další.

4.5.5 Trestní zákoník (zák. č. 40/2009 Sb.)

Prostřednictvím trestního zákoníku (dále jen TZ) lze postihnout pouze ta jednání porušující práva k zapsanému označení původu nebo zeměpisnému označení, která se z celospolečenského hlediska jeví jako velmi závažná. Tento fakt vyplývá ze zásady subsidiarity trestní represe, která je vedena myšlenkou, že trestněprávní ochrana má být jakýmsi doplňkem ochrany poskytované jinými právními normami a má být užitá zásadně tehdy, když se ostatní právní (ale i mimoprávní) prostředky ukáží jako neúčinné. Tato zásada je vyjádřena v § 12 odst. 2 TZ, který stanoví, že „trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu“. Tato zásada tak dnes plní mimo jiné také funkci určitého materiálního korektivu čistě formálního pojetí trestného činu (ten je v § 13 odst. 1 TZ definován jako „protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně“).¹⁵¹

Trestní odpovědnost je odpovědností subjektivní. Nezbytným předpokladem vzniku trestní odpovědnosti je tedy zavinění, přičemž v § 13 odst. 2 TZ je stanoveno, že se musí jednat

¹⁵¹ J. Jelínek: Trestní právo hmotné (Leges, Praha 2009, str. 28-30)

o zavinění úmyslné, nestanoví – li trestní zákon (myšleno pro futuro jakýkoli trestní zákon, ne pouze zákon č. 40/2009 Sb.) výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Současná trestněprávní úprava je i nadále založena na zásadě individuální trestní odpovědnosti fyzických osob, neboť v rámci rekodifikace trestního práva původně diskutovaná a zamýšlená trestní odpovědnost právnických osob nakonec zavedena nebyla.

Trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu tvoří samostatný čtvrtý díl v rámci hlavy šesté TZ (trestné činy hospodářské). Zapsaná označení původu a zeměpisná označení mohou být primárně chráněna prostřednictvím § 268 TZ, jenž upravuje trestný čin „porušení práv k ochranné známce a jiným označením“. Objektem tohoto trestného činu je celospolečenský zájem na ochraně práv na označení – vedle zapsaných OP a ZO se tedy vztahuje také na ochranné známky a obchodní firmy. V § 268 TZ jsou obsaženy dvě samostatné skutkové podstaty. Chráněných OP a ZO se týká druhá skutková podstata upravená v § 268 odst. 2 TZ. Její objektivní stránka spočívá (mimo jiné) v tom, že pachatel (kterým může být jakákoli fyzická osoba) pro dosažení hospodářského prospěchu uvede do oběhu výrobky nebo služby neoprávněně opatřené označením původu nebo zeměpisným označením anebo takovým označením s ním zaměnitelným nebo pro tento účel sobě nebo jinému takové výrobky nebo služby nabídne, zprostředkuje, vyrobí, doveze, vyveze nebo jinak opatří nebo přechovává. Z uvedeného tedy vyplývá, že k naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu je třeba úmyslného zavinění, které musí zahrnovat i znak neoprávněnosti (pachatel si musí být vědom skutečnosti, že předmětné výrobky nebo služby opatřuje chráněným označením neoprávněně).¹⁵² Co se týče spojení „dosažení hospodářského prospěchu“ rozumí se jím jakýkoli hospodářský prospěch. Pachatel bude většinou jednat v úmyslu dosáhnout pro sebe vyššího zisku, avšak pod pojmem hospodářský prospěch je možné představit si též například potlačení konkurentů na trhu, získání dalších odběratelů a podobně¹⁵³. Výčet jednání, která lze považovat za trestná, je poměrně široký a je evidentní, že se neomezuje pouze na neoprávněné užívání chráněných označení. Pachatel, který naplní znaky základní skutkové podstaty bude (dle aktuální právní úpravy) potrestán odnětím svobody až na dva roky, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Kvalifikované skutkové podstaty jsou předmětem úpravy § 268 odst. 3 a 4 TZ a jsou vázány na získání značného prospěchu, respektive prospěchu velkého rozsahu, ať už pro pachatele samotného nebo pro jinou osobu.

¹⁵² J. Jelínek: Trestní právo hmotné (Leges, Praha 2009, str. 668-669)

¹⁵³ P. Šámal, F. Púry, S. Rizman: Trestní zákon. Komentář. II. Díl (C.H.Beck, Praha 2004, str. 958)

Pro úplnost výkladu v této kapitole zbývá ještě zmínit existenci § 248 TZ – „porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže“. Prostřednictvím § 248 odst. 1 TZ jsou totiž postihována ta nekalosoutěžní jednání, při nichž je ve větším rozsahu způsobena újma jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům nebo jejichž prostřednictvím pachatel opatří sobě nebo jiné osobě ve větším rozsahu neoprávněné výhody.

4.5.6 Zákon o přestupcích (zák. č. 200/1990 Sb.)

Dalším veřejnoprávním předpisem, prostřednictvím něhož lze postihnout neoprávněné užívání zapsaného označení původu nebo zeměpisného označení, je zákon o přestupcích (dále jen PŘZ). Protiprávní jednání označovaná jako přestupky samozřejmě nedosahují ani zdaleka takové intenzity jako trestné činy. Obecně platí, že prostřednictvím PŘZ se postihují zejména ta jednání, která jsou z celospolečenského hlediska méně škodlivá než protiprávní jednání postihovaná prostřednictvím TZ. Z toho vyplývá, že i sankce ukládané za spáchání přestupku nejsou tak přísné jako sankce ukládané za spáchání trestného činu.

Definice přestupku v § 2 odst. 1 PŘZ je kombinací pozitivního a negativního vymezení. Přestupkem tak je „zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti“ (materiální znak přestupku) a zároveň takové jednání, které „je za přestupek výslovně označeno v PŘZ nebo jiném zákoně“ (formální znak přestupku). Negativní část definice spočívá v tom, že předmětné jednání nesmí být „jiným správním deliktem postižitelným podle zvláštních právních předpisů anebo trestným činem“. Zásadní rozdíl oproti trestným činům spočívá v míře (formě) zavinění, nutné pro spáchání přestupku. Z § 3 PŘZ totiž vyplývá, že ke vzniku odpovědnosti za přestupek postačí (mimo další podmínky) nedbalostní forma zavinění (stačí i nevědomá nedbalost), není – li zákonem výslovně stanoveno, že musí jít o zavinění úmyslné.

K problematice, která je předmětem této práce, se vztahuje ustanovení § 33 PŘZ – „přestupky na úseku porušování průmyslových práv a porušování práv k obchodní firmě“. Toto ustanovení bylo do PŘZ vloženo novelou č. 62/2002 Sb., s účinností od 1. 4. 2002, v důsledku snahy o naplnění závazků vyplývajících pro Českou republiku z Dohody TRIPS (o nichž byla v předchozím textu již několikrát zmínka). Na zapsaná OP a ZO se konkrétně vztahuje § 33 odst. 1 písm. a) PŘZ, který za přestupek označuje takové jednání, kdy pachatel „neoprávněně vykonával práva, která jsou zákony na ochranu průmyslového vlastnictví vyhrazena majitelům těchto práv“. Mezi uvedené zákony patří samozřejmě i zákon č. 452/2001 Sb. Vzhledem k nevýlučnému charakteru ochrany zapsaných OP a ZO je třeba uvedené ustanovení chápat

v poněkud modifikované podobě (těžko lze hovořit o „majiteli práva“ a podobně). Jeho základní smysl je však dostatečně zřejmý (ochrana před jednáním, které spočívá například v tom, že producent, jehož výrobky nemají odpovídající kvalitu či vlastnosti, neoprávněně na ně umísťuje chráněné označení, jehož užívání je podmíněno právě určitou kvalitou, vlastnostmi, výrobou zboží ve vymezené oblasti a podobně). Této skutkové podstaty se užije jednak tehdy, nebude – li míra společenské škodlivosti protiprávního jednání tak vysoká, že by mohlo být považováno za trestný čin (jak už bylo uvedeno výše) a dále také tehdy, když protiprávní jednání by i mohlo být za trestný čin považováno, avšak nepodařilo se prokázat úmyslné zavinění pachatele.¹⁵⁴

Závěr

Označení původu a zeměpisná označení stála vždy do určité míry ve stínu institutu ochranných známek, což se projevilo i v jejich právní úpravě a ochraně. Jak už bylo v této práci řečeno několikrát, není stále ještě v mnoha zemích standardem, aby označení původu měla svou vlastní (myšleno zvláštní) právní úpravu. Zatímco v případě většiny ostatních průmyslových práv (například patentů, ochranných známek) jsou si koncepty ochrany v jednotlivých státech velmi podobné, v případě označení původu jednotný přístup chybí. Na tomto rozporném stavu bohužel mnoho nezměnila ani Dohoda TRIPS, jakkoli to bylo jedním z jejích cílů.

V obecné rovině je však význam Dohody TRIPS nezpochybnitelný. Byla totiž v mezinárodní historii ochrany práv z duševního vlastnictví první mezinárodní smlouvou, která se zaměřila na vytvoření efektivního systému jejich vynucování. Zatímco starší mezinárodní smlouvy se soustřeďovaly hlavně na hmotněprávní úpravu jednotlivých průmyslových práv (jako kategorie práv k duševnímu vlastnictví), Dohoda TRIPS se v podstatě jako první mnohostranná mezinárodní úmluva začala zabývat ve větší míře i stránkou procesní. Byla to reakce na vývoj v oblasti práv duševního vlastnictví jako celku. Práva duševního vlastnictví se totiž postupně, v souvislosti s globalizací ekonomiky, stala významnými předměty mezinárodního obchodu. Světová obchodní organizace (WTO) se tak jejich komplexní úpravou (včetně úpravy procesněprávní) v Dohodě TRIPS snažila zejména o to, aby se rozdílné právní úpravy v jednotlivých členských státech WTO nestaly překážkou fungujícího mezinárodního obchodu.

Od přijetí Dohody TRIPS v roce 1994 se několikrát projeví snahy o její revizi, právě v souvislosti s problematikou označení původu (respektive zeměpisných označení – termín, jenž

¹⁵⁴ Z. Červený, V. Šlauf, M. Tauber: Přestupkové právo: Komentář k zákonu o přestupcích včetně textů souvisejících předpisů (Linde, Praha 2009, str. 93-94)

užívá Dohoda). Tyto tendence však narazily na zmíněný nejednotný přístup členských států WTO k ochraně označení původu, respektive zeměpisných označení. Na jedné straně stály takzvané státy „Starého světa“ (reprezentované zejména EU a ostatními evropskými státy), které se snažily o zvýšení a prohloubení ochrany zeměpisných označení, na straně druhé pak státy „Nového světa“ (USA, Kanada, Austrálie a další), které naopak prosazovaly směr opačný (který by ve svých důsledcích vedl spíše k oslabení ochrany)¹⁵⁵. Evropská unie ve vztahu k Dohodě TRIPS sleduje dlouhodobě tři základní vyjednávací cíle: vytvoření mnohostranného rejstříku chráněných zeměpisných označení, rozšíření dodatečné ochrany pro zeměpisná označení pro vína a lihoviny i na ostatní zemědělské výrobky (což je chápáno jako řešení spravedlivější vůči méně vyspělým členským státům WTO, které vína ani lihoviny zpravidla nevyrobí) a v poslední řadě také přijetí a vynucování seznamu vybraných evropských zeměpisných označení na mezinárodní úrovni (k tomu ovšem na mezinárodní úrovni chybí politická vůle, neboť by tento krok v důsledku znamenal rozšíření výjimek v článku 24 Dohody TRIPS; EU tento problém řeší uzavíráním obsahově shodných, ale pouze dvoustranných mezinárodních smluv – například s Austrálií, Mexikem, Chile a dalšími státy).¹⁵⁶

Samotná komunitární právní úprava ochrany označení původu a zeměpisných označení je v současné době založena na třech relativně samostatných systémech – pro zemědělské produkty a potraviny, pro vína a pro lihoviny. V poslední době se však uvnitř samotné EU ozývají hlasy, které tvrdí, že takové dělení je v podstatě zbytečné, a že správným krokem by bylo sloučení do jediného systému ochrany s tím, že by zůstala zachována nezbytná specifika každého ze tří současných systémů. Zda k takovému kroku skutečně dojde, by mohla ukázat už blízká budoucnost.

Evropská unie sleduje jednotnou komunitární ochranou označení původu a zeměpisných označení několik hlavních cílů. Mimo zajištění rovných podmínek hospodářské soutěže pro výrobce vymezených produktů a ochrany spotřebitelů před klamáním o původu zboží je to také snaha o podporu ekonomiky ve venkovských oblastech (a to hlavně v těch odlehlých nebo jiným způsobem znevýhodněných). Dá se říct, že první dva z uvedených cílů se EU v zásadě podařilo naplnit. Pokud však jde o podporu odlehlejších venkovských oblastí, neprokázala zde ochrana označení původu takovou službu, jakou EU zřejmě očekávala. Provedené výzkumy ukázaly, že

¹⁵⁵ T. Dobřichovský: *Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví* (Linde, Praha 2004, str. 123)

¹⁵⁶ D. Vivas – Eugui, Ch. Spennemann: chapter 6 in *Intellectual Property and International Trade: The TRIPS Agreement* (Kluwer Law International BV, The Netherlands 2008, str. 185-186)

komunitární ochrana těchto průmyslových práv má na rozvoj venkova a jeho ekonomiky vliv buď velmi malý (v několika případech) nebo vůbec žádný.

Vztah komunitární úpravy označení původu k vnitrostátním úpravám v jednotlivých členských státech EU je velmi problematický. Evropská komise totiž zastává názor (několikrát potvrzený judikaturou Evropského soudního dvora), že paralelní existence komunitární a národní ochrany označení původu téhož výrobku je vyloučena. Bude – li tedy například výrobek, na nějž se vztahuje komunitární ochrana označení původu, vyprodukován na území ČR, nemůže být tento chráněn na národní úrovni, ale pouze na úrovni komunitární. Na vnitrostátní úrovni tedy mohou být nadále chráněny pouze ty výrobky, které nespádají do žádné z kategorií výrobků, jejichž označení mohou být chráněna na komunitární úrovni, a navíc splní požadavky stanovené zákonem č. 452/2001 Sb. (typicky to tedy dle naší současné právní úpravy budou například průmyslové výrobky). Uvedený postoj Evropské komise zcela určitě nelze považovat za správný a dle mého názoru by bylo pro všechny zúčastněné strany mnohem přínosnější, kdyby bylo ponecháno na vůli výrobce, jaký způsob ochrany pro své výrobky zvolí (zda na úrovni komunitární či národní).

Přes uvedené výhrady vůči pozici EU k aplikaci komunitárních předpisů o ochraně označení původu a zeměpisných označení je třeba komunitární legislativě v této oblasti přiznat i mnohé zásluhy. Minimálně už jen v tom ohledu, že díky ní se problematika označení původu dostala o něco více do centra zájmu výrobců i spotřebitelů.

Seznam použitých zkratk

- ČR – Česká republika
- ČSSR – Československá socialistická republika
- DOOR – Database of Origin and Registration
- ES – Evropské společenství
- ESD – Evropský soudní dvůr
- EU – Evropská unie
- GATT – General Agreement on Tariffs and Trade (Všeobecná dohoda o clech a obchodu)
- CHOP – chráněné označení původu (termín komunitárního práva)
- CHZO – chráněné zeměpisné označení (termín komunitárního práva)
- LD – Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu
- MD – Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží
- ObZ – obchodní zákoník – zákon č. 513/1991 Sb.
- OOPZO – zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele – zákon č. 452/2001 Sb.
- OP – označení původu
- OSŘ – občanský soudní řád – zákon č. 99/1963 Sb.
- PŘZ – zákon o přestupcích – zákon č. 200/1990 Sb.
- PÚ – Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví
- SES – Smlouva o založení Evropského společenství
- SŘ – správní řád – zákon č. 500/2004 Sb.
- TRIPS – Trade – Related Aspects of Intellectual Property Rights
- TZ – trestní zákoník – zákon č. 40/2009 Sb.
- ÚPV – Úřad průmyslového vlastnictví
- VPPV – zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví – zákon č. 221/2006 Sb.
- WIPO – World Intellectual Property Organization (Světová organizace duševního vlastnictví)
- WTO – World Trade Organization (Světová obchodní organizace)
- ZO – zeměpisné označení

- ZTS – zaručená tradiční specialita (termín komunitárního práva)

Právní předpisy

Mezinárodní:

1. Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví (vyhlášena pod č. 64/1975 Sb.)
2. Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží (vyhlášena pod č. 64/1963 Sb.)
3. Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu (vyhlášena pod č. 67/1975 Sb.)
4. Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví (vyhlášena pod č. 69/1975 Sb.)
5. Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb.)
6. Smlouva mezi ČSSR a Švýcarskou konfederací o ochraně údajů o původu, označení původu a jiných zeměpisných označení (vyhlášena pod č. 13/1976 Sb.)
7. Smlouva mezi ČSSR a Rakouskou republikou o ochraně údajů o původu, označení původu a jiných označení zemědělských a průmyslových výrobků odkazujících na původ (vyhlášena pod č. 19/1981 Sb.)
8. Dohoda mezi vládou ČSSR a vládou Portugalské republiky o ochraně údajů o původu, označení původu a jejich zeměpisných a obdobných označení (vyhlášena pod č. 63/1987 Sb.)

Komunitární:

1. Smlouva o založení Evropského společenství
2. nařízení Rady č. 2081/92 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin
3. nařízení Komise č. 918/2004, kterým se zavádí přechodná opatření na ochranu zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin v souvislosti s přistoupením České republiky, Estonska, Kypru, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Malty, Polska, Slovenska a Slovinska

4. směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví
5. nařízení Rady č. 509/2006 o zemědělských produktech a potravinách, jež představují zaručené tradiční speciality
6. nařízení Rady č. 510/2006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin
7. nařízení Komise č. 1898/2006, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady č. 510/2006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin
8. nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 110/2008 o definici, popisu, obchodní úpravě, označování a ochraně zeměpisných označení lihovin a o zrušení nařízení Rady č. 1576/89
9. nařízení Rady č. 479/2008 o společné organizaci trhu s vínem

Vnitrostátní:

1. vládní nařízení č. 54/1936 Sb., o okrskovém pojmenování „Třeboňský kapr“
2. vyhláška Ministerstva zemědělství č. 243/2002 Sb., kterou se provádí zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele
3. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
4. zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
5. zákon č. 159/1973 Sb., o ochraně označení původu
6. zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
7. zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
8. zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele
9. zákon č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele
10. zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele
11. zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví
12. zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Použitá literatura

Knižní publikace:

1. ARUP, Christopher. *The new World Trade Organization agreements: globalizing law through services and intellectual property*. Cambridge: Cambridge University Press, c2000. 340 s. ISBN 0-521-77355-5.
2. BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. 347 s. ISBN 80-7357-030-0. s. 74.
3. ČERVENÝ, Zdeněk, ŠLAUF, Václav, TAUBER, Milan. *Přestupkové právo: komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů*. 16. aktualiz. vyd. podle právního stavu k 1.6.2009. Praha: Linde, 2009. 427 s. ISBN 978-80-7201-768-3. s. 93-94.
4. DOBŘICHOVSKÝ, Tomáš. *Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a aktivit WIPO*. Praha: Linde, 2004. 225 s. ISBN 80-7201-467-6.
5. HORÁČEK, Roman, ČADA, Karel, HAJN, Petr. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. Praha: C.H.Beck, 2005. 424 s. ISBN 80-7179-879-7.
6. HORÁČEK, Roman. *Zákon o ochranných známkách, zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví: komentář*. 2. podst. dopl. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008. 527 s. ISBN 978-80-7400-058-4.
7. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, 2009. 895 s. ISBN 978-80-87212-24-0. s. 28-30, 668-669.
8. KEON, Jim. Intellectual Property Rules for Trademarks and Geographical Indications: Important Parts of the New World Trade Order. In CORREA, Carlos María, YUSUF, Abdulqawi. *Intellectual Property and International Trade: The TRIPS Agreement*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2008. 499 s. ISBN 978-90-411-2429-6. s. 149-161.
9. KNAP, Karel, KUNZ, Otto, OPLTOVÁ, Milena. *Průmyslová práva v mezinárodních vztazích*. Praha: Academia, 1988. s. 64.
10. MUNKOVÁ, Jindřiška. *Ochranné známky, další práva na označení a hospodářská soutěž*. Praha: Úřad průmyslového vlastnictví, 2000. 122 s. ISBN 80-85100-95-9.

11. SLOVÁKOVÁ, Zuzana. *Průmyslové vlastnictví*. 2. dopl. a rozš. vyd. Praha: LexisNexis, 2006. 212 s. ISBN 80-86920-08-9.
12. ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář. Díl II. (§ 91 až § 301)*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H.Beck, 2004. 723-1719 s. ISBN 80-7179-896-7. s. 958.
13. TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Přehled práva duševního vlastnictví. 2, Česká právní ochrana*. Brno: Doplněk, 2006. 114 s. ISBN 80-7239-198-4.
14. TICHÝ, Luboš, ARNOLD, Rainer, SVOBODA, Pavel, ZEMÁNEK, Jiří, KRÁL, Richard. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha: C.H.Beck, 2006. 879 s. ISBN 80-7179-430-9. s. 238-240.
15. TÝČ, Vladimír. *Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě*. Praha: Linde, 1997. 166 s. ISBN 80-7201-102-2. s. 80.
16. VIVAS-EUGUI, David, SPENNEMANN, Christoph. The Evolving Regime for Geographical Indications in WTO and in Free Trade Agreements. In CORREA, Carlos María, YUSUF, Abdulqawi. *Intellectual Property and International Trade: The TRIPS Agreement*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2008. 499 s. ISBN 978-90-411-2429-6. s. 163-213.
17. WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008. 751 s. ISBN 978-80-7201-726-3. s. 356-357, 366-367.

Odborné články:

1. JEŽEK, Jiří. Mezinárodní dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví. *Právní rozhledy*, roč. 4, č. 8, s. 357.
2. JEŽEK, Jiří. Označení původu a zeměpisná označení. *Obchodní právo*, roč. 11, č. 12, s. 13.
3. PIKOLA, Pavel. Význam mezinárodní ochrany označení původu. *Právník*, roč. 1990, č. 2, s. 126.
4. SLOVÁKOVÁ, Zuzana. K poslední novelizaci zákona č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení. *Průmyslové vlastnictví*, roč. 18, č. 3, s. 85-86.

5. SOUDKOVÁ, Radka. Nové nařízení Rady (ES) č. 510/2006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin. *Průmyslové vlastnictví*, roč. 16, č. 5-6, s. 74.
6. WINTERS-KRAMEROVÁ, N. Dohoda TRIPS. *Průmyslové vlastnictví*, roč. 7, č. 7-8, s. 152-153.
7. ZAMRZLA, Vladimír. Vývoj práv na označení v České republice. *Průmyslové vlastnictví*, roč. 4, č. 11, s. 346.

Internetové zdroje:

1. ČERMÁK, Karel; KOPLÍKOVÁ, Eva ; LORENC, Lukáš. *Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví* [online]. [s.l.] : ELSO group, 2007 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.dusevni vlastnictvi.cz/assets/metodiky/Methodika04.pdf>>.
2. JEŽEK, Jiří, et al. *Prosazování práv z duševního vlastnictví* [online]. 1. vydání. [s.l.] : [s.n.], 2003 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.dusevni vlastnictvi.cz/assets/vyukove-materialy/prosazovanipravdusevni vlastnictvi.pdf>>.
3. TÝČ, Vladimír. *Mezinárodní aspekty ochrany průmyslových a autorských práv* [online]. [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/el/1422/podzim2008/MVV796K/Dusevni-1-uvod.txt?fakulta=1422;obdobi=4363;kod=MVV796K>>.
4. <http://ec.europa.eu>
5. <http://eur-lex.europa.eu>
6. www.upv.cz
7. www.wipo.int

Judikatura:

1. Stanovisko generálního advokáta Dámasa Ruiz-Jaraba Colomera přednesené dne 10. května 2005, *Spolková republika Německo a Dánské království v. Komise*, spojené věci C-465/02 a C-466/02.
2. Rozsudek ESD ze dne 26. února 2008, *Spolková republika Německo v. Komise*, C-132/05.
3. Rozsudek ESD ze dne 8. září 2009, *Budějovický Budvar, národní podnik v. Rudolf Ammersin GmbH*, C-478/07.

Summary

Protection of the appellation of origin under Czech Law and international treaties

The purpose of this thesis is to present the concept of the appellation of origin under Czech Law, international treaties and also under Community Law. The appellation of origin represents very specific part of the industrial property rights. Contrary to other subjects of industrial property, the appellation of origin has more public aspects. This fact is very important for legal construction of this institute and for its protection. Speciality of the legal regulation of the appellation of origin was one of the reasons, which motivated me to deal with the problems more deeply.

The thesis consists of introduction, which is followed by four chapters and the brief conclusion, which closes the whole study. The first chapter focuses on general aspects of the concept of the appellation of origin. Firstly the term “appellation of origin” is defined, analysed and compared with the term “geographical indication” (as the superior term in relation to the term “appellation of origin”). The second part of the first chapter points out the importance of protection of the appellation of origin for producers of relevant products and also for consumers. The third part describes historical development of the appellation of origin, including the development of this institute in the Czech Republic (under Czech Law). The brief excursion to the history enables the reader to understand present-day trends and changes in the issue of the appellation of origin. The last part concerns the problem of delocalisation clauses, which represent quite a big “danger” for those appellations, that are not protected formally.

The criterion of sorting into following chapters lies in the different levels of legal regulation. Regulation of the appellation of origin included in international treaties is subject-matter of the second chapter. This chapter is subdivided into six main parts, whereas each part analyses relevant international treaty. Within the scope of this chapter more attention is devoted to the TRIPS Agreement. This international treaty was adopted as the annex of the Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization. Currently the TRIPS Agreement is the representative of the new approach to protection and enforcement of intellectual property rights. The end of the second chapter deals with three bilateral agreements relating to the appellation of origin, which were concluded by the legal predecessor of the Czech Republic. What is typical for

these bilateral treaties, is the fact, that they provide higher level of protection than the multilateral ones.

With respect to the membership of the Czech Republic in the European Community I considered to be necessary to pay attention also to Community Law in the issue of the appellation of origin. This is the subject of the third chapter. However the regulation of the appellation of origin under Community Law is not complete. It applies only to appellations of agricultural products and foodstuffs, wines and spirit drinks. The Community legislation differentiates between three forms of protection – through protected designations of origin (PDO), through protected geographical indications (PGI) and via traditional specialities guaranteed (TSG), whereas the last-mentioned has not equivalent under Czech legislation.

Subsequently the fourth chapter is focused on legal regulation and methods of protection of the appellation of origin under Czech Law. Firstly there are defined the terms “appellation of origin” and “geographical indication” as they are determined in the Act No. 452/2001 Sb. The next part describes the procedure, which leads to the registration of relevant appellation in the record of the appellations of origin. Substantial part of the fourth chapter applies to various means of protection of registered appellations of origin, regulated by rules based on private law and also by rules following from public law.

Significancy of the concept of the appellation of origin was always quite marginal. In many states the appellation of origin did not have (and often still has not) its own statutory regulation. However it is not the case of the Czech Republic, we can observe the negative consequences of the aforesaid situation at the international level. For the last time it was clearly visible when the TRIPS Agreement was being agreed. Some states (mostly those from the North America) stood out against excessive protection of the appellations of origin at the international level, while the approach of many European states was completely opposite. The development at the level of European Community is also very interesting, especially in relation to particular national legal regulations. I assume that near future (in the Europe) shows us, whether the concept of the appellation of origin reinforces its position among other subjects of industrial property rights or not.

Klíčová slova / Key words

označení původu / appellation of origin

zeměpisná označení / geographical indications

průmyslové vlastnictví / industrial property